

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE’DE YAŞAYAN SURİYELİ SİĞİNMACILARIN
YAŞADIKLARI SOSYO-EKONOMİK SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNE
YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR: KOCAELİ İLİ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Arif Serkan AYDEMİR**

**Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ
İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL POLİTİKA**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY

HAZİRAN 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE YAŞAYAN SURİYELİ SİĞINMACILARIN
YAŞADIKLARI SOSYO-EKONOMİK SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNE
YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR: KOCAELİ İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Arif Serkan AYDEMİR (117205003)

**Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ
İLİŞKİLERİ**
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL POLİTİKA

Bu tez .././.... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (<i>Danışman</i>)	Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Tahir BAŞTAYMAZ	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç.Dr. Hacı Yunus TAŞ	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Yaşadıkları Sosyo-Ekonomik Sorunların Çözümüne Yönelik Sosyal Politikalar (Kocaeli Örneği)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 81 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 21/06/2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen turnitin intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 19’tır.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Arif Serkan AYDEMİR
Öğrenci Numarası : 117205003
Ana Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Programı : Sosyal Politika
Türü : () Proje (X) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Taramayı Yapan Arş. Gör.
(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)

Danışman
Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sosyo-ekonomik sorunlara çözüm üretilmesinde ne tür sosyal politikaların ortaya konulabileceği Kocaeli ili örneği kapsamında gösterilmeye çalışılmıştır. Sığınmacıların yaşadıkları sorunlar alanında yapılan çalışmaları teorik ve uygulama kapsamlarında ortaya koyması itibari ile gerek günümüzde gerekse de önümüzdeki yıllarda ortaya çıkabilecek sorunların çözümlenmesinde ve çözümlerin geliştirilmesinde faydalı olacağı düşünülmektedir.

Zahmetli fakat bir o kadar öğretici bir süreçten oluşan çalışma esnasında birikim ve desteklerini benden sakınmayan çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY’a teşekkür ederim. Bu sürecin tamamlanmasını sabırla bekleyen ve süreci destekleyen eşime, bugüne kadar ki eğitim öğretim hayatıma destek veren anneme ve babama teşekkürlerimi borç bilirim.

Arif Serkan AYDEMİR

10.06.2019

İÇİNDEKİLER

BEYAN BELGESİ.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iii
ÖZET	iii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Uluslararası Göçe İlişkin Kavramlar.....	3
1.1.1. Göç Kavramı	3
1.1.2. Göç Çeşitleri.....	4
1.1.2.1. İç Göçler.....	5
1.1.2.2. Uluslararası Göçler	7
1.1.2.3. İşgücü Göçü	8
1.1.2.4. İradî Göç	8
1.1.2.5. Zorunlu Göç	8
1.1.2.6. Kitle Göçü.....	10
1.1.2.7. Seçimli Göç.....	10
1.1.2.8. Beyin Göçü	11
1.2. Sosyal Politika Kavramı.....	12
1.2.1. Sosyal Politikanın Tanımı ve Kapsamı	12
1.2.2. Sosyal Politikanın Türleri.....	12
1.2.2.1. Sosyal yardımlar.....	13
1.2.2.2. Sosyal Hizmetler	19
1.2.3. Sosyal Politikanın Uygulanmasında Görev Alan Kurumlar.....	23
1.2.3.1. Merkezi İdare ve Fonksiyonları	24
1.2.3.2. Yerel Yönetimler Kavramına Genel Bir Bakış	25
1.2.3.3. Sivil Toplum Kuruluşları	26

BÖLÜM 2: DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ULUSLARASI GÖÇ VE SURİYELİ SİĞINMACI PROBLEMİ

2.1. Suriye’de İç Savaş ve Sonuçları.....	29
2.2. Dünyada Suriyeli Sığınmacıları Problemi.....	30
2.2.1. AB Ülkeleri ve Suriyeli Sığınmacı Problemi	31
2.2.2. Ortadoğu Ülkeleri ve Suriyeli Sığınmacı Problemi	32
2.3. Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılar	33
2.3.1. Mevcut Durum	34
2.3.2. Göçe İlişkin Hukuki Alt Yapı ve Suriyeliler.....	42

2.3.3. Suriyeli Sığınmacıların Ortaya Çıkardığı Sosyo-Ekonomik Problemler.....	45
2.3.3.1. Sosyal Problemler	45
2.3.3.1.1. Barınma Problemleri	45
2.3.3.1.2. Sağlık Problemleri.....	46
2.3.3.1.3. Eğitim Problemleri	46
2.3.3.1.4. Erken Yaşta ve Çok Eşli Evlilikler.....	47
2.3.3.1.5. Suça Karışma.....	47
2.3.3.2. Ekonomik Problemler	48

BÖLÜM 3: KOCAELİ İLİNDE YAŞAYAN SURİYELİ SİĞINMACILARIN YAŞADIKLARI SOSYO EKONOMİK PROBLEMLERİ ÖNLEMeye YÖNELİK UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR

3.1. Genel Olarak Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar.	51
3.1.1. Eğitim	51
3.1.2. Sağlık.....	52
3.1.3. Evlilik.....	52
3.1.4. Kadına Yönelik Şiddet	53
3.1.5. Boşanma	53
3.1.6. Çalışma Hakları	53
3.2. Kocaeli İlnde Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Problemlerinin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Uygulamalar	53
3.2.1. Sosyo-Ekonomik Yönleriyle Kocaeli İli	54
3.2.2. Kocaeli İlnde Sığınmacılara Yönelik Verilen Sosyal ve Ekonomik Destekler.....	56
3.2.2.1. Kocaeli Valiliği	56
3.2.2.2. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	56
3.2.2.2.1. Sosyal Hizmetler.....	58
3.2.2.2.2. Sosyal Projeler	58
3.2.2.3. Sosyal Yardımlar	60
3.2.2.4. Sağlık Yardımı (Tedavi – İlaç ve Medikal Masrafları)	61
3.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları	61
3.2.3.1. Ayışığı Yetim Ve Öksüz Çocuklar Eğitim Ve Yardımlaşma Derneği	61
3.2.3.2. Dil ve Edebiyat Derneği Kocaeli Şubesi	61
3.2.3.3. Kocaeli Eğitim Ve Gençlik Vakfı.....	62
3.2.3.4. Kocaeli TÜMSİAD - Tüm Sanayici ve İş Adamları Derneği ..	62
3.2.3.5. Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği.....	62
SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	73

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo 1. 2014 -2019 Yılları Arasında Suriyelilerin Üçüncü Ülkelere Yeniden Yerleştirilmesi</u>	<u>31</u>
<u>Tablo 2. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler</u>	<u>35</u>
<u>Tablo 3. 2018 Yılında İkamet İzni İle Türkiye’de Bulunan Yabancılar (İlk 10 Ülke)</u>	<u>36</u>
<u>Tablo 4. 2018 Yılında İkamet İzniyle Bulunulan Yabancılar (Çeşitlerine Göre)</u>	<u>37</u>
<u>Tablo 5. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı (8 İlde 13 Barınma Merkezi)</u>	<u>38</u>
<u>Tablo 6. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı</u>	<u>40</u>
<u>Tablo 7. Birebir Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyelilere İlişkin İstatistiki Bilgiler</u>	<u>41</u>
<u>Tablo 8. 2018 Yılı İtibariyle Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Suriyeli Ailelere Yapılan Yardımlar</u>	<u>56</u>

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sekil 1. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı 39

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
İŞİD	: Irak ve Şam İslam Devlet
İHH	: İnsani Yardım Vakfı
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
RCD	: Kalkınma İçin Bölgesel İş Birliği
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

ÖZET

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Sığınmacıları Yaşadıkları Sosyo-Ekonomik Sorunların Çözümüne Yönelik Sosyal Politikalar: Kocaeli İli Örneği	
Tezin Yazarı: Arif Serkan AYDEMİR Danışman: Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY	
Kabul Tarihi: 28/06/2019	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 81 (tez)
Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bilim Dalı: Sosyal Politika	
Son yıllarda çeşitli Arap devletlerinde görülen politik, iktisadi ve toplumsal sorunlar ülke yönetimlerinin değişiklik göstermesine, toplum bilincinin kuvvetlenerek halkın müşterek amaçlarla hareket etmesine neden olmuştur. Arap Baharı 21. yüzyılın en büyük olayı olarak nitelendirilmektedir. 17 Aralık 2010 tarihinde başlayıp sonrasında Ortadoğu ülkelerine yayılmıştır. Suriye 15 Mart 2011 tarihinde Arap Baharına dâhil olup bu baharı en acı biçimde yaşayan ülke olmuştur. Suriye içinde yaşanan Arap Baharı zaman geçtikçe iç savaş biçimine dönüşerek çok ağır kayıplar ile karşılaşmıştır. Suriye’de sürmekte olan iç savaş sonucunda birçok Suriyeli ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu göç çeşitli ülkelere yapılırken en büyük göç dalgası Türkiye üzerine olmuştur. 2017 yılı itibarıyla Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin 29.230 kişisi Kocaeli’de hayatlarını devam ettirmektedir. Bu çalışmamızda Kocaeli ili yerel yönetimince sığınmacıların yaşadıkları sosyo-ekonomik sorunlara yönelik sosyal politikaları ve bu politikaların uygulamaları araştırılmıştır. Birinci bölümde göç ve sosyal politikalar kavramsal çerçeve başlığı altında işlenmiştir. İkinci bölümde dünyada ve Türkiye’de göç ile Suriyeli sığınmacı problemleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sosyo-ekonomik sorunların çözümüne yönelik sosyal politikalar Kocaeli ili örneğinde irdelenmiştir.	
Anahtar kelimeler: Arap Baharı, Suriyeli sığınmacılar, Ekonomi, Kocaeli	

SUMMARY

Yalova University Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Social Policies Aimed at the Socio- Economic Problems of Syrian Refugees Living in Turkey: the Kocaeli Case

Thesis Author: Arif Serkan AYDEMİR **Advisor:** Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY

Date of Acceptance: 28/06/2019 **Total Number of Pages:** ix (pre text) + 81 (main body)

Department: Labor Economics and Industrial Relations Departmen

Field of Study: Social Policy

The political, economic and social problems seen in the various Arab states in recent years have led to a change in the rule of the country and a strengthening of the society's consciousness and the common act of the people. The Arab Spring is regarded as the greatest event of the 21st century. Started on December 17, 2010 and spread to the Middle East countries. Syria was included in the Arab Spring on March 15th, 2011, and this was the worst living country in the world. Arab Spring, which lived in Syria, turned into a form of civil war and was met with very heavy losses. As a result of the ongoing civil war in Syria, it has been forced to abandon more than one Syrian state. While this migration was made to various countries, the biggest migration wave was on Turkey. As of 2017, 29,230 people of Syrians who took refuge in Turkey are living their lives in Kocaeli. In this study, the social policies of the asylum seekers living in the local government of Kocaeli province and the applications of these policies have been researched. In the first chapter, immigration and social policies are handled under the conceptual framework title. In the second part, immigration and Syrian asylum seeker problems in the world and Turkey are examined. In the third part, social policies for the solution of asylum seekers' socio-economic problems of Syrian asylum-seekers living in Turkey are examined in Kocaeli example.

Keywords: Arab Spring, Syrian asylum seekers, Economy, Kocaeli

GİRİŞ

Göç organizasyonlarında göç edenlerin ihtiyacı olan ve en fazla önem verilen faktörlerden birisi de devamlı hayatta kalabilmeleri için ihtiyaçlarının karşılanması yönündedir. Bu açıdan göç organizasyonlarının sahip oldukları değerleri optimal bir biçimde kullanmaları, çok yoğun göç durumlarında göç edenlere destek sağlamaktadır.

Düzenli bir şekilde ve insan can kaybının en az düzeyde gerçekleşmesi yönünde faaliyetlerini sürdüren göç organizasyonlarında kuvvetli ve olumlu taraflara hedeflenmek, son zamanlarda bu organizasyonları strateji belirlemelerinde daha fazla önem verilen bir durum olmuştur. Bu tavır göç edenlerde bulunan olumlu yönleri ve psikolojik durum faktörlerini ölçümlemeye, gelişim ve yönetim göstermeye çaba sarf ederek, yaşam sürelerinin artırımını amaçlayan düşünciyi ortaya koymuştur.

Göçmen kavramı; kişilerin yaşamlarını devam ettirdikleri alanlardan isteyerek veya zorunlu nedenlerle başka yaşama alanlarında hayatlarını devam ettirmek için yaptıkları yer değiştirmeyi ifade etmektedir. Toplumlarda ortaya çıkan bu davranış, ülkelerin toplumsal hayatı içinde birden fazla olumsuz neticeyi ortaya çıkarmaktadır. İnsanlarda umudun tükendiği, iyimserliğin yok olduğu, dayanıklılığın yitip gittiği ve öz yeterliliğin kalmadığı görülmektedir. Dünya göçmen organizasyonları yaptıkları çalışmalar ile mültecilerin umutlarını, iyimserliklerini, dayanıklılıklarını ve öz yeterliliklerini kaybetmelerine engel olmaya çalışmaktadır.

Göç organizasyonları, pozitif tutum ile benzerlik gösteren çıktılar ortaya koymakta ve göçmenlerde olumlu neticeler oluşturmaktadır. Göç ettikleri ülkeler ile özdeşleşmeleri ve umutlarını yeşertmeleri, gelecekleri için tekrar iyimser olmaları, yeniden dayanma güçlerini kazanmaları ve yeniden kendi öz yeterliliklerine kavuşmaları göç edilen ülkenin güçlü bir ülke özelliğini taşıdığını göstermektedir.

Çalışmanın Konusu

Araştırmanın konusu Kocaeli ilinde yaşamlarını devam ettiren Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik bakımdan Kocaeli'deki STK'lar ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan desteklerden yeterli düzeyde yararlanıp yararlanmadıklarının belirlenmesidir.

Çalışmanın Önemi

Bu çalışma Türkiye'ye göç eden ve yaşamlarını devam ettiren Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sosyo-ekonomik sorunların çözümüne yönelik sosyal politikalarda öncelikle güven ortamının oluşturulması, bunun yanında umutlarının, iyimserliklerinin, dayanıklılıklarının ve öz yeterliliklerinin yeniden kazandırılmasının önemini tespitine yöneliktir.

Bu ilişkinin varlığı, olumlu neticeler getirecek sosyal politikaların ele alınıp incelenmesine ve sosyoekonomik sorunların olumlu sonuçlar ortaya koyacak şekilde çözümlenmesine dayandırılmaktadır. Yapılan literatür araştırması sonucunda, sığınmacıların sosyo-ekonomik sorunlarının çözümü ile ülkelerin uyguladıkları sosyal politikalar arasındaki ilişkiye dair ipuçları elde edilmiştir.

Çalışmanın Amacı

Tezimizin amacı, Kocaeli’de bulunan STK’ların ve 5216 sayılı Büyükşehir Kanunu’na göre faaliyetlerine devam etmekte olan Kocaeli Büyükşehir Belediyesi’nin Kocaeli’de yaşayan sığınmacı Suriyelilere yardımların yeterlilik düzeyini ortaya koymaktır.

Bu tezin birinci hedefi Türkiye’ye göç eden ve yaşamlarını devam ettiren Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sosyo-ekonomik sorunların çözümüne yönelik sosyal politikaları ortaya koymaktır. İkinci hedefi ise, Türkiye yöneticilerinin sığınmacılarda bulunan insani gücü fark ederek, sığınmacılar yönünden destekleyici bir kuvvete çevirmeleridir.

Araştırmanın Hipotezi

Kocaeli’de yaşayan Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulanan sosyal politikalar onların sosyo-ekonomik sıkıntılarını gidermede yeterlidir.

Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Araştırmada literatür taraması yapılmıştır.

Çalışma üç bölümde gerçekleştirilmiştir. İlk bölümde kavramsal çerçeve ele alınmıştır. Uluslararası göçe ilişkin kavramlara değinilmiş, sosyal politika kavramı incelenmiştir.

İkinci bölümde; dünyada ve Türkiye’de ulusal göç ve Suriyeli sığınmacı problemi başlığı altında Suriye’de iç savaş ve sonuçları, dünyada Suriyeli sığınmacı problemi, AB ülkeleri ve Suriyeli sığınmacı problemi, Ortadoğu ülkeleri ve Suriyeli sığınmacı problemi, Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik problemler, sosyal problemler, barınma problemleri, sağlık problemleri, eğitim problemleri, toplumsal uyum problemleri, ekonomik problemler, kayıt dışılık, işsizlik konularından bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin yaşadıkları sorunlar ve buna yönelik sosyal politikalar Kocaeli ili örneği kapsamında; genel olarak Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulanan sosyal politikalar, söz konusu ilde yaşayan Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik problemlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik uygulamalar, ilin sosyo-ekonomik yönleri, ilin sığınmacılara yönelik yapılan sosyal ve ekonomik destekleri, Kocaeli Valiliği, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve STK’lar kısmını içermektedir.

Çalışmada izlenen yöntem nedeniyle 2018 yılında Kocaeli ilinde STK’ların ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından destek almış Suriyelilerin aldıkları yardımların yeterliliği üzerine yapılan bir saha çalışması mevcut olmadığından dolayı; bu bağlamda yapılacak diğer çalışmalara öncü ve yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Bölüm 1: Kavramsal Çerçeve

1.1. Uluslararası Göçe İlişkin Kavramlar

Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre, "Bir yerleşim biriminden diğerine geçmek için bireylerin veya toplulukların ekonomik, sosyal ve politik sebepleri, bir yerleşim yerinden diğerine geçmek, yer değiştirmeye" göç denilmektedir (<http://www.tdk.gov.tr> erişim tarihi: 08.04.2019).

Genellikle negatif etki türleri ile ilişkili olan uluslararası göç problemi ile ilgili temel kavramların bilinmesi, konunun anlaşılması için büyük önem taşımaktadır. Genel olarak, hukuki yollarla (yetkili makamların izni ile) başka bir ülkeye giren ve o ülkede yasalar çerçevesinde yaşayan kişiler göçmendir. Kişinin yasadışı olarak başka bir ülkeye girmesi veya yasal yollarla başvurduğu ülkeden ayrılmış olsa da, o ülkede yaşamaya / çalışmaya devam etme suretiyle, girdiği ülkeden ayrılmamak kaçak göç şeklinde ifade edilebilmektedir (Demir ve Erdal, 2012: 40).

Kanuni olmayan yollardan yapılan göçün aktörüne kanun dışı göçmen denilmektedir. Mali menfaatler karşısında yasadışı göçmen durumunda bulunanların ülkeye giriş veya çıkış yapması göçmen kaçakçılığı olarak ifade edilmiştir. Ülke vatandaşı olmayan, bu ülkenin korumasından yararlanamayan ve ülkelerine dönmek istemeyen kişiler, zulüm görmekten korktuğu veya herhangi bir nedenle zulme uğramaktan korktuğu için mülteci kabul edilir. Ülkeyi terk etmeyi reddeden ve mülteci olduklarını iddia eden ancak mülteci olup olmadıkları yetkili makamlar tarafından henüz kararlaştırılmamış olan başka bir ülkeye sığınanlar, sığınmacı olarak değerlendirilir. Bir mülteci veya sığınmacıyı yasadışı olarak başka bir ülkeye gitmesine sığınma denir (Demir ve Erdal, 2012: 40).

Mülteci ve sığınmacıları korumak için tedbirler alınır, yasadışı göçmen için, gittiği ülkede hiçbir koruma mevcut değildir. Bununla birlikte, yalnızca yasa dışı göçmenlerin geri dönüşü idare yönüyle yapılırken, mülteci ve sığınmacılar için geri gönderme, üçüncü bir ülkeye sosyal uyum ya da yerleştirme sağlama gibi idari prosedürlerden biridir. Bir yerden bir yere götürülürken zorla baskı, şiddet ya da tehditler yoluyla dışarıdan bir kişinin dışarıdan korunması, insan ticareti onu yapan kişi ya da şebekelerse, her yönden her şekilde istihdam edilmesine insan ticareti denir. Türkiye'nin göçmen kaçakçılığında transit bir ülke olmasına rağmen, Rusya, Ukrayna, Moldova ve Beyaz Rusya'dan özellikle Orta Asya Türk Devletleri'nden getirilen kişiler nedeniyle insan kaçakçılığında hedef ülke olduğu gerçeğidir (Demir ve Erdal, 2012: 41).

1.1.1. Göç kavramı

Göçmenlik, belirli bir yerde yaşayan nüfusun belirli bir bölümünün, farklı nedenlerin bulunduğu yerden kalkmak suretiyle başka bir yere gitmesi durumudur. Bu durum geçici veya kalıcı olabilir. Başka bir tanım şekline göre göç, bir bölgeden diğerine veya ülkeden ülkeye bir grup coğrafi hareketlilikten oluşan bir nüfus hareketi olarak tanımlanabilir.

Doğal felaketler, savaşlar, tarımda makineleşme, genç nüfus baskısı ve ekonomik nedenlerle göç meydana gelebilmektedir. Göç, toplum hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, Türk göçleri genellikle yaşam tarzı ve zorunluluklarından dolayı yapılmıştır. Gerekli veya gönüllü bir süreç olarak göçün toplumsal ve fiziksel çevre üzerindeki etkisi oldukça yüksektir. Bu nedenle, toplumsal yapı ve kültürel değerleri derinden sarsan değişikliklere neden olabilir. Göç ile eşlik eden sosyal hareketlilik, göç nedenleri, göç ve göçün yanı sıra yer göçü ve göçü, sosyolojide olduğu kadar tarihle de ilişkilidir (Sağır, 2012: 23).

Bir göç türü olarak zorunlu göçü kısaca açıklamak gerektiği takdirde; zorla göç olayının, kendi evini terk etmek zorunda kalabilme olduğu ifade edilebilir, çünkü kendi hayatının kendi hisleri tarafından güvende olmadığı veya tehdit altında olduğunu gerçekten düşünmektedir. Öte yandan, zorunlu göç gönüllü göçten tamamen farklıdır. Çoğu kişi, savaş, çatışma, doğal afetler yüzünden evlerini terk ettikleri zaman buna genellikle "yoğun zorunlu göç" adı verilir. Göçmenlerin başka bir ülkenin sınırlarına girdiklerinde mülteci olduğu düşünülmektedir (Yüceşahin ve Özgür, 2006: 16).

Göç, bireylerin veya toplumların iradesinde ortaya çıkan özgür bir seçenek olabilir ya da iradelerinin dışındaki gelişmelerin bir sonucu olan zorlayıcı bir süreç şeklinde de ortaya çıkabilir. Göçmenlik bireysel bir süreç veya kitlesel bir dalga şeklinde ortaya çıkabilir. Göçün nasıl gerçekleştiğini bilmek göçün etki boyutunu anlamasına yardımcı olacaktır. Sürece yayılan ve sürdürülebilir bir tür olarak gönüllü göç, doğal felaketlerin ekonomik, siyasi ve sosyal yansımalarının ya da savaş, terör, sürgün gibi güvenlik kaygılarından kaynaklanan zorunlu göçün yansımından farklıdır (Kartal Bilhan, 2014: 275).

İnsanların öncelikli olarak sığınma evi aramak zorunda olduğu zorunlu göçler söz konusu olduğunda, daha iyi bir yaşam arzusuna cevap verme isteği, göçte ekonomik olanın belirlenmesi olurken, siyaset genellikle belirleyici bir faktördür. Bağışıklık ve mecburi olmanın yanı sıra sayısal büyüklük göç etkisi üzerindeki önemli bir belirleyicidir. Bireysel veya küçük ölçekli göçle uzun süren bir dönemde, büyük kitle göçlerinin etki süresi kısa sürede oldukça farklı sonuçlar doğuruyor. Özellikle, siyasi güçlerin karşı karşıya kaldıkları ya da karşılayamayacakları toplu göç dalgaları, birçok karmaşık mekânsal, sosyal ve politik sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015: 14).

Gönüllü göçlerle zorunlu göçler arasındaki farkı bilmek, toplulukların veya kişilerin bu göçler üzerindeki etki derecesinin farklı olduğunu anlamaya yardımcı olmaktadır. Normal göçler ve mecburi göçler nedeniyle, bireyin manevi ve sosyal etkileri farklı olacaktır. Azınlıklar, vatansız kişiler, yerli halklar ve en önemlisi, bu konudaki zorunlu göçten en fazla etkilenenler siyasi idareden dışlanmaktadır. Zorunlu göç, güvensizlik ve belirsizlikle bu özelliklerin bir ya da daha fazlasına sahip bireylerin vatanlarını terk etmesi durumudur (Sağır, 2012: 28).

1.1.2. Göç çeşitleri

İtici faktörler; bireylerin yaşadıkları bölgeden memnun olmamasına neden olan durumlardır. Yüksek nüfus artışı oranı, savaşlar, sosyal hizmetlerin bireylere

ulaşamaması, güvenlik ihtiyacı, eskiyi artık vermeyen arazi, yaşlılık, çalışanlar tarafından kazanılan ücret yetersizliği, sınırlı sayıda istihdam imkânı, fırsatlardan ve terörist faktörlerden kaçmaktır (elik, 2006: 147).

ekici faktörler; şehirlerdeki unsurlar, bireyi cezbetmektedir. Bunların en önemlileri istihdam olanakları ve yüksek oranlardır. Buna ek olarak, eğitim, sağlık ve eğlence gibi faaliyetler gözde mekânlar arasındadır. şehirdeki akrabaları ve tanıdıkları da cazip gelmektedir. Cazip faktörler kişiye iki şekilde etkiler. Bölgenin göç etmesini önler ve göçmenleri başka yerlerden cezbeder (elik, 2006: 149).

İletilebilir faktörler göç halini olumlu şekilde etkiliyor. Bunlar politik rejimler, yol yapımı, yayılması olabilir.

Göç kavramının oluşması için gerekli kriterlerin açıklanması yararlıdır (Gezgin, 1991: 32).

- Mesafe kriteri: Göç alanının mesafesine dayalı olarak yapılan tanımlarda kullanılır. Buna göre, göçler bulunduğu yere yakın veya çok uzakta yapılabilir. Özellikle, lke içinde yapılan iç göç ve yurtdışında yapılan dış göç bu kriterin kapsamı içindedir.
- İrade kriteri: Göç kararında, kararın bir irade ya da zorlama sonucunda alınması şartı aranır. Buna göre, göçler ya gönüllü ya da zorunlu olarak bölünüyor. Zorunlu göç sınır dışı edilme ve sürgüne örnektir. Bir tehcir, bir iş bulma umuduyla bir şehre ya da kasabaya giden bir kişiye örnektir. İradi göç, iç ihtiyaçlardan doğan nüfus hareketleridir.
- Siyasi sınır kriterleri: Göç sırasında ulusal sınırların aşılıp aşılmadığı tespit edilmektedir. Bu kapsama yerli veya yabancı göçler dâhil edilmiştir. Göç, tehcir olarak adlandırılan zorlama nedeniyle ortaya çıktığında, bireyler genellikle siyasi sınırları bırakmaya ve yurtdışına taşınmaya zorlanmaktadır.
- Zaman kriteri: Göç, belli bir süreyle sınırlı olup olmadığına göre ayrılmaya tabi tutulabilir. Geçici, mevsimlik ve kalıcı göçler bu kriterle dayanarak değerlendirilir. (Gezgin,1991:32).

1.1.2.1. İç göçler

Bu göç, ülkeden ülkeye göç şeklinde yapılmamaktadır. Bu, kırsal alanlardan kentsel alana veya kentsel alanlardan ülke sınırları içerisindeki kırsal alana, yani ülke sınırlarını aşmamak üzere yapılan bir göçtür. Doğal süreçte kırsal alandan kentsel bölgeye göç çoğu yapılandırılmış ve önemli bir yere sahip olan göç türüdür. Kentleşmenin cazip nedenleri zorlayıcı ya da kabul edilemez nedenler kırsal alanlarda bir araya getirildiğinde, en yoğun göç türü iç göçtür. İç göç ülkenin nüfusunu azaltmazken kentsel nüfusun ve kentsel alanların nüfusunun artmasına neden olur (Akşit, 1994: 4).

İç göç, çeşitli şekillerde ve yöntemlerle oluşabilir. Dâhili göç olayının akışını biraz daha açtığımızda, nüfus akışının dört yönü varmış gibi görünüyor. Bunlar kırsal, kırsal, kırsaldan şehre; kentsel alanlardan kırsal alanlara veya kentsel alanlardan kentsel alanlara kadar. Bunlardan en önemlisi ve kökeni olanı, köyden köye göç etmektir. Buna göre, bir

bölgenin diğerlerine kıyasla daha ekonomik ve hayati olanakları olması, o bölgeyi cazip hale getirmekte ve bu cazip faktörler bu bölgeye göç etmeye başlamıştır. İç göçte ülkenin nüfusu değişmez; iç göçte sadece ülkenin nüfus yoğunluğu değişir (Ay, 2013: 35).

İç göç nedenleri; yetersiz tarım alanları, yalnızlık, arazinin verimsizliği, kırsal alanlarda sınırlı istihdam olanakları, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği. Bu nedenlerle, ülkedeki nüfusun düzensiz dağılımı, düzensiz kentleşme, kentteki sanayi tesislerinin geri kalması, altyapı hizmetleri olarak düşünülen yollar, suyun ve elektriğin yetersizliği, kentlerde çalışmak isteyen bireylerdir. 2014 yılında iç savaş ve şiddet nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalan ve menşe olarak ülkelerinin dışında başka bir ülkede yerleşmek zorunda kalan kişi sayısı bir yıl öncesine göre %14 artmıştır. Sadece Irak'ta yerlerinden edilenlerin sayısı iki milyondan fazladır (Bayhan, 1997: 178).

Geçen yıl yerinden olmuş kişilerin %60'ı Irak, Güney Sudan, Suriye, Kongo Cumhuriyeti ve Nijerya'da yaşamaktadır. Irak'ta 2 milyon 200 bin kişi IŞİD nedeniyle evlerinden çıkarılmıştır. 2014 yılında bir milyon kişinin ilavesi ile Suriye'de iç savaş başlamasından bu yana evlerinden ayrılmak zorunda kalanların sayısı 7 milyon 600 bine yükselmiştir. Bu rakam toplam nüfusun yüzde 40'ını meydana getirmektedir. Nijerya'da Boko Haram örgütünün şiddetinden on binlerce kişi kaçmıştır. Ukrayna'da, 645 bin kişi hükümet güçleri ve Rus yanlısı ayrılıkçılar arasındaki çatışmalar nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalmışlardır (Çelik, 2007: 87).

Sürekli Göçler: Daimi göçlerde ülke içinde yer değiştiren insanlar göç ettikleri yerlere yerleşirler. Türkiye'de Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, özellikle kırsal alanlardan şehirlere doğru hızla bir göç vardır. 1927'de kentsel nüfus %24, kırsal nüfus %76 idi. 1997'de bu oran kentte %65, kırsalda %35'tir. Bir başka deyişle, kentsel nüfus 70 yılda %40 oranında artarken, aynı dönemde kırsal nüfus azalmıştır. Kırsal nüfusun doğurganlık oranı kent nüfusunun doğurganlık hızından daha yüksek olmasına rağmen, oranın düşmesi kırsaldan kentsel alanlara göç varlığını göstermektedir. İç göçün sebepleri ağırlıklı olarak yaşam kalitesinin yükseltilmesi yönlü bulunduğu için, bu gerekçelerin ortadan kaldırılması göçü önleyecektir. Bu göçü önlemek için kırsal bölgede tarım alanlarınsa su kullanma olanaklarını yükseltmek, kırsal alanlarda eğitim ve sağlık hizmetlerini yaygın hale getirmek, kırsal alanlarda küçük sanayi dallarının gelişimini sağlamak, vb. zorunludur (Bakırtaş ve Tekinşen, 2004: 83).

Mevsimlik Göçler: Mevsimlerde yaşana göçlerin başka göç türlerinden en fazla görülen değişik yönü göçün kısa olmasıdır. Diğer bir deyişle, bireyler maddi imkânlardan dolayı göç yapsalar da, kısa sürede geri dönmektedirler. Bunun temel sebebi, belirli dönemler içinde emek gereksinimlerini karşılayamayan yerlerin bulunmasıdır. Esas olarak tarımda çalışan işçiler mevsimlik olarak göç yapan kişilerdir. Ayrıca, bu kapsamda turizme bağlı göç de değerlendirilmektedir (Ateş ve Es, 2004: 205).

Ülkemizi örnek almamız durumunda herkesin bildiği gibi, yaz aylarında Adana ve Çukurova'da tarım işçilerinin göç etmesi nedeniyle nüfus oranında bir artma meydana gelmektedir. Tarım ile faaliyetler dönemi bittiğindeyse nüfus tekrar yerlerine göç etmektedir. Bununla birlikte, Muğla, Bodrum ve Marmaris Kuşadası nüfusu yaz mevsiminde görülen turizm nedeniyle artmaktadır. Turizme bağlı göç, diğer ülkelerden

gelen turistler açısından dış göç veya yabancı göç olabilir. Mevsimlik göçlerde; göçmen bireylerin daha genç olduğu, erkekler daha orantılı olarak göç ettiği gibi farklı özellikler de mevcuttur. Mevsimsel göçler, göç merkezlerinde nüfusu çok arttırmaktadır. Bu, işsizliği artırabilir ve göçmen üzerinde olumsuz etkiler yaratarak işsizliği azaltabilir ama aynı ölçüde mevsimlik işçi gücünü kullanmak var olan işgücünü kullanmamak anlamına geldiği için işsizliği arttırabilir. Özelliklere göre anlaşıldığı gibi mevsimsel göçlerde iş imkânı vardır (Sağlam, 2006: 34).

Bu şekilde erkek ağırlıklı olarak göç yapılmakta, göç edenlerin çoğunluğu sanayide ve hizmet dallarında çalıştırılmaktadır. Burada en temel hedef çalışmaktır. Sanayileşme oranı yükseldikçe o bölgeye olan göç eyleminde de artış yaşanacaktır. Ama görülen nüfus yoğunluğu geçici olup, bulunan göç eylemi geçicidir (Akbıyık, 2011: 132).

1.1.2.2. Uluslararası göçler

Dışarıya yapılan göçler, ülke sınırları dışındaki göçlerdir ve doğal bir sonuç olarak, insanlar daha uzun süre göç ederler. Eğitim ve meslek süreci, dış göçün en önemli faktörleridir. Bu göçte, nüfus ülkenin sınırlarından dışarıya olduğundan ve bir ülkeden diğerine taşınmasından dolayı ülke nüfusunda bir azalmaya yol açmaktadır. Dışa göç, ülkeye döviz girişi sağladığı sürece faydalıdır. Kültür tiplerinin kaynaşma göstermesi, uluslararası bilginin ve emek hareketi gibi dış göçün faydalı tarafları olduğu gibi, kültür ile ilgili asimile, yabancı duruma düşme de kötü yönlerdir. Buna göre 1960 yılında ülke dışına çıkan ve 1960 yılında ülkemize gönderilen çalışanlarımızın 1970'li yıllarda ülkemize gönderdiği döviz, o yıllarda ülke ekonomisine olumlu etkiler yaratmıştır (Abdurrahman, 2014: 1687).

Türkiye işgücünü gelişmiş ülkelere ihraç etmiştir. 1950'lerin başında Batı Avrupa ülkelerine, bireye daha önce başlayan dışlanma, 1960'lardan beri devlet tarafından dış istihdam politikaları ile desteklenmiştir. Anayasa'nın her vatandaş için serbest dolaşım özgürlüğü Türk işçilerinin yurtdışına göç etmesini kolaylaştırdı. Yaklaşık 5.5 milyon Türk vatandaşının yaklaşık 4,6 milyonu Batı Avrupa ülkelerinde yaşıyor, gerisi ise Kuzey Amerika, Asya, Ortadoğu ve Avustralya içinde yaşamaktadır. Bu rakam, Türkiye içine kesinlikle dönmüş 3 milyonla beraber değerlendirildiğinde 8.5 milyonu içinde barındıran bir grubun yer aldığı kapsamlı bir göç fenomeninin olduğu anlamına geliyor (Canyaş, 2015: 73).

Dış göç, çoğunlukla çalışma amaçlı ülkeyi değiştirme olarak adlandırılır. Bu çerçevede, dış göçü daimi işçiler, yasadışı göçmenler, sığınmacılar ve göçmenler olarak üçe bölebiliriz. Genelde, ülke sınırları içindeki iç göçün aksine, dış göç ya da başka bir deyişle uluslararası göç, ülke sınırları dışındaki diğer ülkelere göç etmektir. Dış göçü iç göçten ayıran en önemli özellik nüfus perspektifidir. Yani, iç göçteki nüfus akışı ülkede olduğu için, dış göç nüfusunda bir düşüşe neden olurken, nüfusta bir düşüş görülmemektedir. Modern çağlarda dış göçler; beyin göçleri, işçi göçü, zorunlu göçlerdir (Akgül vd., 2015: 22).

1.1.2.3. İşgücü göçü

Yaşadığımız yüzyıldaki göçlerin en büyük çeşitlerinden biri de emek göçü (emek olarak da adlandırılır). İşçi göçü tamamen ekonomik nedenlerle yapılan bir göç türüdür. Göçler, bulunduğu ülke dışındaki bir ülkede veya bölgede istihdam yaratmak ve daha iyi iş olanakları sağlamak için yapılır. Bu tür göç, hem gönderen bölgenin hem de ülkenin sosyal ve ekonomik değerlerinde ve göç alan bölge veya ülkede değişikliklere neden olmaktadır (Aktaş, 2015: 197).

İşçilerin göç etmeleri, bir ülkede bulunan iş gücü gereksinimini gidermek şeklinde tanım yapılır. Bu, işverenlerin yararınadır, çünkü yüksek maaşlı bir işçinin yerini az ücretli bir çalışan alacaktır. Yani nitelikli ve yüksek ücretli çalışanın yerine düşük ücretli bir çalışanın yer aldığı söylenebilir. İşçilerin ücretleri düşecek, çünkü gelen emekçilerin göç etmesi sonucunda emek arzı artacaktır. Göçü gönderen devlet yönünden bakıldığında çok olumlu bir durum ortaya çıkacaktır. Çünkü yoğun işgücünü kaldırmıştır. Buna ek olarak, göçmen ülke için başka bir durum da ülke içi düşük ücretlerin artacağıdır (Bayraktar, 2013: 109).

İşçi göçünün sebepleri hızlı nüfus artışı, kırsal alanlara olan talebin artması, gelir dağılımındaki bozulmalar, yetersiz istihdam, kırsal alanlarda düşük gelir bulunmaktadır. Dış göçün önem verilir bir kısmını meydana getiren işgücü göçü; bireyin fiziksel gücü ve kuvvetini daha uygun koşullarda kullanma arzusudur. Kişiler bu nedenle evlerini daha elverişli ortamlarda ve maddi olanağın daha kolay olduğu koşullarda çalışmaya bırakmaktadır. Emek göçleri tek tek ya da hatta büyük bir şekilde yaşanabilir ve hatta işçi göçü bir devlet politikası olabilir (Soytürk, 2012: 2314).

1.1.2.4. İradi göç

Rastgele bir zorlama veya devlet uygulaması olmaksızın mutlaka yapılması gerekli sebepler haricinde, kişilerin talepleri yönünde yürütülen göç şeklidir. Kişisel ihtiyaçlar veya gereksinimler yönünde yapılan göç biçimidir. Bireyler, kariyer amaçları için veya sağlık ve eğitim amaçlı yürütülen göç türüdür (Aksoy, 2012: 302).

Bu göç hareketlerinin meydana gelmesinde cezbedici kuvvetler etkilidir. İnsanlar oldukları yerlerden daha cazip bölgelere göç hareketini seçmektedirler. Yeniden yaratmaya neden olan cazip faktörler, mevcut koşulları iyileştirme isteği, daha sadık yaşama arzusu, kültürel çatışmalar, insan ve ekonomik nedenleri içermektedir. Kariyer veya insanların sosyal olanak ve hizmetler daha fazla yararlanmak için gerçekleştirilir (Çağlayan, 2006: 25).

1.1.2.5. Zorunlu göç

Zorla göç; bu tür göçler, iradi göçe karşıt şekilde herhangi bir zorlama ya da otoritenin emri ile gerçek hale gelmektedir. Göç hareketinin esas sebebi ya kanuni gereklilik ya da baskı kurulmasıdır (Akıntürk, 2007: 5).

Klasik şekilde, mülteciler, zorunlu göç hareketinin temel unsurları arasında siyasi suçlular olduğu düşüncesiyle kavramsallaştırılmışlardır. Siyasi mültecilerin bu görüntüsü onları "ekonomi nedeniyle" ve "karşılık beklemeden" göçmen türlerinden ayırmaktadır. Fakat

son zamanlarda, çok sayıda araştırmacı ve gözlemci, bunun mültecilik olayının çok ötesinde ülkelerin çıkarlarına hizmet etmek üzere tasarlandığını iddia etmişlerdir. Birçok kişi bu göçlerin ekonomik sonuçlarının arka planda olduğuna inanmamaktadır. En çok kabul edilen husus, zorla göçün arkasında belirli siyasi menfaatlerin bulunmasıdır (Özyakışır, 2013: 12).

Zorunlu göçe zorlayan unsurlar; mevcut savaş nedeniyle ülkelerinden ayrılma zorunluluğu, doğal afetler nedeniyle evlerin yıkılması, yaşam ve mülk kaybı, devletin zorlamasıdır. Bugünün mülteci ve sığınmacılarının çoğu zorunlu göç kategorisinde görülüyor. Bir başka deyişle, mültecilik, ülkelerde baskı uygulanması sonucunda ülkeyi terk etmedir. Bu insanların birincil amacı hayati tehlike taşımayan güvenli bir ortamda hayatlarını sürdürmektir. Belirsizliği bulunan ve zor gelecek, göçmenlerin göç etme nedenleri psikolojik sonuçlara sebebiyet verebilir. Bu sebeple, mültecilerin gereksinim duyduğu psikolojik destekten ziyade, göç ettikleri yerde karşılayan koşullar mültecileri daha zor bir duruma getirmektedir (Akıncı vd., 2015: 58).

Bütün bunlardan başka, çoğunlukla Güneydoğu Anadolu'da terör yüzünden zorunlu göç görüyoruz. Özellikle son yıllarda, rahatsız eden terör nedeniyle Diyarbakır Sur ilçesinde dışarıya çıkmanın yasaklanması yanında, insanlar güvenlik gözetiminde diğer yerlere gönderilmiştir. Bu zorunlu göç örneğidir. Sur ilçesinde meydana gelen terör olayları nedeniyle, insanlar ilk etapta güvenlik ve geçim kaynağı sağlayamadığı için göç ettiler. Göçmenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği (Göç-Der) Diyarbakır Şubesi tarafından, bölgeden sokağa çıkma yasadışı ilan edilen yerlerde 200 bin kişinin göç ettiğini belirterek yeni bir göç hareketinin görüldüğünü belirtmişlerdir (<http://www.milliyet.com.tr/korkutan-goc-arastirmasi-diyarbakir-yerelhaber-1108226/>).

Zorunlu göç durumu ile karşılaşan insanlar ile normal olarak göç yapan bireyler farklı olmaktadır. Psikolojik sorunlar meydana gelmekte ve eğitim geçici olarak durmaktadır. Bu, göçmenlerin yeni bölgelerde yeni iş olanakları bulma, devam eden eğitim, beslenme, konut koşullarını sağlama gibi zorluklarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Tüm bu sıkıntıların yanı sıra, insanların yaşadığı olaylardan sonra ortaya çıkacak muhtemel psikolojik sorunlar görülecektir. Zorunlu olarak gerçekleşen göç hareketleri içeriğinde değerlendirilen bir göç hareketi ise mübadele yani karşılıklı yapılan göçlerdir. Bu göç hareketleri devletlerin kendi sınırları içindeki azınlık durumunda bulunan halkları yapılan karşılıklı anlaşma ile kendi ülkelerine gönderirler. Göç, devlet tarafından yapılan bir göç türüdür, bir istek değildir. Ayrıca kitle temelinde de değerlendirilebilir (Bayraktar, 2013: 110).

Zorunlu göçe verilebilecek diğer bir örnek ise köle ve köle ticareti nedeniyle gerçekleşen göç hareketidir. Esasında Avrupa sömürgeci devletleri Amerika üzerinde anlaşma sağladıklarında, yerli halkı esir almışlar ve kötü koşullar altında tütün ve pamuk tarlalarında çalışmaya zorlamışlardır. Fakat savaşlar ve salgınların bir sonucu olarak, yerlilerin birçoğu hayatlarını kaybetmişlerdir. Avrupa sömürgecileri, ortaya çıkan iş kaybını kapatmak için Afrika'ya dönmüşlerdir. Böylece, 15. yüzyılın sonundan itibaren köle ticareti Afrika'dan Amerika'ya gitmiştir. İspanyol ve Portekiz sömürgeci devletleri bu ticarete öncülük etmişlerdir. Daha sonra İngiltere de katılmış bunun üzerinde diğer

Avrupa ülkeleri sömürgeciliğe katılmıştır.
(<http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=242397>(29.01.2017))

1.1.2.6. Kitle göçü

Bu göç hareketi, bireyin talebinin sonucu olmayıp birden fazla kişinin aynı anda göç etmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Büyük sayıda insanla yapılan göçün nedenleri, insanları yerinden sökebilecek kadar da büyük olmalıdır. Depremlerden, savaşlardan, büyük açlık sebeplerinden ve büyük tabiat olaylarından bu göç hareketi gerçekleşebilmektedir (Ağır ve Sezik, 2015: 99).

Tarihi açıdan incelendiğinde Hun Türklerinin Orta Asya'dan göç hareketlerinin en büyük sebebi görülen çok fazla kuraklık olmuştur. Hayvanların ölmeler, hastalıkların artış göstermesi ve gıda yetersizliği Hun Türklerini göç etmeye zorlamıştır. Aynı şekilde doğal felaketlere maruz kalınan Kırgızistan'da ise büyük bir göç yaşanmıştır. Yaşanan bu felaket toprak kaymasıydı ve binlerce kişinin göçüyle sonuçlanmıştır. 1994 yılında yaşanan bu felaket kişileri kitle göçüne maruz bırakmıştır. Ülkemizde ise 17 Ağustos depremi sonucu binlerce iş yeri kullanılamaz hale gelmiş şehrin yarısından çoğu depreme yenik düşmüştü. Bu deprem sonucunda kurtulan insanlar yaşamlarını devam ettirebilmek adına göç etmişlerdir. Ülkemizde yakın dönemde yaşanan terör olayları yüzünden memleketlerinden olan binlerce insan da göç etmek zorunda kalmıştır. Artık yaşanması imkânsız olan şehirler de fizyolojik ihtiyaçlarını bile karşılayamayan halk çareyi göç etmekte bulmuştur (<http://www.birlikegitimsen.org.tr/?p=3231>, 29.01.2017).

Benzer biçimde tabiat olayları ile karşılaşan Kırgızistan'da da büyük bir göç hareketi yaşanmıştır. Heyelan felaketi yaşanmış ve binlerce kişi yerinden edilmiştir. 1994 yılında yaşanan bu felaket sonucu halk kitlesel göç ile karşı karşıya kalmıştır. Ülkemizde 17 Ağustos depreminden sonra binlerce işletme kullanılmaz hale geldi ve şehrin çoğu yıkılmıştır. Bu deprem sonucunda hayatta kalmak için insanlar göçmüşlerdir. Ülkemizdeki son terör olaylarından dolayı binlerce insan göç etmek zorunda kalmışlardır. Artık yaşamak dahi imkânsız hale gelen şehirlerde, insanlar fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak için göç etmişlerdir (<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Toprak%20Kaymasi/>, 29.01.2017).

1.1.2.7. Seçimli göç

Seçici göç; göçmenler alıcı ülkelerin ülkelerine gelen vatandaşlar belirli özellikleri istemesi usulüyle yapılan göç şeklidir. Ülkeler artık kendi ülkelerini gerek korumak gerekse birey niteliğini yükseltmek hedefiyle ülkeye giriş yapacak göçmenlerde bazı özellikler istemektedirler (Abdurrahman, 2014: 1687).

Özellikle Avustralya, son yıllarda tüm dünyada yetenekli göçüne sıklıkla değindi. Programın amacı, tüm koşullar nitelikli ve tecrübeli kalifiye profesyoneller için uygunsa, Avustralya'da daimi ikamet izni vererek Avustralya'daki nitelik zorluklarının üstesinden gelebilmektir. Yeterlilik göçmenlik program türünün en önem verilen iki koşulu; Müracaat sahibi başvurusunda 18-49 yaşları arasında olmalıdır ve mesleği, programın kapsamında mesleklerin kabulünün sağlandığı SOL ve CSOL listelerinde yer almaktadır. Nitelikli Meslek Listesi (SOL), Nitelikli Göç Programı'nın ana listesidir. Konsolide

Sponsorlu Meslekler Listesi'ndeki (CSOL) SOL listesinin dışında daha geniş meslekler vardır ve SOL ve CSOL listesinde profesör olmayan adaylar, belirli bir bölgede yaşayan devlet sponsoru veya birinci dereceden akrabalar tarafından sponsor edilmelidir. (Avustralya Vatandaşlığı ile birlikte) programdan yararlanmak içindir (<http://academiclink.com.au>, 29.01.2017).

1.1.2.8. Beyin göçü

Beyin göçü olarak Türkçeleştirilen “brain drain” kavramı İngiliz Kraliyet Topluluğu (British Royal Society) tarafından 1950’lerde ve 1960’larda bilim adamları ve teknoloji uzmanlarının Birleşik Krallık’tan Birleşik Devletler’e ve Kanada’ya yaptıkları toplu göçler için bir araya getirilmiştir (Cervantes ve Guellec, 2002: 4). Docquier ve Rapoport (2006) Yeni Palgrave Sözlüğü’nde kavramın genellikle “mühendislerin, hekimlerin, bilim insanlarının ve üniversite eğitilmiş diğer yüksek seviyede yetenekli profesyonellerin göçü”nü ifade etmek için kullanıldığını belirtmişlerdir. Johnson’a (1965: 299) göre “beyin göçü” ekonomik ve sosyal refahın dolaylı tanımlarını ve gerçekler hakkında üstü kapalı iddiaları içeren oldukça yüklü bir söz öbeğidir. Bunun nedeni İngilizce’deki “drain” kelimesinin güçlü bir ciddi kayıp iması içermesidir.” Türk Dil Kurumu beyin göçünü “İleri düzeydeki meslek ve bilim adamları ile uzmanların bir başka gelişmiş ülkede yerleşip çalışmak amacı ile kendi ülkelerinden ayrılması” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2019: 12).

Çok yetenekli bilim adamlarının ve profesyonellerin yakın zamana kadar ülkeden göç etmiş olmaları insanlık tarihi kadar geçmişi vardır, ancak literatürde fazla yer kaplamamaktadır. Araştırmacılar ve akademisyenler, sanayicilerin getirdiği "toplu göçler" ve bunların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel sonuçlarıyla daha fazla ilgilenmiştir. Fakat İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişmeler "beyin göçünü" gündeme getirmiştir. Nitekim savaş sonrasında, ülkeler arasındaki kültürel ve teknik değişimler artmış, hem iletişim hem de yayıncılık tesisleri genişlemiştir. Ülkeler dikkatlerini kalkınma hedeflerine yoğunlaştırmaya başlamıştır. 1960'lı yıllara gelindiğinde, nitelikli bilim adamı göçünün ulaştığı boyutlar kabul edildi ve "beyin göçü" adı verildi (Akgün, 2002: 99).

Beyin göçü hareketini, belirli alanlarda yaygın bilgi sahibi kalifiye insanlar tarafından yapılan göçler şeklinde tanımlanabilir. Bir göçün beyin göçü olarak görülmesi için, göç yeri ile mevcut yerleşim koşulları arasında farklılıklar olmalıdır. Gelişmiş ülkelere niçin sık sık yapıldığının gerçek nedenidir. Beyin göçü hareketini başka göç hareketlerinde farklılaştıran en önem verilir nitelik, beyin göçünün uzun vadede terk edilmiş ülkeye zarar vereceği yönündedir. Bu hasar insan sermayesinin kaybolmasından kaynaklanmaktadır, çünkü göçmenler önemli mühendisler, tıp bilimi uzmanları, akademisyenler gibi önemli kişilerden oluşuyor. Beyin göçünün nedenlerine değinecek olursak; az aylık siyaseti, vergilerin yüksekliği, iktisadi tutarsızlık, gelecek konusunda endişelenme, politik sebepler, bilimsel ve teknolojik yatırımların yanlış yapılmış olması, yabancı dilde eğitimin getirdiği olanaklardır (Bolaz, Williams ve Koller, 2004: 31).

1.2. Sosyal Politika Kavramı

1.2.1 Sosyal politikanın tanımı ve kapsamı

Devletin sosyal yöntemleri kullanarak işleyiş şeklinde uygulaması yapılan sosyal politika türünün geçmişini, günümüzü ve geleceğini incelemek açısından “sosyal politika”nın kavram olarak incelenmesi zorunludur. Sosyal politikanın ne olduğunu anlayabilmek, kişilerin ve ulusların gereksinimlerinin zamanla farklılaşması ile beraber farklı hale gelen politika türlerinin görevi ve özelliğini tespit etmek yönünden de fazlaca yararlıdır. Sosyal politika kavramının şeffaf ve açıklanabilir olmaması nedeniyle kavramsal anlaşma sağlanamamaktadır. Bu özelliği nedeniyle kavram tanımının yapılamamasına ve kısıtlarının tespit edilememesine sebebiyet vermektedir. Sosyal politika tanımlamasının zorluğu, zamanla içeriğinde değişik anlayışların kendini göstermesine ve dahası uygulama biçimlerinin değişmesine sebebiyet vermiştir. Kessler, öncü şekilde sosyal politikanın kuramını ortaya koyanlardandır. Kessler’in sosyal politikayı tanım yapmasına göre; toplumun kesitlerince gerçekleştirilenler, kesimlerin zıt oldukları tezat bulundukları taraflar ve savaş verdikleri karşılığında devletin, hukuk sisteminin yaşatılması ve devam ettirilmesi siyasetidir (Özaydın, 2008: 165).

Bundan dolayıdır ki, sosyal politika kavramının kapsam alanı ve merkezine aldığı hususları tespit etmek ve kısıtlarını ortaya koymak sosyal politikanın tanımlanmasında en zor problemlerinden birisidir. Diğer bir problem ise çözümlemenin nasıl olacağına karşı düşünceler değerlendirildiğinde en iyi düşüncenin bulunamamasıdır. Niye sorunun yanıtıysa toplumdaki bireylerin ya da grupların değer yargıları içinde bulunan değişikliklerdir. Değer yargılarında nitelik, sosyal politika türlerinin ilmi neticelerinin izlenmesinde problem oluşturmaktadır (Özaydın, 2008: 165).

1.2.2. Sosyal politikanın türleri

Dar anlamda sosyal politika: Sanayi devriminin ortaya çıkardığı kötü çalışma koşullarına karşı işçileri ve emeği sermayeye karşı korumak ve bu yolla toplumdaki sınıf çalışmalarını önleyerek toplumun ve devletin varlığını sürdürmesini sağlamaya yönelik uygulamalara denir. Geniş anlamda sosyal politika: Amacı sosyal adalet ve sosyal refahı sağlamak olan kapsamı sosyal sorunlar ile paralel olan, ekonomiye sosyal boyut katmak ve ekonominin işleyişindeki aksaklıkları düzeltici politikaların oluşmasını sağlayarak sosyal dengeyi gözetmek amacıyla hümaniter bir bilim dalı olarak yapılan tanım geniş anlamda sosyal politika denir. Geniş anlamda sosyal politikanın varlığı liberal devlet anlayışına dayanır (Ören, 2013: 27).

Dar anlamda sosyal politika ile geniş anlamda sosyal politika arasındaki farklar: Dar anlamda sosyal politika sanayi devrimi ile ortaya çıkan sosyal sorunları ele alırken Geniş anlamda sosyal politika sanayi devriminden önceki sosyal sorunlardan günümüzdeki sosyal sorunlara kadar uzanan geniş bir çevreyi ifade eder. -Dar anlamda sosyal politika çalışma hayatındaki sosyal politikalara emek sermaye bağlamında yaklaşırken, Geniş anlamda sosyal politika sosyal sorunlara bakış açısını sınıf perspektifinden daha geniş bir şekilde uygular. -Dar anlamda sosyal politika ekonomi sistemi kapitalist ekonomik sistem olarak kabul eder ve temel amacı bu sistemi sürdürmektir. Geniş anlamda sosyal politika

ise ekonomi politikalarının sadece liberal politikalardan oluştuğunun varsaymaz. -Dar anlamda sosyal politika temeline işçileri alırken, Geniş anlamda sosyal politikanın kapsamı bağımlı çalışanlarında içinde olduğu geniş toplum kesimleridir (<https://notkamu.wordpress.com/2013/11/29/sosyal-politika/12.04.2017>).

İlkönce bireyi inceleyen, ancak genelde sosyal politika şeklinde alan yazına dâhil olan kavram, sosyal verilen hizmet türleri ve sosyal şeklinde dağıtılan yardım türleri biçiminde ikiye ayrılmıştır (Koray, 2012: 22).

1.2.2.1 Sosyal yardımlar

Sosyal yardıma tanım yapılacak olursa, gelir düzeyi yetersiz bulunan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen veya kendi dışındaki nedenlerle daha sonra gelir durumu normal gelirin altına düşerek hiç geliri olmayan düzeye inan ve bu nedenle reel manada yardım almaya gereksinimi bulunanla en az geçime gelir seviyesinde bulunmadıklarından bakmakla yükümlü oldukları bireyleri veya kendi geçimini sağlayamayan bireylere, devletçe karşılık gözetilmeden verilen maddi yardım türeleridir (Seyyar, 2002: 298).

Tanım türlerinden algılanacağı üzere sosyal yardım çeşitleri, herhangi bir maddi teminatı olmayan bireylerin ve çoluk çocuklarının gereksinim seviyelerinin tamamlanmasına dek söz konusu birey ve çoluk çocuklarının korunmaya dâhil edilmesi, maddi ihtiyaçlarının ortadan kaldırılması veya en aza düşürülmesi hedefli uygulama türleri önemlidir. Dünyamızda fakirliğin, endüstri ihtilalinin bir neticesi şeklinde belirlediği düşüncesi bulunmaktadır. İlk önceleri fakirliğin kişinin yetersiz olmasından kaynaklandığı sanılmış, ancak daha sonra çevre ve toplumun bu yoksulluğa etki ettiği düşünölmeye başlanmıştır. Bu şekilde bir algı sosyal yardım uygulamalarında da değişikliklere sebebiyet vermiştir. İlk öncesinden, sosyal yardımlarda tespit edilmiş bir kesime yardım yapılması gibi ayrımcılık yapılmıştır. Ancak tarihi aşamalarda, sosyal refah hizmet türlerinin, kişilerde din, dil, ırk ve toplumsal katman farklılaştırılması gerçekleştirilmeden bütün katmanlara ulaşımının sağlanması ve hizmet türlerinin tespit edilmiş standart çerçevesinde yapılması algısı egemen olmuştur (Karataş, 2003: 42).

Kavramın tamamen algılanabilmesi açısından başka kavramlar ile bulunan bağlantısının meydana çıkarılmasında fayda vardır. Bu inceleme şekline göre değerlendirme yapıldığında kavram, sosyal güvenlik kavramı ile doğruca bağlantılıdır. Alan yazında kavram, sosyal güvenliğin usulü ya da sosyal güvenliğin gerçekleştirilmesinde bir araç şeklinde açıklanmaktadır. Bu nedenle sosyal güvenlik kavramında kabullenilen sosyal yardım kavramı kapsamını tamamen görünür hale getirmek açısından sosyal güvenlik kavramının da incelenmesi zorunludur (Güzel, 2002: 2).

Sosyal güvenlik, kazanılan paraya göre toplum içindeki bireylerin iradeleri haricinde meydana gelen ve kişilerin mallarında, kazançlarında ve çalışma güçlerinde ortaya çıkan seviye düşüklüklerine sebebiyet veren, ilk önce kendisinin ve beraberinde ailesinin maddi ve manevi gereksinimlerini karşılamakta problemle karşılaşan ve dahası olanaksız seviyesine ulaştıran sosyal risk çeşitlerinin neticelerini ortadan kaldırmak veya seviyesini düşürmek hedefi ile ortaya konulması gereken önlemlerdir (Kocaoğlu, 1997: 226).

Sosyal güvenlik durumunun bu manada esas işlevinin, çeşitli sosyal risk türlerinin meydana getirdiği hasta olma durumu, iş bulamama hali şeklinde maddi kayıplar ve çocuk büyütmek, gıda ve taşıma harcamaları gibi gider fazlalaşmaları için karşı ortadan kaldırıcı sosyal yardım olduğu da ifade edilebilir (Seyyar, 2014: 6).

Sosyal güvenlik gereksinimi, süre ve bulunulan yer bakımlarından özgür şekilde beşer tarihi süresince dünyanın neresinde bulunursa bulunsun bütün toplumlar içinde ihtiyaç hissedilen bir husustur. Zira sosyal güvenlik gereksiniminin nedenini meydana getiren tehlike evrensel nitelik göstermektedir. Bu tehlike kaynağında değişiklik meydana gelebilmesine karşın, tehlikenin bütünüyle yok edilmesi düşüncesi bulunmamaktadır (Alper, 1999: 12).

Sosyal güvenlik, bir devlette toplumsal huzur ve toplumsal adaletin gerçekleştirilmesinin en önem verilir araçları arasındadır. Bu durumda gerçekleştirilen bu sosyal güvenlik tanımı sonrasında toplumsal destek; belli başlı toplumsal risk çeşitlerinin negatif neticelerini yok etmede veya minimum düzeye düşürmede ve kişilerin toplumsal teminat altında bulunmalarını gerçekleştirmede kullanımı yapılan usullerden birisidir. Toplumsal destek, sosyal güvenlik sistemi meydana getirilmeden önce de farklı tedbirler ve etkinliklerle yaşama uyarlanmıştır. Bu destekler, toplumsal sigorta sistemi öncesinde genellikle dinsel kurum ve vakıflar aracılığı ile karşılanmıştır (Türkoğlu, 2013: 6).

Türkiye'nin sosyal güvenlik sistemi temelinde 1945'de kurulan Çalışma Bakanlığı, İş kazaları, Analık sigortası ve meslek hastalıkları kanunu bulunmaktadır. Ayrıca 1946 yılında kurulan işçi sigortaları Kurumu, 1949'da emekli sandığı çalışanlarının tek çatı altında toplanması, 1950 yılında ise sigortalı çalışan işçiler için emeklilik haklarını tanınması ve malullük sigortası hayata geçirilmesi mevcuttur. Bu yasaların uygulanmaya başlanması, problemin ortadan kalktığı manasına gelmemiştir. Zira genel düşünce sosyal güvenlik kurumu işleyişinde giderleri çok yüksek olup, bu nedenle milli gelirden % 10 pay ayrılmalıdır. Ancak ayrılması sağlanan bu payın istenen miktara ulaşmadığından bahsedilerek, yalnızca patronlardan ve çalışanlardan kesilen çeşitli primler ile bu sistemin normal bir şekilde devam etmeyeceği düşüncesi iddia edilmektedir. Fakat zamanla devlet tarafından sosyal güvenlik kurumunun bütçe açıklarını ortadan kaldırmak açısından kaynak tahsisi yapmaktadır (Buğra, 2015: 161-162).

Bu çerçevede sosyal devlet faaliyetinde, sosyal güvenceye sahip bulunanlar, kendisinin ve ailesinin geçim sağlamasını gerçekleştirecek bir gelir düzeyini elinde bulunduranların bu haklardan faydalanması, bu çeşit güvencesi bulunmayanların ise hayatlarını sürdürebilmek açısından devletin desteğine gereksinimleri kendisini göstermiştir. Bu nedenle sosyal destekten faydalanmanın şartı muhtaçlıktır. Amaç ise, muhtaçlığı bulunan bireylere, anayasal hakları bulunan insan onuruna yakışan bir biçimde hayat standardı meydana getirebilmeleri yönünden devlet yönünden kamu desteğinin yapılmasıdır. Bununla birlikte muhtaçlığı bulunan bireylerin meydana gelebilecek en hızlı biçimde kendilerine yeter durumda bulunan kişiler bulunmasının gerçekleştirilmesidir (Seyyar, 2002: 299).

Muhtaç durumunda uzaklaşma halinde yardıma muhtaçların muhtaç olma kriterlerini tespit etmek önemlidir. Bu kriter türleri tespit edilirken nesnel, doğru ve adil bulunma kriterleri çerçevesinde davranış göstermek zorunludur (Çiçek, 2012: 12).

Bir dinin ya da etnik grup üyesi bulunmak, siyasi anlayış, diniyle bağlantılı fikirleri, politik düşünceler ve bunlara benzer muhtaç olma kriterleri ile uyum sağlamayan değişik koşulların bu kriterler içine alınması sosyal hukuk prensiplerine ve sosyal devletin anlayış biçimine terstir (Seyyar, 2003: 25).

Sosyal yardım ve hizmet türleri, karşılıksız hizmet veren kuruluşlar ve temelde devlet tarafından vatandaşlarından alınan vergiler ile desteklenen fon türlerinden sağlanan gelirler ile devletçe yapılırken; sosyal sigortalar ise temelde iş gören ve işverenlerin ödedikleri primler ile ve devlet katkısı ile finansmanı sağlanır (Tuncay, 2002: 50).

Sosyal yardım çeşitlerin içeriğinde para ile bağlantılı sosyal gelir çeşitleri bulunabileceği gibi aynı yardım türleri ve tedavi etme, bakımını gerçekleştirme, rehabilitasyon gibi hizmetlerde nesnel sosyal gelir türleri biçiminde de sunumu yapılabilmektedir. Sosyal yardım türleri, genel olarak devletçe sağlanmasında karşın temelde sosyal yardımın ilk misallerinin karşılıksız sosyal yardım türleri biçiminde bulunduğu izlenmektedir. Bu nedenle sosyal yardım türleri, devletin ve gönüllülerin sosyal yardımları şeklinde ayrılmaktadır (Saracel, 1997: 10).

Bunlardan ilki, finansmanı devlet bütçesi içinden elde edilen ve devlet organlarınca gerçekleştirilen sosyal yardım türleri olan devlet sosyal yardım türleridir. Bu yardım türleri, sosyal güvenlik sistemi içinde bulunan boşlukları ya da noksanlıkları tamamlayarak ve bütünleyici rolünü üstlenerek, yalnızca bazen meydana gelen olaylarda dâhil olmaktadır (Çiçek, 2012: 14).

Devletin yaptığı sosyal yardımların, mali şekli ve faydalanma koşulları, prim ödemesi yapılan sistem bağlantılı olan sosyal sigorta sistem biçiminden değişiktir. Kamunun bütçesi içinden elde edilen devletin sosyal yardımları içinde genelde muhtaç olma haricinde bir koşul istenmemektedir. Yalnızca vergiler ile karşılanmaları, karşılığı beklenmeden fakirliği olan, engeli bulunan, yaşı ilerlemiş ve bireysel nedenleri elinde bulunduran kişilere uygulanması ve maddi kaynağı yalnızca devletten karşılanması nedeni ile sosyal sigortalardan değişiktir. Bunun dışında bireyin hiçbir ilavesinin bulunmaması nedeniyle bu sistem “prim ödemesi yapılmayan güvenlik rejimi” şeklinde adlandırılmaktadır (Tuncay, 2002: 13).

Mesela, devlet sosyal yardım türlerinin bir bölümü savaşlarda yaralanmış gazilere veya devlet memuru olarak görev yaparken zarar görmüş kişilere verilen para türü yardımlardır. Başka bir misal ise, 65 yaşını tamamlamış muhtaçlığı bulunan bireylere bağlanan aylıklar gibi koruma amaçlı sosyal yardım çeşitleridir (Saracel, 1997: 6).

İkincisi, karşılıksız yapılan sosyal yardım türleridir. Bunların genelini bağış ile destek verilen yardım derneği çeşitleri, vakıf türleri ve özel kuruluş çeşitlerince gerçekleştirilen yardım çeşitleri meydana getirmektedir. Bu tip yardım çeşitlerinde dikkate değer nitelik, güçlük çıkarmanın yerine yardımseverlik ve insan sevgisi egemen bulunduğu karşılıksız olmanın temel olması halidir. İlk zamanlarda bu tip yardım çeşitleri dini özelliklidir.

İslam dini içindeki sadaka verme karşılıksız sosyal yardım türlerine örnektir (Saracel, 1997: 10-11).

Bu ödeneklere ilişkin eğitimsel kazanımlar öğrenci öder borcunu ödemek, sabit gider türlerini ödemek, kıyafet arzı, okul ücreti ödemek vb. için burs sağlanmasıdır. Çok çeşitli eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılmaktadır. Eğitim yardımı düzenli aralıklarla sağlanırsa, genellikle okulun eğitimine devam edeceği öngörülmüştür. Eğitim materyalleri, öğrencilerin kırtasiye, giyim ve kitaplarının masraflarını karşılamak için verilir. Nakit temelli eğitim yardımları, öğrencilere burs yardımı veya ebeveynleri çocuklarını okula göndermeye teşvik etmek suretiyle maddi yardımlardır. Eğitim yardımları Milli Eğitim Bakanlığı, SHÇEK, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından sağlanmaktadır. Eğitim amaçlı yardımlara toplumsal teşvikler denir (Sözer, 1994: 64-167).

Bu nedenle, eğitime verilen destek kişisel gelişime doğrudan katkıda bulunur. Bununla birlikte, bu yararlar çoğunlukla ülkemizde sosyal yardım çalışmaları için yürütülmektedir. Bu, ihtiyaç koşullarına sahip olmak, kamu hibeleri verilmesine ilişkin kriterleri yerine getirmek ve bununla paralel olarak gerekli olan toplumsal bir fayda olarak sınıflandırmak için daha uygundur. Sağlık yardımları, genellikle bireylerin sağlık harcamalarının eşleştirilmesi amacını kapsar. Yardım yöntemine baktığınızda, aynı tür bir yardımdır. Bununla birlikte, sağlık yardımlarından yararlananlar sağlık kontrolleri için maddi yardımda bulunma hakkına da sahiptir. Bu şartlı nakit transferi'nin yapılmasını kolaylaştırır. Bu bağlamda, 0-6 yaş grubundaki çocukların yararına olan temel sağlık kontrolü ve desteği için mali katkı sağlanmaktadır. Buna ek olarak, anne için anneye hamilelik ve doğum sırasında gerekli sağlık hizmetlerini almak için öncesi ve yarı zamanlı destek sağlanmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015).

Sağlık sigortası kapsamına girmeyen, sağlık sigortası kapsamındaki bireyler, sağlık hizmetleri ile kendi masraflarını karşılarken, sosyal güvenlik kurumunun sağlık güvencesi maliyetleri Türkiye'de ihtiyaç olan tek sağlık hizmeti ücretsiz sağlanıyorsa, bu uygulama sosyal yardım olarak tanımlanmaktadır (Şener, 2010: 2).

Sağlık yardımları, Sağlık Bakanlığı (5510 sayılı Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren Sosyal Güvenlik Kurumu) ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) tarafından yapılmaktadır. Sağlık Bakanlığı, ihtiyaç duyan kişilerin sağladığı sağlık hizmetlerinin masraflarını karşılamaktadır. Öte yandan SYDV'ler, sağlık sigortası biçiminde, aynı türden sağlık giderleri şeklinde ve sağlık sigortası biçiminde sağlık hizmeti sunmaktadırlar (31.05.2006 tarih ve 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, RG.16.06.2006, Sayı: 26200).

Sağlık yardımı kapsamına giren ve sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak sunulan Sağlık Bakanlığı tarafından verilen yeşil kart başvurusudur. Yeşil Kart, gerekli tanı ve tedavinin faydası da dâhil olmak üzere, Yeşil Kart'ın ve 3816 Sayılı Kanun uyarınca ödeme yapılması durumunda geliri olmayanlara Ödemesiz Kişilerin Tedavi Giderlerinin Devletin Verilmesi hükmüdür. Ciddi sağlık sorunlarını yeterince mali olarak karşılayamayan tüm insanlar için tesis edilmiştir (18.06.1992 tarih ve 3816 Sayılı Ödeme

Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun, RG. 03.07.1992, Sayı: 2 1273).

Üçüncüsü ise yiyecek yardımlarıdır. Bu yardımlar insanların yiyecek ihtiyaçları için gıda çekleri, yiyecek yardımı veya gıda paketi şeklinde yapılabilir. Gıda yardımının amacı gıda maddesinin verilmesi olduğundan, bu yardım parasal koşullarla verilmesi halinde aynı ölçüde bir yardım olarak kabul edilmektedir. Dünya genelinde, gıda yardımı alacak kişilerin sağlıklı, dengeli beslenme ve temel sağlık bilgileri içeren bir dizi eğitim ihtiyacı vardır. Fakat ülkemizdeki sosyal yardım programlarındaki gıda yardımı, bu koşullara bağlı değildir (Şener, 2010: 3).

Türkiye'de bu yardımlar SYDV'ler, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve belediyeler tarafından yürütülmektedir. *Dördüncü olarak konut yardımı* parasal bir yardımdır. Bu yardımlar, konut veya konut yardımı olarak tanımlanmaktadır. Bu faaliyetler, ihtiyaç duyan bireylerin geçim masraflarını farklı şekillerde en aza indirmek olarak yorumlanabilir. Bu masrafları azaltmak; kalacak yer hakkında finansal yardım, kişilerin konut satın almak için alacakları banka kredilerinin faiz oranlarının düşürülmesi ya da yaşamak için konut varlığıdır. Türkiye çok görülen bu uygulamada çoğunlukla ülke dışında kullanılmamaktadır. Ancak ülkemizde bazı uygulamalar vardır. Genellikle, SYDV'ler, konutlarının onarımı ve yenilenmesi nedeniyle konut yardımı kapsamında sağlıksız, düşmanca konutlarda yaşayan muhtaç sakinlere destek sağlamaktadır. Bahsedilen destek aynı yardım veya nakit yardım olarak da yapılabilir. Bazı belediyeler bunun için sığınma, konut veya nakit yardıma ihtiyaç duymaktadır. Ancak, bu şekilde verilen destek sürekli değildir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012).

Beşinci yardım olarak yakıt yardımı ön plandadır. Yakıt yardımı, aynı kalitede bir yardım olarak düşünülmelidir. Genellikle sahiplerine kömür yardımıyla sağlanır. Muhtaç sahiplerin ihtiyaçlarına bağlı olarak farklı uygulamalar olabilir. Bunlar yakıt yardımı veya doğal gaz faturaları gibidir. Isıtma yardımı; SYDV'ler ve belediyeler kapsamaktadır. Türkiye Kömür İşletmelerinden (TKİ) teslim edilen kömür şartları karşılanarak yardım kuruluşları tarafından dağıtım yapılmaktadır. Bununla birlikte, yakıt hibeleri SGK'nın aylık maaşları kadar düzenli değildir. Bu yardım için özel yaş gereksinimi yoktur. Aylık SGK yardımları nakit yardımlar biçimindedir. SYDV'lerin ve belediyelerin yaşlı insanlar için ödediği sosyal yardımlar bazen aynı, bazen de nakdi bazlı özelliklere sahiptir. (Kılıç ve Çetinkaya, 2012).

Altıncı yardım, engellilere yapılan ayni ya da nakdi özellikteki yardımlardır. Bireylerin engellilik durumlarına göre yapılan kategorik nitelikli “yani belli bir kesime yapılan” yardımlardır. Engellilere yönelik nakdi yardımlar içerisinde ayrıntılı olanı 2022 sayılı Kanun’a göre ihtiyaç sahibi engellilere yönelik engelli aylığıdır. Engelliler için yapılan tekerlekli sandalye, ısıtma cihazı vb. tıbbi teçhizat ihtiyaçlarının ya da sağlık harcamalarının giderilmesi sebebiyle yapılan yardımlar engellilere yapılan ayni yardımlar olarak gözükmemektedir. Yukarıdakilere ek olarak, 2007 yılında yapılan bir yenilikle engellilere evde bakım olanağı verilmeye başlamıştır. “5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un 30. Maddesi ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)

Kanunu'na" eklenerek 7. maddede "Sosyal güvenlik kurumlarına tâbi olmayan, bakıma muhtaç özürllülerden ailesini kaybetmiş olanlar ile ailesi ekonomik veya sosyal yoksunluk içerisinde bulunanlara bakım hizmetinin resmî veya özel bakım kurumlarında ya da ikametlerinde verilmesi sağlanır" hükmü getirilmiştir. Böylece bakıma ihtiyaç duyan engelli ya da engellinin aile üyelerinin herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı ise, bakım hizmetinden yararlanmasında sorun oluşturmaktaydı. Engelli kişiler için bu engelin ortadan kaldırılması sebebiyle "01.02.2007 tarihinde kabul edilen 5579 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 2. maddesi ile 2828 sayılı Kanun'un ek 7. Maddesi değiştirilmiştir (01.02.2007 tarih ve 5579 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, RG. 10.02.2007, Sayı: 26430)".

Yedinci yardım engellilere yapılan aynı veya nakit paradır. Bunlar, bireyin özürllülüğüne uyarlanmış kategorik yardım çeşitleridir. Özürllülere yönelik maddi yardımın ayrıntıları, 2022 sayılı Kanun gereğince özürllüler için engellilere yapılan emeklilik aylığıdır. Tekerlekli sandalye, işitme engelliler vb. Engelliler için tıbbi ekipman ihtiyaçları veya sağlık harcamaları, özürllü insanlar için aynı faydalar olarak görülmektedir. Yukarıdakilere ilaveten, 2007 yılında yapılan yenilik ile engellilere evde bakım verilmeye başlandı. "5378 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 30 uncu maddesi ve 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanununun 7 inci maddesinin eklenmesi ile , "Engellilerden ailelerini kaybedenler ve aileleri tarafından ekonomik ya da sosyal açıdan yoksun bırakılanlara resmi veya özel bakım kurumlarında veya ikamet yerlerinde bakım hizmetleri verilir. "Dolayısıyla bakıma muhtaç özürllülerin veya özürllülerin aile üyeleri herhangi bir sosyal güvenlik kurumuyla bağlantılıysa" Özürllülere yönelik bu engeli kaldırması nedeniyle "Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 2. Maddesi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Hakkındaki 5579 sayılı Kanun 01.02.2007 tarihinde kabul edilmiş ve 2828 sayılı Kanunun 7'nci maddesi (01.02.2007 tarihli ve 5579 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Merkezi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 10.02.2007, No: 26430).

Bu yasa, sosyal sigorta kapsamına giren bir kişinin gelirin asgari ücretin üçte ikisinden az olması durumunda, kamu veya özel bakım merkezlerinde veya konut adreslerinde bakım hizmetinin sağlanmasını içermektedir. Yasaya göre, bakım gerektiren sakatlığa yapılacak bakım ile ilgili hizmet söz konusu olduğunda tespit edilecek kişiden düşüleceği aylık bakım ücretinin miktarı 2 aylık asgari ücreti geçmeyecektir. Bakım ihtiyacı olan engellerle ilgili olarak bakım masrafları, SHÇEK'in ve diğer resmi şirketlerin desteğiyle birlikte bunun için kurumun bütçesine eklenecek ödeneklerden karşılanacaktır. Buna ek olarak, SYDV'ler, engellilere bağlı emeklilik birimi bağlı olmadığı veya engellilere bağlı emekli aylığı henüz bağlanmış olsa dahi halen ihtiyaç sahibi bazı özürllülere nakit yardım sağlayabilir. Bu tür bir yardım, kategorik bir yardım olarak nitelendirilemez; çünkü birinin engelliliğe ihtiyacı olmadığı halde muhtaçlık içinde olması önemlidir (Çiçek, 2012: 15).

Sekizinci Giysi ve ev eşyaları yedinci yardım türüdür. Bu yardım diğer yardım türlerinden çok daha düşüktür. Bu yardım faaliyetlerinden bazıları destek organizasyonunun yardımlarıdır. Bağışlanan kıyafetler ve eşyalar yeni olduğu için kullanılabilir. Bu tür yardımlar belirli bir sistemde rutin olarak sağlanmamaktadır. Düşünülen tek kriter, bireyin ihtiyacı olmasıdır. Özellikle SYDV anlamında, muhtaç bireylerin belirli bir süre içinde yapılması gerektiği konusunda herhangi bir soru yoktur. Belediyeler tarafından yapılan giysi yardımları aynı dönemde birkaç yıl süreyle yapılmış olmakla birlikte, önümüzdeki yıl aynı tür giyim eşyası desteği için süreklilik araştırması yapılmamaktadır. Son yıllarda, bu bağlamda bazı SYDV'lerin desteğiyle açılan sosyal mağazalar aracılığıyla destek sağlanmıştır. Sosyal mağazalarda, evde kullanılan kişi ve teçhizat tarafından bağışlanan birinci elden veya ikinci el kıyafetler ihtiyaç sahibi kişilere verilir (Çiçek, 2012: 16).

Hane halkı yardımı giyim eşyası yardımından daha az yapılmaktadır. Bunun en önemli nedeni, dayanıklı tüketim malları olması gereği nedeniyle bu malları temin etmenin zor olması ve bu nedenle, alan işgali nedeniyle bu malların depolanması zor olmaktadır. Giyim ve evde kullanılan ekipman desteği, SYDV ve belediyeler üstlenmiştir.

Dokuzunca yardım türü işsizlere yardım içerir. Türkiye'de muhtaç işsizler için sosyal yardım alanında düzenli olarak daha fazla kazanç sağlamak için bir yardım programı değişimi henüz yürürlükte değildir. Ancak, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) ve SYDV'ler aracılığıyla sağlanan proje desteği önemli bir yere sahiptir. Bu projeler, insanları kendi kendine yeterli hale getirmeyi amaçlamak için sosyal yardım araçları vasıtasıyla yürütülür. Özellikle işsizleri sektörde bir işgücü olarak alabilmek amacıyla, işyeri açıklığı desteği, bağlı kuruluşlarla çalışmak için hedeflenen eğitimlerin düzenlenmesi gibi şeyleri içerir. (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, T.Y.).

Son olarak, yukarıdaki yardım türlerinden birinin yardım türlerinden biri olmadığı durumda maddi yardımlar da vardır. Bu yararlar bireyin ihtiyaçlarına yöneliktir ve bireyin özelliklerine göre değerlendirilmez. Bu yardımlardaki tek kriter, bireyin bir ihtiyacının olması ve ihtiyaçların tatmin olmasıdır. Sosyal yardım yönteminden söz ederken, bu yardımın yardıma muhtaç insanlara sürekli yardım sağlamanın bir yöntemi değil, ihtiyaç duyulduğu ve ihtiyaç ortamının mümkün olan en kısa sürede yok edildiği düşünülmektedir. Bu yöntem destek alanının mümkün olan en kısa sürede tekrar çalışmasını ve materyal seviyesinde yönetilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Kişi kendi gelirini vermektedir. Tembellik ve israfı önlemek, bireyin toplumsal varlığını garanti eder ve onurlandırır. Sosyal yardımların niteliği, doğal felaketler, iş bulma yardımı, eğitim sırasında okul çocukları için yardım vb. gibi afetler gibi sürekli olmayan bir dizi yardım oluşturmaktadır. Bununla birlikte, çalışamayan özürllüler için ve hayatları bu yardımlarla desteklenen yaşlılar için devam eden teşvikler de bulunmaktadır (Karataş, 2003: 43).

1.2.2.2. Sosyal hizmetler

Kavramsal olarak bilimsel bir branş gibi tanım yapılırken aynı zamanda bu bilim branşında işlem yapan uzman kişilerin iş sahası şeklinde tanım yapılabilir. İkinci anlatımı

ile sosyal hizmet bir meslektir. Bilimsel olarak yapılan tanımda kavram değişik şekillerde ifade edilebilmektedir (Şeker, 2012: 2).

Sosyal hizmet çeşitleri, sebebi ne şekilde bulunursa bulunsun, toplumsal, iktisadi ve psikolojik yoksunluk durumlarında bulunan kişiler ve ailelerine fayda göstermeyi, toplumsal ve psikolojik yönden yardım etmeyi, kişi onur ve şerefine uyumlu hayat şeklinin yaşama aktarılmasına ilave yapmayı amaçlamaktadır (Beki, 2005: 4).

İlerlemiş devletlerde esas olarak gereksinimi bulunan ve muhtaçlığı olan bireyleri, aileleri ve sosyal yaşamı çalışır hale ulaştırmayı, sosyal farklılaşmayı ve ilerlemeyi hızlandıracak faaliyetlere başlangıç sağlayacak işlemlerin başlamasını gerçekleştirerek devamlılığını hedefleyen sosyal hizmet sunum türleri bu manada hizmet sunma ve destek sağlama program türlerini içermektedir. Birden fazla aile, yaşlı, genç, çocuk, engelli, hayatlarını güçlükle yürüten kadınlar, sıhhi ve psikolojik açıdan desteğe gereksinim hisseden hasta kişiler, uyuşukluk veren maddeleri kullananlar, alkolikler, afetlere uğramış kimseler, yoksulluk çekenler ve suç işlemiş bireyler şeklindeki kişiler ve gruplar sosyal hizmet türlerinin hedefinde bulunan kitledir (Kut, 1987: 17).

Fakir olma sorununun çözüme ulaştırılmasına ait toplumsal siyaset uygulama şekillerinin meydana getirdiği sahalara, toplumsal hizmet sahasını en eski ve yerleşmiş alanı şeklinde tanım yapmaktadır. Fakirlere yapılmakta olan sosyal destek çeşitleri, sosyal hizmet çeşitleri yönünden önem verilen bir enstrüman şeklinde kabulü gerçekleşmekte olup, yapılmaya devam edilen sosyal yardım çeşitleri, sosyal hizmetler içerisinde uygulama şekli biçiminde önemlilik elde etmektedir (Parasuraman, 2010: 277).

Toplumsal güvenlik meydana getirilmesinde yükümlülüğün pay edilmesi düşüncesi ile gelişim sağlanmış olan sistemin, müşterek toplumsal güvenlikle ilgili tekniklerin arasındaki ve toplumsal güvenlikle ilgili sistemin daha etkili olmasını hedefleyen toplumsal hizmet çeşitlerinin, öğretilmesi ve uygulanmasında değişik tanımlama çeşitleri ile karşılaşmaktadır. Sosyal hizmet türleri, kişilerin kendi yaptıklarından ortaya çıkmayan sebeplerle muhtaç haline gelmeleri veya fiziki/psikolojik bir eksiklik ile karşılaşanlara, devlete özgün genelliği bulunan şartlar kapsamında bireye uyan, çevre çeşitleri ile uyumluluk ortaya koyan bir hayatı sürdürebilmeleri yönünden aynı ve nakdi şekilde iktisadi ve toplumsal gereksinimlerinin ortadan kaldırılması amacıyla, kamu ve karşılıksız hizmet veren özel kuruluş türleri aracılığıyla elde edilen hizmet sunumları olmaktadır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda sosyal hizmet türleri; birey ve ailelerin kendilerinin durumları ve koşullarından ortaya çıkan ya da denetimleri haricinde meydana gelen maddi, manevi ve sosyal problemlerinin engellenmesi ve çözümünün gerçekleştirilmesine destek sağlanmasını ve yaşam standartlarının iyi hale getirilmesi ve üst seviyelere çıkartılmasını amaçlayan düzenli ve programı bulunan hizmetlerin tümüdür şeklinde tanımlı yapılmıştır (Acar, Acar, 2002: 29).

Kurum tarafından gerçekleştirilen sosyal hizmet işlemleri, toplumun içindeki gereksinimi bulunanların ortamları ile uyumlu hale gelebilmelerine kolaylık getirmek, onların toplumla kaynaşmalarını sağlamak, hayatlarında talep edilen seviyeyi elde etmelerini gerçekleştirmek hedefiyle yapılmış işlemler şeklinde değerlendirme yapılmaktadır.

Burada ulaşılmaya çalışılan hedef, bireylere, grup ve topluluk türlerine ihtiyaçlarını ortadan kaldırmaya ve toplum yapısı içindeki farklılaşma ile uyumu olacak şekilde problemlerine çözüm bulmaya ve hayatlarını sürdürmeye destek olma yönlü işlemleri düzenli şekilde yapılmaktadır. Bununla birlikte, toplumsal ve iktisadi durumlara düzen getirilmesi yönlü bütüncül tedbirlere geçilmesi de sağlığı bulunan kişilerin sağlığı olan toplumu meydana getirmesindeki benzer hedefe ait bulunmaktadır (Balcı, 2004: 115).

Toplumda hayatlarını devam ettiren kişi ve gruplar açısından toplumsal, fiziki ve psikolojik yönlerden imkânlar içinde en fazla huzur seviyesini elde edebilmelerinin gerçekleştirilmesi açısından sağlanan yardım türleri sosyal hizmet çeşitleri içerisinde değerlendirme yapılır. Sosyal hizmetlerde en nitelikli özellik, kişilerden başlama gerçekleştirerek, ailelere, gruplar, topluma ve devlete kadar uzanan bir grup üyesi şeklinde bütün insanlar yönlü bulunmasıdır. Sosyal hizmet çeşitleri, devlet tarafından genel şartların yapılması kapsamında, bireylerin kişiye uyumlu biçimde bulunmalarını sürdürecekleri ve bağlı oldukları grup ve toplumun bir üyesi şeklinde üzerlerine yüklenen görevleri gerçekleştirebilecekleri sosyal şartları meydana getirme hedefindedir. Modern uluslarda genelde uygulaması yapılan sosyal hizmet program türlerinin merkeze aldığı grup türlerinin değişik olmalarından, yalnızca gereksinimi bulunan bireylerle kısıtlı olmayacak seviyede farklı hedef kitlelerine hitap etmektedirler (Acar, Duyan, 2003:14).

Buna bağlı olarak, korunması gereken çocuklar, iş gören durumunda olan veya sokakları yaşam alanı olarak kabul etmiş çocuklar, gençler, yaşlılar, aileler, engeli olanlar, güç koşullarda hayatlarını devam ettiren kadınlar, tıbben ve psikolojik yönden desteğe ihtiyacı bulunan hasta bireyleri, suç işlemişler, alkol kullananlar ve uyuşturucuya müptela olanlar, sığınmacılar, göçmeler, evi olmayanlar, hasta durumunda bulunanlar şeklinde sosyal sapma ortaya koyan çok geniş bir kitle sosyal hizmetler kapsamındadır (Bulut, 2005: 73).

Türkiye’de sosyal güvenlik sistemi, temel olarak prim ödenerek sosyal güvenlik hizmeti almaya dayalı olup, prim olmayan bir sistemin faktörü ise, sosyal hizmetlerle üst bölümde bahsedilen birey ve grup çeşitlerine vararak birkaç sosyal problemin çözülmesine asist olmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, sosyal hizmetler kavramının Türk Hukuk içinde ilk defa görüldüğü “2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu” içinde yapılmış tanımda buna karşılık gelmemektedir. Aynı kanunda tespit edilen tanımda “sosyal hizmet” kavramında sosyal devletin vermiş olduğu sosyal hizmetlere nispeten daha yaygın bulunmayan bir içeriğe ve uygulamayı elinde bulundurmaktadır. Sosyal hizmet türleri, sosyal devlet uygulamaları çerçevesinde, bireylerin kişiye uygun bir biçimde hayatlarını sürdürebilecekleri ve endeksli oldukları grup ve toplum ile ilgili biçimin bir unsuru olarak, işlem yapabilecekleri ve yükümlülüklerini yüklenebilecekleri bir toplumsal şartları oluşturma hedefi gütmektedir (Karataş vd. 2005: 112).

Sosyal hizmet türleri, sosyal yardım çeşitlerinden değişik şekilde gerçekleştirilen ve ancak desteğe de etki yaparak, onları şekillendiren önem verilir bir farklılaştırıcı araçtır. Bu çeşit hizmet türleri, genelde uzmanlığı bulunan kuruluşlar aracılığı ile yapılırken, arada sırada da uzman olanların ev yardımı şeklinde yapılan fakir kimselerin hayatlarını iyi seviyeye yükseltmeye öne alan uygulama türleridir. Fakirlik hayatı sürdüren kişilerin

rastgele bir toplumsal hizmetler veren bir kuruluşun içeriğine girmeden, evleri içinde ve sağlığı bulunan şartlarda korumaya alınmasına dair gerçek hale getirilebilecek hizmet çeşitleri 2828 sayılı kanuna göre Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK) sunulmaktadır. Sosyal destek ve sosyal hizmet kavram türlerinin de her biri de, sosyal devlet kavramı içeriğinde bulunmaktadır. Her kavram kapsam yönünden bütünüyle bir diğerinden değişik bulunsun da, neticede benzer amaç doğrultusunda hizmet sunulmaktadır. Sosyal devletin organizasyonel olarak fonksiyonu, kuvvet kullanımını gerçekleştirerek, birey, aile, grup ve toplumu farklılaşan koşullar sebebiyle meydana gelen sosyal problemleri yok ederek faaliyetler tamamlamaktır (Sağlam, 2006: 35).

Öncelikle sosyal hizmetlerin amacı; tespit edilmiş bir sebeple toplumsal ya da iktisadi gereksinimi bulunan toplum içindeki kişilere ve ailelere fayda sağlamak, insan onur ve şerefine uygun düzenli bir hayat düzeyinde bulunmalarının gerçekleştirilmesi amacı ile gerçekleştirilen hizmet türleridir. Günümüzün çağdaş hayat şartlarında toplumsal hizmet sunumları, kişi, grup ve cemiyetlerin oluşumlarından ve koşullarından ortaya çıkan ya da kendilerince yaptıkları denetimlerin dışında meydana gelen akılsal, fiziki, psikolojik yönlerdeki yoksul duruma düşmeyi ve denge sağlayamamaya tedbir almak veya azaltmak, toplumun değişim koşullarından ortaya çıkan toplumsal sorunları yok etmek, insan kaynakları ile ilgili ilerlemeyi gerçekleştirmek, yaşama niteliklerine katkı yapmak, çoğaltmak, bireylerin kendilerinin arasında ve toplumdaki düzeni gerçekleştirmek amacıyla kişinin şeref ve haysiyetine uyumlu eğitime, danışmanlık, bakım, tıbben ve psiko-sosyal huzur getirecek sahalarda kamu veya şahıs işletmelerince belirlenmiş bir düzende gerçekleştirilen hizmet programı türlerinin bütününe içermektedir (1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, RG.27.05.1983, Sayı: 18059).

İkincisinde sosyal hizmet türleri, fakir olma nedeniyle bulunsun veya bulunmasın, toplumun ortalama yaşam ve anlayış seviyesini, kendilerinden ortaya çıkmayan sebeplerle sürekli veya süresi bulunacak biçimde sağlayamayıp toplumsal ve iktisadi yönlerden finansmanın sağlanma gereksinimi bulunan bireylere nakdi veya aynı şekilde sağlanan yardımlardır. Bu yardımlar karşılığı olan veya karşılığı bulunmayan biçimde gerçekleştirilmektedir (Çengelci, 1996: 4).

Üçüncü olarak sosyal hizmet türleri, kişilerin ve ailelerin kendileri tarafından ve yaşadıkları sosyal şartlardan ortaya çıkan veya denetleyemeyecekleri nedenlerden ortaya çıkan iktisadi, manevi ve toplumsal noksanlıklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının ortadan kaldırılmasına, toplumsal sorunlarının yok edilmesine yardım edilmesi ve hayat şartlarının düzgün hale getirilmesini, fazlaştırılmasını amaçlayan düzenli ve programı olan hizmetlerin tamamıdır (1983 tarih ve 2828 sayılı SHÇEK Kanunu, RG.27.05.1983, Sayı: 18059).

Sosyal hizmet türlerinin alanı; yaşlanmış, engelli, kadın, çocuk, aile, toplum, sokaklarda iş gören çocuklar, karşılığı bulunmayan hizmet sunumu türleri ve aynı-nakdi desteği kapsamaktadır. Toplum ile ilgili hizmet türlerinin sunum çeşitleri, toplumun tümünü kaplayan değişimi, kişiler arası bağlantılardaki problemlerin ortadan kaldırılması,

bireylerin huzurları açısından daha güçlü bulunmalarını ve hür bulunmalarını gerçekleştirir (Özdemir, 2006: 91).

Sosyal hizmetler, genellikle bireyler bir toplumsal etkinlikte bulunsalar dahi, çocukların, yaşlı olanların, kadınların, engelli kişilerin ve sosyal boyutta hakkı alınmış olanların gereksinimlerini azaltmaya daha çok yönelme göstermiştir (Duyan, 2003:6).

Tıp ile ilgili toplumsal hizmet sunumları, psikolojik-toplumsal danışma hizmeti verme, kurumların iyileştirilmesine dair hizmet sunumları, kurumların rehabilite edilmeleri konusunda hizmet sunumları, çocukların korunması ve kurumların yetiştirme hizmet sunumları, genç kesime eğitim desteği sağlamak, yaşlı bireylere bakım, psikolojik ve toplumsal destekleme hizmetleri, doğal afet türlerinde iktisadi destekleme hizmet türleri, ailelere maneviyatları ile ilgili destekleme hizmetleri verme, engelliler için meslekle ilgili, bakımla ve psiko-sosyal hizmetlerle ilgili sosyal hizmetlerin çalışma sahasına dâhil olmaktadır (Seyyar, 2002: 519).

Sosyal hizmetlerin amaç ve hedeflerinde bireylerin sosyal hayatlarında etkin olmalarını meydana getirmek; bireylerin hayatları ve hayatlarının sürekliliğini gerçekleştiren kaynak çeşitlerinin kontrolünde sözünün geçer bulunmasını gerçekleştirmek, bireyin güç ve özgürlüğünü esas hale getirip verimli olmasını, yeni bir şeyler ortaya koymasını gözle görülür hale getirmek, bireyin insani şartlarda hayatını, gelişme koşullarını üst seviyelere çıkarabilmek; bireylerin hayatlarında karşı karşıya kaldıkları problemleri ile mücadele etme usullerini ve bu yeteneklerini yaşama uyarlamalarını gerçekleştirmek ve bu yönde hayat kriterlerini üst seviyelere çıkartarak mutlu bir yaşamı ellerinde bulundurmalarını gerçekleştirmektedir (Cılga, 2004: 32).

Sosyal hizmet çeşitlerinin finanse edilmesi de toplumsal destek de bulunduğu gibi devlet bütçesi içinde gerçekleştirilmektedir. Toplumsal hizmet çeşitleri maddi destek yerine hizmet sunumu yapmaya ve toplumsal kalkınmaya yönelim göstermiştir (Seyyar, 2002: 519).

1.2.3. Sosyal politikanın uygulanmasında görev alan kurumlar

Devlet tüm kurumları ve kuruluş çeşitleri, toplumsal siyasetin sürekliliğinin elde edilmesinde ve sürdürülmesinde en başta olan vazifeli ve etkili devlet organizasyonlarıdır. İlk anlarda toplumsal sorunların çözüme ulaştırılması ve gereksinimi olan kişilerin gereksinimlerinin ortadan kaldırılmasında, çift destek kuralları manasında, aileler, dini kurum çeşitleri ve hayır kurumu türleri etkilidir. Ekonomik, sosyal gelişmeler, toplumsal sorunlar ve toplumsal huzur hizmetleri türlerine ait taleplerin fazlalaşması ve türülük meydana getirmesi, devletin klasik faaliyetlerinin yanında pozitif fonksiyonlarının “en önemlisi sosyal devlet algısıdır” meydana getirilmesine sebebiyet vermektedir. Son 30 yılda ise, devlet sorumluluğunda olan alan ile beraber STK’lar ve şahıs işletmeleri gibi kurum türlerinin sundukları bu uygulama türlerinin meydana getirilmesinde ciddi bir aşamaya ulaştığı izlenmektedir. Bu kurum türlerinin toplumsal huzurun meydana getirilmesini ve ortak çalışma biçimlerinin gerçekleştirilmesinde işlevleri birbirlerinden değişiklik ortaya koymaktadır. Bu durum tarihi süreç içerisinde

devletlerin ellerinde bulundurdıkları gerek sosyal gerekse de iktisadi yönlü farklılaşma ve gelişme nedeniyle kendisini göstermiştir (Ciğerdelen, 2009).

Günümüzün devletlerinin yönetim biçimlerinin devlet ile ilgili bağlantıları hizmet türleri merkezi idare ve yerel yönetim şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bu iki idarenin prensibi ülkeler yönünden değişiklik göstermektedir. Bunun sağladığı fayda sosyal hizmet ve yardım türlerinin usulleri, merkezi ve yerel yönetim kurumlarının ellerinde bulundurdıkları unsurlar ülkelere göre değişiklik ortaya koymaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015).

1.2.3.1. Merkezi idare ve fonksiyonları

Sosyal politika kavramının içeriğinde olan hususlar, genellikle merkezde bulunan idarenin, ulusal menfaatleri, hedefleri yönünde belirlenmesiyle meydana getirilmektedir. Burada eleştiri noktaları yoğunluktadır. Bu durumla birlikte, yanıtlanması gereken soru şudur: Sosyal hususların meydana getirilip, çözüme ulaştırılmaları konusunda planlar ve program çeşitlerinin gerçekleştirilmesi periyodunda devlet memurları ile kimlerin beraber çalışmasının zorunlu olduğu ve bu kişilerin hangi çalışmaları yapacakları bulunacaktır. Avrupa Birliği kabul aşamalarında asker olmayan ve demokrasinin uygulanması sırasında katılımı prensip olarak içselleştiren Türkiye geleneksel merkezden idarecilik fikrini terk etmiş, karar sürecinde sosyologlara ve sivil toplum kuruluşlarının da düşüncelerini değerlendirir duruma ulaşmıştır. Mesela 1999'da Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nca gerçekleştirilen "I. Özürlüler Şurası" ve yine 1999'da Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı tarafından "Aile ve Yoksulluk" hususları temel kabul edilerek gerçekleşmesi sağlanan "IV. Aile Şurası", farklı toplumsal hususlara yönelik ulusal toplumsal politika türlerinin gerçeğe dönüştürülmesine önem seviyesi yüksek ilaveler sağlamıştır (T.C. Başbakanlık; Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1999; T.C. Başbakanlık; Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 2004).

Merkezden yönetilen ve yöresel toplumsal politika türlerinin hedefleri bulunmakla beraber, merkezden yönetimi sağlanan toplumsal politika çoğunlukla yasal düzenlemeyi oluşturma yönlü gerçekleşmektedir. Yerel toplumsal politika yapanlar ise, bölgeleri ile ilgili bulunan toplumsal-iktisadi şartlarına ve toplumsal düzene uyumlu uygulama yapmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerine dahil olma görüşmeleri sürecinde devletin yeniden yapısal değişiklik göstermesi konusunda lokal idareler, toplumsal organizasyonlar, şahıs şirketlerinin oluşturduğu sektörler şeklinde toplumsal politikaları belirleyici oyuncularda toplumsal pazar şartlarına uygun yarışmaya benzeme ihtimali bulunmaktadır. Ancak içerik ve saha yönünden gelişme sürecindeki toplumsal politika ve sosyal yardımların temsilini gerçekleştiren valiler ve kaymakamlar önemli görevleri sürdürmektedirler. Sosyal yaşama karşı hassas olan devlet liderleri, değişik kurullar içinde (İl Sosyal Hizmetler Kurulu; İl İstihdam Kurulu; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Yönetim Kurulu, vb) görevlerini gerçekleştirirken, vatandaşların şeref ve onurlarını korumaya almalı bununla birlikte bu kurulların gelişimini de sağlamaları önem taşımaktadır. Ülke çapında veya ülkeler arası sosyal nitelikli antlaşmalar, sosyal politikanın temel faktörlerini meydana getirmekle birlikte, uygulama gerçekleştirmek yönlü önem verilmesi zorunlu süreç hususunda da önemli bilgiler vermektedir. Misal

ortaya koymasý yönünden ölkelerarasý sosyal nitelikli antlaşmaların aralarında řu düzenleme türleri ifade edilebilir;

- Nisan 1949 Atlantik Paktı,
- Mayıs 1944 Philadelphia Beyannamesi,
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,
- Sosyal Güvenliğin Asgarî Normlarına İlişkin 102 Sayılı ILO Sözleşmesi,
- Uluslararası Nakliyat İşlerinde Çalışan İşçilerin Sosyal Güvenliğine Dair Avrupa Sözleşmesi,
- Avrupa Ekonomik Topluluğu (Birliği) Antlaşması,
- Avrupa Konseyi Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı,
- Vatandaşlarla Vatandaş Olmayan Kimselere Sosyal Güvenlik Konusunda Eşit İşlem Yapılması Hakkında Sözleşme,
- Avrupa Sosyal Güvenlik Kodu,
- Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi,
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, vb.

Bu antlaşmaların esasında bulunan sosyal hak türlerinin, “bireylerin ırkları, cinsiyetleri, renkleri, dilleri, dinleri, politik ya da başka düşünce, ulusal ve sosyal kökenler, mülk sahibi olabilme, doğum şeklinde rastgele bir yere göre ayırım yapılmadan kullanımının yapılmasının teminata alınması” gelmektedir (Birleşmiş Milletler, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi,m.2).

Bunun yanında sosyal devlet vazifeleri kapsamında olan sağlık düzeninin aksamasına neden olan sebepleri olabildiğince yok etmek, hastalanmamayı sağlamak ve sağlık yönünden bireysel sorumluluğun gelişmesinde destek vermesiyle eğitim ve danışma hizmetleri vermek bulunmaktadır.

1.2.3.2. Yerel yönetimler kavramına genel bir bakış

Merkezden idare ile birlikte, merkezden idareye destek vermek hedefiyle genellikle tüm ölkelerde mahalli idareler veya yerel yönetimler ismiyle idare şekilleri meydana getirilmiştir. Merkezden gerçekleştirilen yönetimler prensipte bütün halkın ihtiyaçlarını yok etme yönlü işlevler amaçlanmışken, mahalli idareler yerel vatandaşların ihtiyaçlarını ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Mahalli idarelerin hizmet verdikleri alanlar kendilerinin sınırları ile belirlenmiştir (Seyidoğlu, 2002: 395).

Mahalli idareler, uzun seneler genelde merkezden yönetim ile yetkilerini ve kaynaklarını paylaşan kurumlar şeklinde değerlendirilmeyip, merkezi idarenin bir unsuru olarak kabul edilmiştir (Bilgiç, 2005: 209).

Merkezden ve mahalli yönetimlerin beraber olmaları çok sınıflı bir idare düşüncesini ve aşamalarını da beraber ortaya koymaktadır. Yetkiye ve ellerinde bulundurdıkları imkânlar yönünden mahalli idareler merkezden idarenin baskısında olmaktadırlar. Bu hal merkez ile mahalli yönetimler arasında, fonksiyon ve finans koordinesi sorumluluğunu yükler (Akalın, 1994: 11).

Yerel yönetim olarak da adlandırılan özerk yönetim, yerel idarenin tercih ettiği organların idaresini ifade eden sistemin adıdır. Yerel yönetim birimi, merkezi hükümet tarafından belirli sınırlar dâhilinde yasal düzenlemeler yapmak, mali sorumlulukları yerine getirmek ve yerel bir konsey tarafından denetlenmek üzere yetkilendirilen yönetim birimidir. Komünler olarak da adlandırılan bu birimler Fransa'da ve bazı ülkeler de kırsal ve şehir içi topluluklara bölünmüştür. Bazı ülkelerde yerel yönetimler böyle bir ayrıma tabi değildir. Yerel yönetim sistemlerinin, yerel yönetim birimleri ve bu birimleri yöneten kurumlardan meydana geldiği söylenebilir. Ülkemizde yerel yönetim sistemi üç şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlar: belediyeler, il özel idareleri ve köy idareleridir. Yönetim bilimi açısından iki tür idare söz konusudur. İlk; Politik konumu, daha önce federal devletlerde ulusal olmayan ve yerel olarak bilinen, yarı özerk bir statüye dayanan yönetişimdir. İkinci olarak âdem-i merkeziyetçilik denir ve yasama ve yargı yetkileri sistemin merkezinde toplanır (Keleş, 2006: 22).

Yerel yönetimler, tüm ülkedeki insanların yönetiminde en önemli ve vazgeçilmez unsurdur. Eyaletteki yerel yönetim ve etkinlik meselesi doğrudan bahsedilen ve yaşanan demokrasi seviyesiyle ilgilidir. Bu bağlamda, yerel yönetimler, ülkede demokrasinin sağlanması için en etkili unsurdur. Ülkede sağlanan hizmetleri merkezden tamamlamak mümkün değildir. Üstelik bunun mümkün olmasına rağmen verimlilik sağlanamaz ve toplumun demokratik ve politik değerleri gelişemez ve vatandaşa sunduğu hizmetlere olan ilgisi azalır. Yerel yönetimler, kararlarını doğru bir hale getirmek için alınmadan önce değerlendirmelidirler. Tek karar verme organı olarak hareket etmek aynı zamanda öznel işlem yapma imkânı da doğurabilir. Bu öznel süreci azaltmanın yolu, hizmeti alan bireylerin söz konusu hizmetle ilgili daha önce görüşleri olmasına ve sahip oldukları eğilimleri belirlemesine yardımcı olmaktır. Ancak bu, halkın yönetim tarafından demokratik katılımı ile sağlanmaktadır. En etkili yol yerel yönetimlerdir. Seçmenler seçtikleri temsilcilerin alacağı kararlara daha çok uyma eğilimindedirler. Halk, siyasi olarak temsil edildiği olaylardan daha hassas ve endişe duymaktadır. Politikada, tekrar seçilebilmek için siyaset yapanlar insanların hassasiyetlerini dikkate almak zorundadırlar. Aksi halde, tekrar seçilemeyebilirler. Yöneticiler, yaptıkları kararlarda ve sundukları hizmetlerde halkı temsil etme sorumluluğunu taşırlar (Eryılmaz, 2002: 122).

1.2.3.3. Sivil toplum kuruluşları

Sivil toplum kuruluşlarının öneminin bireyin gelişimi açısından ele alınması son derece anlamlı bir yaklaşımı ifade etmektedir. İnsan, kendisini diğer varlıklardan ayıran düşünce ve vicdan gibi erdemlerini kullanma imkânının olduğu ortamlarda gelişebilir (Engiz, 2013: 15). Bireyi diğer canlılardan ayıran en önemli unsur bireyin toplumsallığıdır (Akin, 2011: 147).

Sivil toplum kuruluşları, küreselleşme dünyasının politika oluşturan aktörlerinden biridir. Bu önemi toplumları yönlendirme konusunda önemli aktörlerden olmasından kaynaklanmaktadır (Talas, 2011: 391).

Bilgi toplumuna geçiş sürecinde sivil toplum kuruluşlarının öncelikle görevlerinden biri, toplumda ortak bilgi ve dil düzeyinin oluşumuna katkı sağlamak ve kültür boşluğunu en aza indirerek toplumsal uzlaşma ve barışı sağlamaktır (Cılızoğlu ve Karagöz, 2007: 12).

Sivil toplum kuruluşlarının, 21. yüzyıldaki etkisi, küreselleşmiş bir dünyada uluslararası bir yapı olmaları bakımından rollerinin giderek artmasıyla ilgilidir (Engiz, 2013: 20).

Sivil toplum kuruluşları tanımları gereği büyük bir çeşitlilik göstermekle birlikte, gerek ulusal gerekse uluslararası açıdan anlam ve önem taşıyanları, kişi ya da grup lehine çıkar sağlama amacıyla olmayan, demokratikleşme, çağdaşlaşma gibi temel hak ve özgürlükleri korumayı amaçlayanlardır (Işık, 2002: 74).

Buna bağlı olarak en genel ifadesiyle sivil toplum kuruluşları, bu alan içinde faaliyet gösteren, toplumsal faydayı önceleyen ve toplumsal sorumluluğu temel alan örgütlenmelerden oluşmaktadır (Özdemir ve Yamanoglu, 2010: 3).

Sivil toplum kuruluşlarının kitlede siyasi bilinç oluşturma çabası dışında toplumsal boyutta yaşanan yeniliklerin, değişimlerin yayılımına ivme kazandırma misyonunu üstlenmiş olmaları gerekmektedir (Cılızoğlu ve Karagöz, 2007: 12).

Sivil toplum kuruluşları, demokrasinin yerleşip işlevlik kazanması sürecinde eğitim, çevre, adalet hizmetlerine erişim, sosyal refah ve istihdam konularında devlete alternatif projeler üretebilmekte ve kaynak bularak bu projeleri uygulamaktadır (Biber, 2006: 31).

Sivil toplum kuruluşları aslında “hükümet/devlet dışı örgütler ile eşdeğer bir kavramdır. Bununla anlatılmak istenilen merkezi ya da yerel yönetimin denetiminde olmayan gönüllü olarak kurulmuş dernekler, vakıflar, siyasal partiler, spor kulüpleri, sendikalar, meslek odaları vb. oluşumlardır (Işık, 2002: 74).

Sivil toplum kuruluşları devlet aygıtının bir parçası değildirler. Ancak devlet politikalarını etkilemeye çalışabilirler (Doğan, 2002: 239).

Sivil toplum kuruluşları bu noktada; söz sahibi olma bilincini arttırarak, toplumsal denetimin oluşturulmasına ve birey olarak etkinliğin sağlanamayacağı durumlarda organize “biz” bilincinin gelişimine de aracılık etmiş olacaktır (Cılızoğlu ve Karagöz, 2007: 12).

Toplumda benzer kaygıları, özlemleri olan bireyler ya da diğer aktörler üzerinde görüş birliği (konsensüs) sağladıkları bir isteklerini yaşama geçirmek için bir araya gelmektedirler. Üzerinde görüş birliği sağladıkları konular için, kendi kaynaklarını, düşüncelerini ve emeklerini bir araya getirerek onu gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar (Tekeli, 2009:227).

Bölüm 2: Dünyada Ve Türkiye’de Uluslararası Göç Ve Suriyeli Sığınmacı Problemi

2.1.Suriye’de İç Savaş ve Sonuçları

“Kişiselleştirilmiş iktidar biçimleri zaman içerisinde devleti tüm kurumları ile hatta içerisinde yaşayan toplumlarla birlikte totaliter birer rejime dönüştürürler. Bilindiği üzere totaliter rejimlerde bireyin özgürlüğü yoktur. Birey devlet karşısında etken değil edilgendir. Birey yaşamını devletin mutlaklaştırılmış otoritesine devretmektedir. Totaliter rejimlerde herkes devlet içindedir; herkes devlet içindir, bireyi devlet dışında ve karşısında bir yerde düşünmek mümkün değildir” (Vurmay, 2011: 140).

Hâl böyleyken bireyin tüm totaliter rejimlerde aynı şekilde algılanışı onların kitlesel biçimde hareket etmelerini de zorlaştırmamış bilakis kolaylaştırmıştır. İsyen dalgası önünde sonunda bir şekilde Suriye’ye de sıçramış ve bir yerinde “olmaz” denilenin aksine olmuş ve büyümüştür. Suriye, isyan ateşinin sardığı Ortadoğu bölgesinde belli bir süre “Sessizlik Krallığı” şeklinde bir görüntü çiziyordu. Ocak 2011’in sonuna doğru bazı protesto gösterileri gerçekleşmişti fakat bunlar etki yaratacak çapta değildi. Ancak Mart ayının başında başlayan protestolar her geçen gün genişleyerek sürmektedir. Böylece Ortadoğu’yu saran isyan dalgasının son durağı Suriye olmuştur” (Orhan, 2011: 9).

Suriye topraklarında bütünüyle Mart ayı içinde hızlanan isyanlar Ürdün’e sınır olan 100.000 nüfuslu Dera şehrinde başlangıç göstermiştir. Olay, birkaç tane genç insanın yerel yöneticiler ve yolsuzluk karşıtı grafitiler çizmeleri sonucunda hapsedilmeleri devamında ortaya çıkmıştır (www.usak.org.tr, 29.01.2017) Mart ayı içinde karşılıklı çarpışmalar hemen hemen günlük olarak sürmüş, çatışmalarda insan kayıpları oluşmuş ve Esad belli başlı reformları yapma sözü vermişse de bu sözler çatışmaları sonlandırmamıştır (www.21yyte.org, 29.01.2017).

Eylemlerin Suriye içerisindeki ortaya çıkış sebebi bazı çalışmalarda Esad’ın Şii kökenli olmasından mütevellit bir Şii-Sünni mücadelesi bağlamında “mezhepsel” olarak değerlendirilip bu çatışma içerisinde Şiilerin Sünniler karşısında Esad yönetimine daha sıkı bağlandığı görüşünü ortaya çıkarsa da (Bingöl, 2013: 36) eylemler ve çatışmaların ortaya çıkışına dair müşterek neden/nedenlerin bundan daha ziyade “Arap Baharı” sürecinin oluşumuna sebep olan faktör/faktörlerle aynı olduğu görülebilmektedir. “Günümüze dek Suriye devletinde hareketlenmenin başladığı alanlar, mezhep farklılıklarından daha fazla kesimlerin öne alındığı, ufak ve göreceli şekilde geri kalmış alanlar olmuştur (www.usak.org.tr, 29.01.2017).”

Her nasıl ki on yıllardır bölgenin diğer ülkelerinde insanların yönetsel tutumlar karşılığında iyi yönetilememekten kaynaklı şikâyetleri söz konusu ise Suriye’de de durum farklı değildi. “Suriye’de yönetimden, yoksulluktan, yolsuzluktan, adaletsizlikten yorgun ve yıpranmış bir halk var. İnsanlar, kendilerinin idareye yansımamasından rahatsızlar ve bunun sebebi olarak da kendisini temsil etmediğini düşündüğü rejimi görüyorlar. İnsanlar onların söylemlerine dayanarak söylersek insan gibi yönetilememekten, adaletsizlikten, merhametsizlikten, yoksulluktan ve yoksunluktan şikâyetçiler” (Çetin, 2012: 102).

Bugün geline nokta Suriye’de yaşananların belki çok fazla sebebe dayandırılarak devam etmiş ve büyümüş olması kuvvetle muhtemel sayılabilecekken olaylar ilk

başladığında Orta Doğu'nun diğer ülke halkları gibi Suriye halkının talepleri de iyi yönetilememekten kaynaklı mevcut sorunların düzeltilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. “Suriye devleti de, Ortadoğu devletlerinin hepsinde izlenen ve senelerdir vatandaşın güç hayat şartlarında hayatlarını devam ettirmelerine sebebiyet veren problemlerden ayrı bulunmamaktadır. Yaşamının pahalı olması, toplumsal hizmet sunumlarında görülen aksaklık türleri, işsiz olma, fakirlik ve koruma hizmetlerini sağlayan güvenlik kuvvetlerinin vazifelerini kötüye kullanmaları şeklinde birden fazla unsur burada da vatandaş mağduriyetine neden olmaktadır. Bu duruma bir de topraklarından kovulan ve yasaklı hale getirip baskıda bulundurulmuş muhalif liderler ve yanlıları, radikal dinci ögeler, baskı altındaki azınlık durumunda olanlar, mezhep olarak ayrı bulunanlar da ilave edildiğinde Suriye devletinin de son zamanlardan da bölge içinde görülenlerden hakkını alması kaçınılmazdır (www.usak.org.tr, 29.01.2017)”.

Tüm bu etkenler Suriye’de yaşananların nedenselliğine dair ciddi veriler olarak karşımızda durmaktadır. Zaman ilerledikçe rejimin muhalifleri de artmaya/örgütlenmeye başlamış ve nihayetinde Suriye için bir “iç savaş” kaçınılmaz hale gelmiştir. Ülkenin “iç savaş”a sürüklenmesinin nedenlerini şimdiye kadar üzerinde durduğumuz faktörlerin oluşturduğunu kabul etmekle birlikte rejime yönelik muhaliflerin çokluğu/çoğunluğunu da göz ardı etmemek gerekmektedir. Belki her biri kendi açısından farklı sebeplerle rejime muhalif çizgilere sahip olan bu muhalif gruplar, ülkede büyük bir muhalif yelpazenin mevcudiyetinin de ispatıdır. Bu muhalif yelpazenin genişliği de ülkenin iç savaşa gidişatında şüphesiz çok büyük bir rol oynamıştır. (Orhan 2011: 15-20) muhalifleri; “reformcular”, “Müslüman Kardeşler ve diğer İslami hareketler”, “Suriyeli Kürtler”, “Suriye dışında faaliyet gösteren rejim muhalifi partiler”, “Suriye muhalefetine ittifakı: ‘Şam Deklarasyonu’” ve “Siyasal, Toplumsal ve Ekonomik Açılardan Dışlanmış Tüm Bireyler ve Gruplar” şeklinde kategorilere ayırmıştır. Muhalefetin çokluğu, gücü (askeri orduları vb.), talepleri, eylemleri vb. sebepler Suriye’nin iç savaşa sürüklenmesini hızlandırmış, ülkede meydana gelen ve devam etmekte olan savaşın beşeri, sosyal, fiziksel tahribatını ciddi biçimde artırmıştır. Nitekim hâlâ devam etmekte olan savaşın bilançosu ülke halkı için çok ağır olmuş, 200 binden fazla insanın öldüğü, 4 milyondan fazla insanın ülkelerini terk etmek zorunda kaldığı bu savaş, insanlar açısından artık büyük ölçüde canlarını kurtarma gayesine dönüşen bir mecra hâline gelmiştir (Orhan 2011: 15-20)

2.2. Dünyada Suriyeli Sığınmacıları Problemi

Dünya üzerinde sayısı 4 milyonu aşan Suriyeli sığınmacıların yarısından çoğu Türkiye’ye gelmiştir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından her ay yayınlanan raporlara istinaden en son bildirilen verilere göre bugün Türkiye’de 2, 715,789 Suriyeli sığınmacı vardır (www.unhcr.org.tr, 29.01.2017).

4 milyon kişinin geri kalanı ise başta Lübnan olmak üzere Ürdün, Irak, Mısır, Almanya, İngiltere, Fransa ve dünyanın diğer ülkelerine sığınmış ve sığınmaya çalışmaktadırlar (www.bbc.com/, 29.01.2017).

Çoğunluğu kayıtlı olmadığı ve bundan kaynaklı olarak sayıların net bir şekilde yer yer verilemediği sığınmacılarla ilgili olarak kesin bilinen veri ise Türkiye içerisinde sığınmacıların en yoğun olarak yaşadıkları ilk iki yerin İstanbul ve Gaziantep olduğudur (www.hurriyet.com.tr, 29.01.2017).

İstanbul, sığınmacılar açısından daha büyük olması ve özellikle tam manasıyla mülteci olabilmeye hak kazanmak için Avrupa'ya geçiş için bir üs teşkil etmesiyle cazip hâle gelirken, Gaziantep ise özellikle ülkeye bölgesel yakınlık ve yine büyüklüğü dolayısıyla makul bir tercih alanı oluşturmaktadır.

Tablo 1: 2014 -2019 Yılları Arasında Suriyelilerin Üçüncü Ülkelere Yeniden Yerleştirilmesi

S.N.	Ülke	Çıkış Yapanlar
1	Amerika Birleşik Devletleri	3.920
2	Avustralya	115
3	Avusturya	58
4	Belçika	46
5	Bulgaristan	27
6	Fransa	1
7	Hollanda	3
8	İngiltere	1.952
9	İsveç	168
10	İzlanda	13
11	Kanada (BMMYK)	4.126
12	Kanada (Doğrudan)	2.645
13	Lihtenştayn	18
14	Lüksemburg	46
15	Norveç	1.926
16	Romanya	43
17	Yeni Zelanda	4
	TOPLAM	15.111

Kaynak: <http://www.goc.gov.tr/files/images/>

Tablo 1’de görüldüğü üzere 2014 -2019 yıllarının aralığında Suriyelilerin üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilmesinde çıkış yapanların sayıları ülkelere göre; Amerika Birleşik Devletleri 3.920, Avustralya 115, Avusturya 58, Belçika 46, Bulgaristan 27, Fransa 1, Hollanda 3, İngiltere 1.952, İsveç 168, İzlanda 13, Kanada (BMMYK) 4.126, Kanada (Doğrudan) 2.645, Lihtenştayn 18, Lüksemburg 46, Norveç 1.926, Romanya 43 ve Yeni Zelanda 4 kişi olarak toplamda 15.111 kişi şeklinde belirlenmiştir.

2.2.1. AB ülkeleri ve Suriyeli sığınmacı problemi

Euroasia Grup tarafından Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne (BMMYK) üzerinden yayın yaptığı datalar çerçevesinde 5 Nisan 2017 tarihinde Suriye devletinin komşularının topraklarında toplam 5.025.251 kayıtlı vatandaşı mevcuttur. Bu mülteci durumunda bulunan Suriye vatandaşlarının 2.969.669 kişisi Türkiye topraklarında, 1.011.366 kişisi Lübnan topraklarında, 658.015 kişisi Ürdün topraklarında, 236.772 kişisi Irak topraklarında, 120.154 kişisi Mısır topraklarında ve 29.275 kişisi Fas, Tunus ve Cezayir topraklarında hayatlarını devam ettirmektedirler (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, 12.04.2017).

Bu rakamlar BMMYK tarafından açıklanan devlet kayıtlarıdır. Bu kayıtlara eklenmemiş olarak yukarıda bahsedilen ülke topraklarını geçen mülteci durumunda bulunan insanları da ilave etmek zorunludur. Bunun yanında Suriye içinde süren vekâlet savaşı sebebiyle 13.5 milyon kişi de ülke topraklarında ikamet ettikleri yerlerden ayrılmak durumunda bırakılmışlardır. AB topraklarına Suriye vatandaşlarının geçişlerini engellemek için çeşitli alternatifler ortaya koymayı sürdürmektedir. Bilhassa Schengen sisteminden vazgeçecek derecede sınırlara tel örgü çekmeye başlamışlardır. Makedonya Yunanistan ile olan sınırını, Slovenya devleti ve Macaristan devleti Sırbistan sınırını, Bulgaristan ise Türkiye sınırını dikenli tellerle kapatmışlardır. Bu durumların en korkunç olanı ise AB üyeleri olan Hırvatistan ve Slovenya ve Avusturya devletlerinin Hırvatistan ve Macaristan sınırlarına dikenli tellerle kapatmış olmalarıdır. 1990 yılında Doğu Almanya ile Batı Almanya arasında olan duvarı ortadan kaldıran Avrupa ülkeleri bu sefer mültecilerden çekinmeleri nedeniyle Avrupa'nın tam merkezini dikenli tellerle çevirmişlerdir. Amaç gördükleri katliamlardan kaçan Suriye vatandaşlarını kaderlerine terk etmek ve ülkelerinin topraklarına kaydetmemektir. BMMYK dataları çerçevesinde 2016 Kasım ayı itibarıyla Avrupa ülkeleri topraklarına iltica müracaatı gerçekleştiren Suriye vatandaşı mülteci sayısı ise 866.831'dir (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php>, 12.04.2017).

Bütçe durumu ve kapasite miktarı daha önceden tespit edilmiş olan Ürdün devletinin 1 milyon mülteci durumundaki insanı barındırdığı bir yerde dünya ülkeleri arasında gelir düzeyi yüksek 28 AB devletinin 900.000 civarında Suriye vatandaşı mülteci durumunda bulunan insanlara müracaat olanağı vermesi insanlık ayıbı şeklinde kendisini göstermeye devam etmektedir. Bu durum Almanya Başkanı Merkel'in ifade ettiği gibi bir sınav özelliğini göstermektedir. 15 Ekim 2015 tarihinde Almanya Federal Parlamentosu'nda (Bundestag) gerçekleştirdiği konuşmada, göç krizinin idaresini yapmak ve mülteci durumunda olanların yerleşimlerini sağlamak hususunda AB'ye birlikte hareket etme çağrısını yaparken “mülteci sorununun çözümünü Avrupa için tarihi bir sınav” şeklinde tanım yapmıştır (<http://www.dw.com/en/merkel-refugee-crisis-ahistoric-test-of-europe/a-18784341>, 29.01.2017).

AB ülkelerinin bu sınava ne şekilde davranış gösterecekleri önem taşımaktadır. Çünkü AB içinde kriz halini alan göç ve mülteci problemi, Euro krizinden daha çok etkileme gücünü elinde bulunduran ve sürececek bir kriz şeklinde değerlendirme yapılmaktadır. Bunun haricinde izlenen göç ve mülteci krizi, sadece AB bütünlüğü yönünden olmayıp, AB etkili dış siyaset rolü ve global rolünün bulunduğu varsayımı açısından da bir sınav özelliği göstermektedir (Elmas, 2015: 301).

2.2.2. Ortadoğu ülkeleri ve Suriyeli sığınmacı problemi

Suriye içinden Irak tarafına göçünü gerçekleştiren bütün mültecilerin adedi 31 Mart 2017 itibarı ile 236.772 şeklinde belirtilmektedir. Söz konusu göç olayının çoğunluğu Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) toprakları üzerine yapılmakta ve göç edenlerin hemen hemen bütünü Kürt asıllı Suriyeli insanlar meydana getirmektedir. Suriye vatandaşı olan Kürt toplumu lisan benzerliği, IKBY tarafından Suriye vatandaşı mülteci bireylere yönlü elastiki siyaseti, coğrafik olarak yakın olma, dengeli ve çalışma olanakları şeklinde

nedenlerle Irak Kürt alanını seçmektedir. Dalga dalga gerçekleşen göç Suriye içindeki Kürt bölgeleri içinde dikkate değer bir demografik farklılaşma oluşturmaktadır. Suriye içinde yaklaşık 2 milyona yakın Kürt asıllı Suriyelinin hayatlarını devam ettirecekleri düşünüldüğü takdirde, bütün insan sayısının yüzde 10 kadarı Kürt Irak topraklarına geçmiştir. Suriye vatandaşı olan Kürt halkı Irak devletinin yanında Türkiye topraklarına da geçmektedirler. Buna bağlı olarak, Suriye vatandaşı Kürt insan sayısının hemen hemen yüzde yirmisi ülke topraklarını bırakmak zorunda bırakılmıştır. Suriye vatandaşı olan Kürt bireylerin hayatlarını devam ettirdikleri şehir ve ilçe merkezleri üzerinden çok toprak terk edilmesi görülmesine de kırsal alanlardan çok fazla toprak terk edilmesi yaşanmıştır.

Ürdün topraklarında 31 Mart 2017 tarihi itibarıyla UNHCR örgütüne kaydedilmiş ve kamplar içinde hayatlarını devam ettiren Suriye vatandaşı mültecilerin sayısı 685.015 şeklinde belirlenmiştir. Bunun yanında kaydedilmemiş birçok Suriye vatandaşı bireyin ülke topraklarında hayatlarını sürdürdükleri öngörülmektedir. Temel problem Ürdün topraklarının tamamen bir mülteci ülkesi haline dönüşmesi ve Ürdünlü sayısının azınlığa düşmüş bulunmasıdır. Hemen hemen 7 milyon insan sayısının 3 milyon üzerini Filistin devleti vatandaşı meydana getirmektedir. Irak işgali sonrası Ürdün topraklarına geçen Irak vatandaşı mülteci sayısı hemen hemen 200 bindir. Bu kapsamda bütün insan sayısının 4 milyon üzerini mülteci durumundaki Filistin, Suriye ve Irak vatandaşları meydana getirmektedir. Coğrafi yakın olma nedeniyle Suriye vatandaşı mülteci durumunda bulunanların yarısına yakın kısmı Dera vilayeti topraklarından geçmiştir. Dera vilayetini yüzde otuz ile Humus ve yüzde 10 ile Şam izlemektedir.

Ürdün devletinin iktisadi yapısı güçsüz ve öncelikli olarak su kaynakları oldukça kısıtlıdır. Bu nokta Ürdün vatandaşlarının arasında tepkinin oluşmasına sebebiyet vermektedir. Başka ülkelerde de izlenen Suriye vatandaşı çocuk yaştaki kızların çok erken evlendirilmeleri, birden fazla eş sahibi olma şeklinde toplumsal sorunlar ve yayılabilir hastalık türleri Ürdün topraklarında izlenebilmektedir. Mülteci durumunda bulunan insanların en yüksek problemleri ise eğitim, barınacak yer ve sağlıkla ilgili hizmet sunumlarının yeter seviyede verilememesidir (Orsam, 2004: 6).

2.3. Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılar

Türkiye ve Suriye'nin güvenlik durumu esasta birbirine çok fazla bağımlıdır. Suriye'nin ve Lübnan'ın coğrafi yeri Orta Doğu'ya ait giriş kısmında bulunmaları ve Fransızlar'ın I. Dünya Savaşı sonrasında bu noktadan Anadolu'yu istila etmek için girmişlerdir. Bu, her iki ülkenin güvenliğinin kesinlikle ilişkili olduğunun bir işaretidir (Mercan, 2012: 2).

Türkiye ve Suriye arasında ilk yakın ilişkiler 2003 yılındaki Irak işgalinde birlikte başlamıştır. İstiladan sonra istikrar olmayan ve savaş şartları, Suriye'nin ve Türkiye de güvenlik endişelerini arttırmış olmalıdır. Bilhassa bölge içindeki Kürt vatandaşların bölgedeki Kürt yönetimi, Suriye ile ilgili yeni stratejilerin geliştirilmesini teşvik eden davranışları endişelere yol açmıştır (Gerger, 2012: 8).

Kendi kendine bu noktada uluslararası bir platform arayışında olan ve ilişkileri Suriye ile güçlendirmek isteyen Avrupa Birliği, Türkiye ve İran'la ilişkileri geliştirme hedefini

yakalamak için kendi konumlarını güçlendirmek isteyen ülkelerarası bir yakınlaşma meydana gelmiştir. 2009 senesinde imza altına alınan antlaşmayla bağlantılı farklı boyutlara ulaşmış, vize muafiyeti iyileştirmeleri yapılmış ve stratejik işbirliği için diğer alanların planlaması yapılmıştır (Ayhan, 2009: 6).

Bununla birlikte, 2010'da Tunus içinde gerçekleşen çatışmalar ile Mısır'ın idaresi değişti ve Ortadoğu'yu farklı bir gerilime sürükledi. Suriye'deki kriz, Türkiye'nin Suriye ile olan ilişkileri ve meselenin uluslararası siyasi nitelik kazanmasıyla çatışan tartışmalar ile barış ortamı bozulmaya başlamıştır (Çağlar, 2012: 8).

2010 senesinde Tunus içinde meydana gelen Arap Baharının etkileri Orta Doğu ülkelerinin çoğunda hissedildi ve 2011'de Suriye'de iç savaş başlamıştır. İç çatışmaların bir sonucu olarak yaralanmalar, ölümler gerçekleşmiş ve birçok insan göç etmiştir. Ortaya çıkan içerideki savaşta Türkiye Suriye içinde muhalefet ile birlikte duran bir tutum göstermiştir. 2011'de Suriye'deki ihtilaf nedeniyle Türkiye 200 bireyin göç etmiş olup bu surum mültecilerin de aynı tarihten itibaren istikrarlı bir şekilde girdiğini göstermiştir (AFAD, 2013).

2014 senesine kadar Suriye içinde 9 milyondan fazla kişi krizden etkilenmiş ve 5 milyondan fazla insan vatanlarını mülteci olarak terk etmiştir. 2015 yılında rakamın 12 milyondan fazla olduğu ve ülkenin neredeyse yarısının ülkeden ayrıldığı görülmüştür. Komşu ülkelerden Türkiye, Lübnan'a gelen mültecilerin dışında önemli bir kısmı Irak ve Mısır benzeri devletlere sığınma göstermiştir. Resmi rapora çerçevesinde, 2014 senesinde, komşu ülkelere Suriyelilerin üçten fazla ortalaması girmiştir. Dikkate değer noktalara gelen söz konusu insan göçleri ve çatışmalar sonucunda, barışın yanı sıra toplumsal, ekonomik ve siyasi imkânlardaki azalma fırsatları komşu ülkelerde azalmıştır (UNHRC, 2014).

Türkiye'deki mülteci durumunda bulunanların dikkate değer bir kısmını kadınlar ve çocukları oluşturmaktadır. Bu sosyo-demografik durum göz önüne alındığında, Türkiye içine giren sığınma yapmış Suriyeli kişilerin korunması gerektiği gözlemlenebilir. Bu nedenle, çocuk, kadın ve yaşlı olanlar daha fazla kırılmaya uğrayan gruplar olarak düşünülebilir.

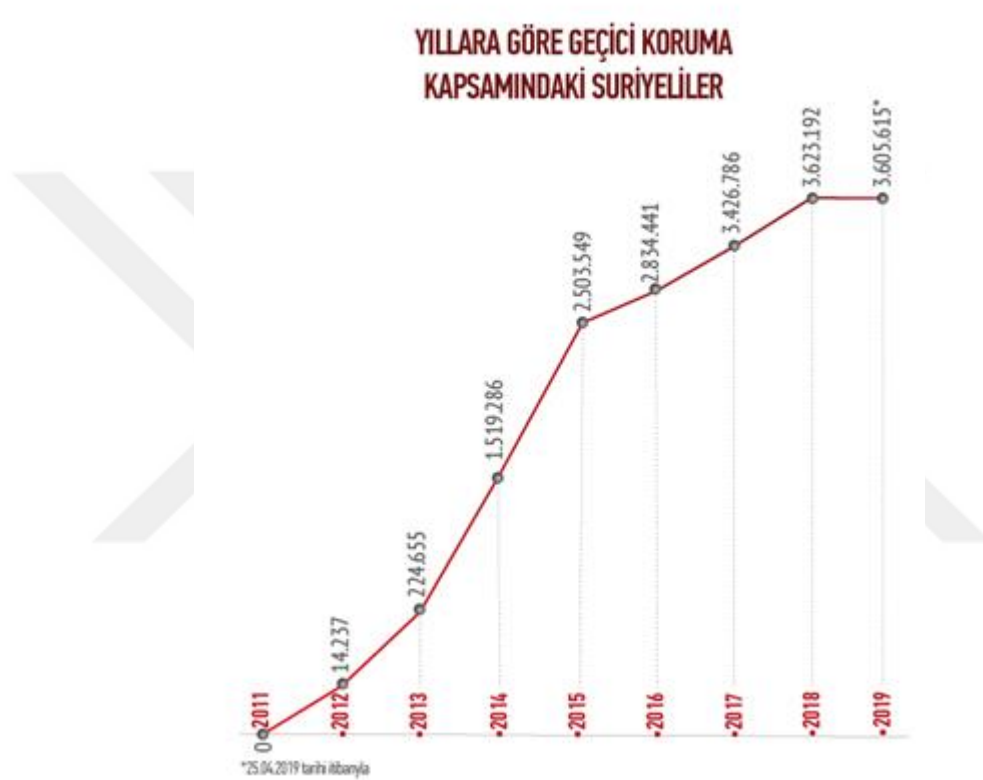
2.3.1. Mevcut durum

Bilindiği gibi 2009 yılında Türkiye ve Suriye karşı karşıya vizeyi kullanmama kararı almıştır. Bu yılın ardından, Türkiye içine ulaşan Suriyelilerin adedi çok fazla artmıştır. Krizin başlamasıyla beraber açık kapı siyasetine dönüşen Türkiye, sınırlarını Suriye Savaşı zararından uzaklaşanlara açmıştır. 29 Nisan 2011 tarihine kadar Suriye içindeki çatışmadan uzaklaşan 250-300 Suriyeli sığınma talebiyle başlangıç gösteren bu aşamalar Türkiye topraklarında hala sürmektedir (Halim, 2013: 2)

Türkiye önce Hatay ilinde kamp kurdu. Hükümet Suriye sığınmacılarını konuk olarak tanımlamış olmasına rağmen, Ekim 2011 ayından beri hükümet 1994 İçişleri Bakanlığı Tüzüklerinin 10. Maddesi uyarınca "Geçici Koruma Rejimi" ne Suriyeli "konuklar" ilan etti ve Afet ve Acil Durum Yönetimi'nin hızlı bir şekilde ilan etti. Krizin yanı sıra Türkiye'deki sığınmacı kamplarını yönetmek için Yetki (AFAD) kayıt ve kimlik tespit

işlemlerinin sorumluluğunu üstlendi. Ekim 2011'den itibaren AFAD tarafından 8 sığınmacı kampı hazırlanmıştır. AFAD denetimli kamplarda, sığınmacılar eğitim ve sağlık gibi temel hizmetleri ve barınma ve yemek gibi temel ihtiyaçları karşılarken, AFAD tarafından hazırlanan 9 Mayıs 2016 tarihli rapora göre 25 barınma merkezi bulunmaktadır. (Bknz.Tablo:1) Toplam 10 kente dağılma yapmış kamplar içinde toplam 263.383 Suriyeli sığınmacılar bulunmaktadır (www.afad.gov.tr, 29.01.2017).

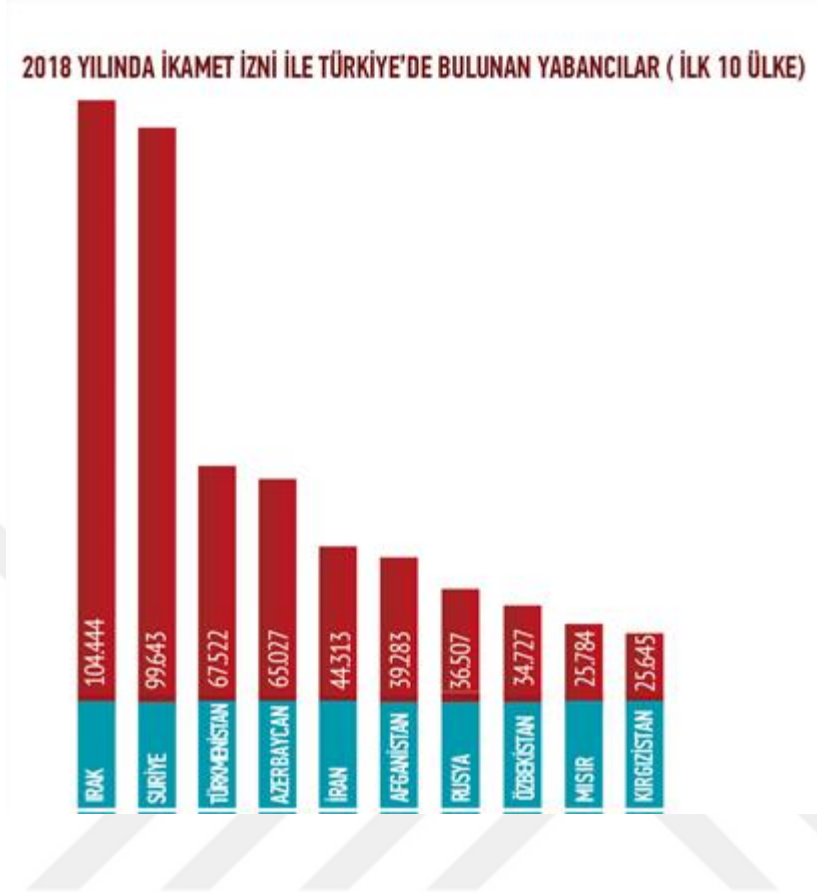
Tablo 2: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: <http://www.goc.gov.tr/files/images/>

Tablo 2’de görüldüğü üzere seneler dikkate alınarak devamlı olarak gerçekleşmeyen koruma çerçevesindeki Suriyeli sığınmacılar 2012 senesinde 14.237, 2013 senesinde 224.655, 2014 senesinde 1.519.286, 2015 senesinde 2.503.549, 2016 senesinde 2.834.441, 2017 senesinde 3.426.786, 2018 senesinde 3.623.192, 2019 senesinde 3.605.615 olarak belirlenmiştir.

Tablo 3: 2018 Yılında İkamet İzni İle Türkiye’de Bulunan Yabancılar (İlk 10 Ülke)

Kaynak: <http://www.goc.gov.tr/files/images/>

Tablo 3’de görüldüğü üzere 2018 senesinde oturma müsadresiyle Türkiye içinde olan yabancılara (İlk 10 Ülke) göre Irak 104.444, Suriye 99.643, Türkmenistan 67.522, Azerbaycan 65.027, İran 44.313, Afganistan 39.283, Rusya 36.507, Özbekistan 34.727, Mısır 35.784, Kırgızistan 25.645 kişi olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4: 2018 Yılında İkamet İzniyle Bulunulan Yabancılar (Çeşitlerine Göre)

2018 YILINDA İKAMET İZNİYLE BULUNAN YABANCILAR (ÇEŞİTLERİNE GÖRE)		
	KISA DÖNEM	563.093
	AİLE İKAMET İZNİ	75.122
	ÖĞRENCİ İKAMET İZNİ	79.225
	ÇALIŞMA İZNİ	85.840
	DİĞER	53.190

Kaynak: <http://www.goc.gov.tr/files/images/>

Tablo 4’de görüldüğü üzere 2018 senesinde oturma müsadesiyle Türkiye’de olan yabancı kişiler (Çeşitlerine göre); kısa süre 563.093, aile oturma müsadesi 75.122, öğrenci oturma müsadesi 79.225, çalışma izni 85.840, diğer 53.190 olarak bulunmuştur.

Tablo 5: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı (8 İlde 13 Barınma Merkezi)

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN GEÇİCİ
BARINMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI
(8 İlde 13 Barınma Merkezi)**

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ŞANLIURFA (3)	Ceylanpınar	16.151	39.624
	Harran	9.566	
	Suruç	15.101	
ADANA (1)	Sarıçam	26.986	26.024
KİLİS (2)	Öncüpınar	4.217	14.731
	Elbeyli	10.513	
KAHRAMANMARAŞ(1)	Merkez	13.606	13.599
HATAY (3)	Altınözü	7.883	16.565
	Yayladağı	4.347	
	Apaydın	4.378	
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	14.077	14.047
MALATYA (1)	Beydağı	8.711	8.669
GAZİANTEP (1)	Nizip 2	3.614	3.621
Toplam			136.880
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURIYELİ SAYISI		3.468.735	

25.04.2019 itibarıyla

Kaynak: <http://www.goc.gov.tr/files/images/>

Tablo 5’de görüldüğü üzere 2018 senesinde oturma müsadresiyle Türkiye içinde olan Şanlıurfa ilinde bulunan Ceylanpınar geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 16.151, Harran geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 9.566, Suruç geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 15.101 olmak üzere toplam mevcut 39.624, Adana ilinde bulunan Sarıçam geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 26.986 olmak üzere toplam mevcut 26.024, Kilis ilinde bulunan Öncüpınar geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 4.217, Elbeyli geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 10.513, olmak üzere toplam mevcut 14.731, Kahramanmaraş ilinde bulunan Merkez geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 13.606, olmak üzere toplam mevcut 13.599, Hatay ilinde bulunan Altınözü geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 7.883, Yayladağı geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 4.347, Apaydın geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu

4.348, olmak üzere toplam mevcut 16.565, Osmaniye ilinde bulunan Cevdetiye geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 14.077, olmak üzere toplam mevcut 14.047, Malatya ilinde bulunan Beydağı geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 8.711, olmak üzere toplam mevcut 8.669, Gaziantep ilinde bulunan Nizip2 geçici barınma merkezinde geçici barınma mevcudu 3.614, olmak üzere toplam mevcut 3.621 olarak bulunmuştur. Toplamda 136.880 kişi geçici barınma merkezlerindedir. Devamlı olarak kalınmayan barınma merkezlerinin haricinde bulunan Suriyeli sığınmacıların adedi 3.468.735 kişidir.

Şekil 1: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: <http://www.goc.gov.tr/files/images/>

Şekil 1’de görüldüğü üzere devamlı olmayan koruma içeriğinde olan Suriyeli sığınmacıların ilk 10 kente göre; İstanbul 548.483, Bursa 169.062, İzmir 142.354, Konya 106.160, Mersin 202.117, Adana 235.732, Hatay 430.357, Kilis 115.172, Gaziantep 429.302, Şanlıurfa 444.923 olarak belirlenmiştir.

Tablo 6: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN
YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI**

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.953.784	1.651.831	3.605.615
0-4	260.200	243.109	503.309
5-9	255.570	240.596	496.166
10-14	199.820	185.332	385.152
15-18	148.235	122.519	270.754
19-24	317.281	227.969	545.250
25-29	205.693	146.297	351.990
30-34	170.124	124.631	294.755
35-39	120.436	94.856	215.292
40-44	79.612	70.148	149.760
45-49	58.974	55.986	114.960
50-54	47.698	45.556	93.254
55-59	33.200	33.477	66.677
60-64	23.220	23.898	47.118
65-69	15.303	15.897	31.200
70-74	8.650	9.287	17.937
75-79	4.835	6.016	10.851
80-84	2.677	3.336	6.013
85-89	1.472	1.930	3.402
90+	784	991	1.775

25.04.2019 itibarıyla

Kaynak: <http://www.goc.gov.tr/files/images/>

Tablo 6’da sürekli olmayan koruma içeriğinde olan Suriyeli sığınmacıların yaş ve cinsiyet dağılımları verilmiştir. Erkekler 1.953.784, Kadın 1.651.831 olmak üzere toplam 3.605.615 kişidir. Erkeklerin 0-4 yaş arası 260.200, 5-9 yaş arası 255.570, 10-14 yaş arası 199.820, 15-18 yaş arası 148.235, 19-24 yaş arası 317.281, 25-29 yaş arası 205.693, 30-34 yaş arası 170.124, 35-39 yaş arası 120.436, 40-34 yaş arası 79.612, 45-49 yaş arası 58.974, 50-54 yaş arası 47.698, 55-59 yaş arası 33.200, 60-64 yaş arası 23.220, 65-69 yaş arası 15.303, 70-74 yaş arası 8.650, 75-79 yaş arası 4.835, 80-84 yaş arası 2.677, 85-89 yaş arası 1.472, 90 yaş ve üzeri 784 oldukları bulunmuştur.

Tablo 7: Birebir Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyelilere İlişkin İstatistikî Bilgiler

BİREBİR FORMÜLÜ KAPSAMINDA ÜLKEMİZDEN ÇIKIŞ YAPAN SURIYELİLERE İLİŞKİN İSTATİSTİKİ BİLGİLER

ÜLKE	TOPLAM
GENEL TOPLAM	21.305
ALMANYA	7.667
FRANSA	3.849
HOLLANDA	3.791
FİNLANDİYA	1.536
İSVEÇ	1.315
BELÇİKA	1.159
İSPANYA	602
İTALYA	382
AVUSTURYA	213
LÜKSEMBURG	206
PORTEKİZ	175
HİRVATİSTAN	152
LİTVANYA	102
ESTONYA	59
LETONYA	46
SLOVENYA	34
MALTA	17

25.04.2019 itibarıyla

Kaynak: <http://www.goc.gov.tr/files/images/>

Tablo 7’de T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 25.04.2019 tarihli verisinde birebir formülü içeriğinde ülkemiz içinden çıkmış Suriyelilere ait istatistiksel veriler verilmiştir. Almanya 7.667, Fransa 3849, Hollanda 3.791, Finlandiya 1.536, İsveç 1.315, Belçika 1.159, İspanya 602, İtalya 382, Avusturya 213, Lüksemburg 206, Portekiz

175, Hırvatistan 152, Litvanya 102, Estonya 59, Letonya 46, Slovenya 34 ve Malta 17 olarak belirtilmiştir.

2.3.2. Göçe ilişkin hukuki alt yapı ve Suriyeliler

Türkiye, coğrafik konum veya geçiş ülkesi olmasından her dönemi göç olaylarına maruz kalmaktadır. Türkiye tarafından 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde imzalandığından, göçler coğrafik sınırlamalara göre uygulanır. Buna göre yalnızca Avrupa içinden gelmişler mülteci, Avrupa haricinden gelmişlerse "şartlı mülteci" şeklinde kabullenilir. Türkiye sığınma süreci için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile beraber çalışma yapmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Türkiye, Avrupa dışındaki ülkelerden gelmiş sığınmacı durumunda olanlara mülteci statüsünü tanımamaktadır. Üçüncü ülke olarak tanımlanan ve yeniden yerleşim sağlanana kadar "şartlı mülteci" temelli mülteci statüsü niteliklerine sahip kişiler Sözleşme hükümleri gereğince uluslararası koruma sağlamakla yükümlüdür. Sözleşmelerin imza edildiği tarihten bu zamana gerçekleştirilen bu coğrafik kısıtlamalar, statü arasında köprü görevi görerek, zayıf güney ve doğu ile maddi durumu iyi kuzey ve batı arasında Türkiye, transit bir ülke haline gelmiştir. Bu trafiği oluşturan kitlenin göç etmesini engellenememektedir. Söz konusu coğrafik kısıtlama, Türkiye içinde sığınmacıların bir ülke olarak yasal sorumluluğunun belirlenmesinde esasen önemlidir.

Coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasına ilişkin tartışmalarda, Türkiye'nin temel çekingenliği, karşı karşıya kaldığı yoğun göç dalgalarının yük oluşturduğu yönündedir. Türkiye 1970'lerin sonlarına doğru tırmanmaya başlamış ve dünya konjonktüründe değişiklik yapan kitlesel nüfus hareketlerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. İran devrimi, İran-Irak savaşı, Yugoslavya'nın parçalanması, Bulgaristan tarafından yapılan sınır dışı hareketleri, Körfez krizi, Kosova olayları ve Ahıska Türklerinin yerlerinden edilmeleri şeklindeki değişimler neticesinde 1 milyonun üzerindeki kişi Türkiye içine giriş yapmıştır. "İltica ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı'nda Türkiye'de içten bir şekilde coğrafi kısıtlamaların kaldırılmasını istediğini ancak her zaman sığınmacı ve yoğun nüfus hareketleri ile karşılaştığından bu sorunlarla tek başına mücadele edemeyeceğini de belirtmiştir. Göçün düzensizliğinin giderilmesi beklenilmektedir. Coğrafi konum sebebiyle, Türkiye toplu nüfus akını ile karşılaştığı durumlarda, özellikle AB üyesi devletler- tek tek ya da müştereken BMMYK ya da başka uluslararası örgütler ile işbirliği içinde gerekli tedbirleri almalı, sığınma ülkeleri eşit sorumluluk ilkesine uygun olarak Türkiye'nin yükünü paylaşmalıdır. Dolayısıyla Türkiye'nin ekonomik yapısı coğrafi kısıtlamayı kaldırmak, sosyal olmak ve kültürel koşullara zarar vermemek ve gerekli müktesebat ve altyapı değişikliklerini uygulamak, mültecilerin AB üyelik sürecinde doğrudan akışı teşvik etmemek ve gerekli duyarlılığı göstermek için uygun değildir. Bu nedenle AB ülkelerinin yük paylaşımı yapmaları (İltica ve Göç Mevzuatı, 2005: 46-49) gereklidir.

1951 Cenevre Sözleşmesi ile bağlantılı biçimde Türkiye devletinin açıkladığı ilk konu tarihe ait kısıtlamadır. Bu çerçevede Türkiye, sadece 1 Ocak 1951 tarihi öncesinde ortaya

çıkan durumlar nedeniyle mülteci statüsüne tanıma getirmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi, imza altına alındığı zamanın koşullarının da etkisi ile “1 Ocak 1951 tarihi öncesinde meydana gelen vakalar” ifadesince 1967 senesine dek gerçekleşen aşamalarda “süre kısıtlaması” ile uygulama yapılmıştır. Süre sınırlamasına ait bu kayıt gereğince 1 Ocak 1951 tarihi sonrasında vuku bulan durumlar nedeniyle mülteci statüsü istenilmesi olanaksız olmuştur. Türkiye tarafından 1968 yılında onayı gerçekleşen (Resmi Gazete, 5.8.1968, 12968) 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne ilave 1967 Protokolü ile “1 Ocak 1951 tarihi öncesinde oluşan vakalar” ve “bahse konu vakalar neticesinde” açıklamaları akit metni içinden alınmıştır. “New York Protokolü” olarak da isimlendirilen 1967 Protokolü’nün işlerliğe girmesi sonrasında süre kısıtlaması olmadan 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin kuralları, mülteci tanımı içeriğine dahil olan tüm bireylere uygulama yapılmaya geçilmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi ile bağlantılı Türkiye devletinin ikinci açıklaması, Sözleşme’nin hiçbir hükmünün Türkiye içinde Türk vatandaşı statüsünde bulunanlara tanınan haklardan daha fazlasını mültecilere tanıdığı biçiminde yorum yapılamayacağına aittir. 1951 Cenevre Sözleşmesi ile bağlantılı Türkiye’nin, üçüncü açıklaması ise “coğrafik kısıtlama” ile bağlantılıdır.

Türkiye coğrafi kısıtlamayı sürdürdüğünü 1967 Protokolü’ne taraf olurken de açıklamıştır. Sözleşme 1B (1) maddesi taraf durumunda bulunacak devletlere iki seçenek sunmuştur. Bu durumda aşağıdaki durumlardan biri nedeniyle mülteci durumuna gelmişlere Sözleşmeyi ne şekilde uygulama yapacaklarını ülkeler seçeceklerdir. (a) maddesine göre “1 Ocak 1951 öncesinde Avrupa’da cereyan eden olaylar” nedeniyle, (b) maddesine göre ise “1 Ocak 1951 öncesinde Avrupa’da veya başka yerlerde cereyan eden olaylar” nedeniyle mülteci duruma gelenlere akit uygulaması gerçekleştirilecektir.

Söz konusu madde çerçevesinde Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin gerçekleşme sahasını (a) maddesi olarak tespit etmiş ve bu durum sonrasında da farklılaştırmamıştır. Bu kapsamda, Türkiye, yalnızca Avrupa devletlerinden gelen kişilere mülteci durumunu vermektedir. 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni sadece Kongo, Madagaskar, Monako ve Türkiye coğrafik sınırlandırmayla uygulama yapmaktadır, ancak Türkiye için bu bir zayıflık değil transit ülke olmasından kaynaklanmaktadır (<http://www.unhcr.org/3b73b0d63.html>, 12.04.2017).

Bu dört ülke haricinde, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni coğrafik kısıtlama ile onay verilen ülkeler, sonrasında coğrafik kısıtlamayı çıkarmışlardır. Avrupa Birliği önderliğinde başka Batılı devletler, Türkiye’nin, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne getirdiği coğrafik kısıtlamayı çıkarmasını ve Avrupa haricinden gelmiş bireylere de mülteci işlemi gerçekleştirmesini istemektedirler. Türkiye’nin 1951 Sözleşmesi’ni coğrafik sınırlama ile uygulaması sebebiyle Türkiye, Avrupa harici gelmiş bireylere, “mülteci” (refugee) durumu vermemektedir. Bu durumun karşılığında akit ilkeleri çerçevesinde mülteci durumu özelliklerini gösteren fakat Avrupa’dan gelmemiş bireyleri “koşullu mülteci” (conditional refugee) şeklinde tanım yapmaktadır.

Gerek bazı akademik araştırmalarda, gerekse de yetkili kişiler tarafından Türkiye’de yaşamlarını devam ettiren Suriyeliler açısından “mülteci” kavramının kullanım yapıldığı izlenmektedir. Fakat Türkiye içinde yaşamlarını sürdüren Suriyeliler iltica hukuku

çerçevesinde mülteci olarak tanımlanamazlar. Önceden de Türkiye'nin mülteci hukuku ile ilgili kanuni düzenleme türleri araştırılırken ifade edildiği gibi Türkiye 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ne (Resmi Gazete, 5.10.1961/10898) taraf olurken, bu Sözleşmeyi coğrafik kısıtlamayla uygulama yapacağını ifade etmiştir.

Aynı biçimde Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolü'ne onay verirken de coğrafik kısıtlamayı gerçekleştireceğini tekrarlamıştır. Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafik sınırlama ile gerçekleştirmesi nedeniyle mülteci sayılma ile ilgili bütün diğer kriterler (Sözleşmede açıklanan nedenlerle zalimlik ile karşılaşma endişesi korkusu, başka bir devlette olma ve kendisinin ülkesi tarafından koruma altında tutulmadan faydalanamama şeklinde) karşılanmış bulunsa da Avrupa haricinden giriş yapmaları sebebiyle Suriyelilerin mülteci olarak tanımının yapılması imkânsızdır.

Avrupa haricinden giriş yapan ve sığınma isteyenlere ait hukuki düzenleme Türk hukuk sistemi içinde 2013 senesine dek “Türkiye içine iltica Eden veya Başka Bir Ülkeye iltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” olarak adlandırılan ve uygulama sırasında 1994 yönetmeliği şeklinde isimlendirilen bir yönetmelikle düzenleme yapılmıştır. Fakat 2013 yılında kabulü gerçekleşen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile göç sahasında kendine mahsus bir mevzuat getirilmiştir. 1994 Yönetmeliğinde Türkiye içine tek başına iltica eden ya da diğer devletlere iltica etmek için devletten oturma müsaadesi isteyen yabancılar ile toplu bir şekilde iltica ya da sığınma için sınırlara yaklaşanlara ve meydana gelebilecek göç davranışlarına uygulaması yapılacak usul ve esasların belirlenmesi ile vazifeli kuruluşların tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu Yönetmelik içeriğinde Avrupa’dan giriş yapanlar “mülteci”, Avrupa harici ülkelerden giriş yapanlar ise “sığınmacı” olarak değerlendirilmiştir. Başka bir ifadeyle Avrupa haricinden giriş yapan mülteciler “sığınmacı” olarak tanımlanmaktadır. Sığınmacılara, 1994 Yönetmeliği gereğince, güvenliliği olan üçüncü devlet (safe third country) temin edilene kadar Türkiye’de kalabilmeleri açısından devamlı olmayan oturma müsaadesi sağlanmaktadır. YUKK ise 1994 Yönetmeliği içeriğinde sığınmacı şeklinde açıklanan Avrupa haricinden giriş yapan mültecilik kriterleri bulunan bireylerin “koşullu sığınmacı” kavramının kullanımını yapmaktadır (YUKK, m. 62.). YUKK “ülkedeki silah kullanılan çatışmalarda, fark dikkate almayan şiddet davranışları sebebiyle kendisinin tarafına dikkate alınacak risklerle karşı karşıya kalınacak” bireylere “ikinci savunma” sağlanacağını hükümle belirlemektedir (YUKK, m. 63(1)(c)).

Fakat bu statünün verilebilmesi için statü tespit etme faaliyetlerinin yapılması zorunludur. Birden çok, ani olarak ve kitle şeklinde Türkiye girişi yapan Suriyeli girişlerinin gerçekleşmesi nedeniyle statü tespit etme aşamalarının (status determination process) işletilemeyeceği pratik bir problemdir. Bütün bu kavramlarla ilgili tartışmalar sürerken,

yayımlı yapılan “Geçici Koruma Yönetmeliği” üzerinde tartışma yapılan hususları neticelendirmiştir.¹

Bu yönetmelik 1.nci madde gereğince hedefinin yurdunu terk etme zorlaması ile karşılaşmış, ayrılmış olduğu vatanına dönüş yapamayan, aciliyeti ve geçici koruma girmek hedefiyle kitle şeklinde Türkiye’nin sınırlarına yaklaşan ya da geçiş yapan yabancı halktan 6458 sayılı YUKK 91. maddesinde devletlerarası korumaya girme isteği, kişisel şekilde değerlendirilemeyenlere verilebilecek geçici koruma girme faaliyetlerinin yöntem ve temelleri ile bu bireylerin Türkiye topraklarına kabul edilmesi, kalmaları, hakları ve sorumlulukları, çıkışta gerçekleşecek faaliyetleri, kitle davranışlarına karşı alınacak önlemleri ve ülke içinde ve dışında bulunan kuruluşların arasında bulunan beraber çalışma ile bağlantılı konuların sistemli hale getirilmesidir.

2.3.3. Suriyeli sığınmacıların ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik problemler

Suriyeli sığınmacıların yaşadığı problemler de, dünyada yaşanan misallerine paralellik ortaya koymaktadır. Sığınmacıların yoğun bir şekilde farklı lisan, kültür ve hayat stillerini ellerinde bulundurdukları, sosyoekonomik seviyelerinin düşkün bulunduğu, sığınma isteğinde olan insan sayısı içinde kadınların ve çocukların sayısının fazla bulunduğu ve eğitim düzeylerinin az bulunduğu izlenmektedir. Türkiye’de sürekli olmayan sığınma altında bulunan Süryanilerin profiline dikkat ederek, Suriye birden fazla sığınmacı profili içinde evrensel ölçütlere uygun şekilde aynı niteliklere sahip olarak görülmektedirler (Tunç, 2015: 29).

2.3.3.1. Sosyal problemler

Birçok sorunun ana nedeni olarak, aynı dili konuşmak birçok sosyal sorunu bir araya getirmiştir. Sığınmacıların kendi durumlarını açıklayamamaları, yerel halk tarafından da onların çok fazla anlaşılmaması birçok sıkıntıya götürüyor. Öte yandan medyaya yansıyan kadın mülteci ve kızların yaşadığı istismar, toplumsal sorunların temel taşlarını oluşturuyor (Tunç, 2015: 29).

2.3.3.1.1. Barınma problemleri

Türkiye içindeki kamp sayısı ve kapasiteleri sığınmacılar için kâfi bulunmamaktadır. Sınırdaki, uygun olmayan evlerde, 2-3 aile ile yaşayan sığınmacıların şanslı hissettikleri söylenebilir. Ne yazık ki, sokaklarda ve parktaki sığınmacıların sayısı bu bölgelerde oldukça yüksektir. Her ne kadar Kilis yerel sakinleri sığınmacıların geldikleri konusunda şikâyetçi olsalar da, merdivenlerin altını duvarlarla örerek ve sığınmacılara kiralamakla aylık 500-700 TL bedelleri ile bahçelerinin ekonomik açıdan anlamlı olduğu göstermişlerdir. Bu yüksek kiralardan mağdur olan sığınmacılar olmuştur (Tunç, 2015: 29).

¹ 6458 sayılı İçişleri Bakanlığının 13.08.2014 tarihli ve 8027 sayılı yazısı üzerine, 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. maddesine göre, Bakanlar Kurulu’nca 13.10.2014 tarihinde kararlaştırılan ve 22 Ekim 2014 tarih ve 2014/6883 Karar sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik.

2.3.3.1.2. Sağlık problemleri

Suriye ve Türkiye'deki sığınmacıların kuşkusuz sağlık sorunları yaşamış ilk sorun olduğu kuşkusuzdur. Barınma merkezlerinde ikamet eden sığınmacılar için sağlık hizmetleri kamp alanlarında sağlanmaktadır, ancak kamp dışındaki insanlar için durum çok önemlidir. Kilis'te evleri ziyaret edilen sığınmacıların birçoğunun hanenin minimum bir unsurunun başında sağlıklı bulunduğu izlenmiştir. Savaş esnasında yara alanlar veya yaşlılar bu kirli olan hanelerde ilaç kullanmadan veya hekime danışmadan sağlıklarına kavuşmaya uğraşmaktadırlar. Bunun dışında, kamu ve şahıs hastanesi görevlileri, hekimler ve hemşire olanlar, elde bulunan hastane tesislerinin Suriye sığınmacılarını onamak için kâfi bulunmadığını vurgulamaktadırlar (Tunç, 2015: 30).

2.3.3.1.3. Eğitim Problemleri

BMMYK'nın 2014 yılı Suriye Bölgesel Planı Raporu çerçevesinde Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların yarıdan çoğunun çocuklardan meydana geldiği öngörülmektedir (UN, 2014: 26). Fazlasıyla dikkat edilmesi gereken bu problemin çözülmesi açısından çelişkili olmayan davranışlar gösterilmediği bir realitedir. Bu durumun nedeni ise Kirişçi (2014)'ün ortaya koyduğu raporda da ifade ettiği üzere eğitimle ilgili politikanın, Suriyeli sığınmacıların neticede devletlerine geri gidecekleri mi veya Türkiye içinde kalmaya devam edecekleri biçimindeki varsayıma mı istinat edeceği halen belirsiz olması hususunda yaşanmasıdır (Kirişçi, 2014: 6).

BMMYK 2014 yılı Suriye Bölgesel Planı'na göre, Suriyeli çocukların Türkiye'ye çok fazla geldiği tahmin edilmektedir (BM, 2014: 26). Son derece dikkat edilmesi gereken bu sorunu çözmek için çelişkili olmayan adımlar atılmadığı gerçeğidir. Bunun nedeni (2014) eğitim politikası raporunun belirtilmesinin nedeni, Suriyelilerin savaş sonunda vatanlarına geri dönecekler mi, yoksa Türkiye'de kalacaklar mı yönündeki düşüncedir (Kirişçi, 2014: 6).

AFAD raporuna göre, 6-11 yaşlarındaki çocukların % 83'ü okula gidiyor (AFAD, 2014: 2). UNICEF, kampüs haricindeki çocukları göz önüne alıyor ve % 74'ü okula gidemiyor (UNICEF, 2016: 3).

Şimdilik, AFAD tarafından verilen eğitimden yararlanan Suriyeli sığınmacı çocukların birden fazlası, sonuçta Suriye'ye geri gidecekleri için eğitim verilmektedir. Türkiye'de Suriye Eğitim Komisyonu tarafından hazırlanan müfredat Beşir Esad ve rejimine övgüde bulunan kısımları çıkartmıştır. Buna ek olarak, birçok sivil toplum kuruluşu Türkçeyi Suriyeli çocuklara kendi imkânlarıyla öğretmektedir. Burada amaç, burada kaldıkları zaman entegre olduklarından emin olmak için entegrasyona yardımcı olmaktır (AFAD, 2014: 3).

Öte yandan, maalesef Suriyeli çocukların, özellikle de yerel halkın yaşadığı sınır bölgelerinde teknik sorunlar olduğunda, okul ihtiyaçlarına hızlı bir şekilde tepki vermeleri pek olası görünmektedir. Kirişçi (2014) raporuna göre; ciddi organizasyon gayreti gerektiren bir başka sorun, nitelikli öğretmen bulmak ve maaşlarını ödemektir. Fakat AFAD, MEB ve UNICEF'in işbirliğiyle söz konusu hususta belli başlı ilerlemeler yapılmaktadır. 2014'e kadar ve 50 prefabrik okulun yapılmasının yanında, gönüllü Suriye

öğretmenlerine parasal yardım yapan sistem bu beraber çalışma ile genişletilmiştir (Kirişçi, 2014: 7).

Diğer taraftan, Kilis'te yapılan evlerde, okul yaşında 3-6 çocuk vardı ve ne yazık ki hiç kimse okula gitmemiştir. Kızlar evde meşguldür ve çocuklar dışarıda meşguldür. Okulların yetersizliğinin nedeni mültecilerin ülkelerinde de pek fazla dikkat etmemesidir

2.3.3.1.4. Erken yaşta ve çok eşli evlilikler

Birden fazla eşli evlilik durumları sık olarak görülmektedir.

- Kamplar içinde 18 yaşın altındakiler açısından Türkiye Cumhuriyeti kanunlarının uygulanması durumuna dikkat edilmelidir.
- Kişisel yaşamın güvenliğe alınması zorunluluğu, beraber hayat sürenlerin ya da kanuni bir biçimde evlilik yapmamış olanların belirlenmesi olanak dâhilinde değildir.
- Kamp içlerinde görülmesi olası problemleri engellemek açısından belli başlı kamplar içinde uzman kişilerce ziyaretler gerçekleştirilerek, kanunlarla bağlantılı, bilhassa da 18 yaşın altındaki evlilik durumlarının kanuni olmadığı ile bağlantılı bilgi verme gerçekleştirilmektedir.
- Suriyeli sığınmacıların birden fazlasının birçok eşlerinin bulunduğu durumda geldikleri belirlenmiştir.
- Genç yaşta gebe kalma durumlarına sıklıkla tesadüf edilmektedir.
- Kadınlarda mağduriyete neden olmama açısından birden fazla eşi bulunur şekilde sığınanların evlilik durumları geçerli kabul edilmektedir.
- Evli olanlarda eşlerin aralarında olan yaş farklılıklarının bazen çok fazla bulunduğu izlenmiştir.
- Anne durumunda bulunanların yaşlarının ortalamaları da çok düşüktür. 13-14 yaşlarında hamile kalanlara tesadüf edilmektedir.

Bütün bu bilgilere göre, kadınların yarıdan fazlasını meydana getiren kız çocuklarının genç yaşta evlenmelerini engelleyici tedbirler önemlidir. Çözümü engelleyen en önem verilen problem, evlilik durumu ile bağlantılı sürecin beyan edilmesine istinat ederek ilerleme göstermesi ve kişisel hayatın güvenlik altına alınması zorunluluğu ile belli başlı bulguların olanaklı bulunmamasıdır (https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3932/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadınlar_-2014.pdf,13.04.2017).

2.3.3.1.5. Suça karışma

Sığınmacı durumunda bulunanları oluşturmaları olası en dikkate değer güvenlikle ilgili risk yerel vatandaşların aralarında bulunan tepki halinin bir provoke durumunda şiddeti ihtiva eden toplumsal bir hale dönüşüm göstermesidir. Bu durumun minik misalleri hemen hemen her sınır kentinde görülmektedir. Bulunan sürecin sürekliliği halinde Gaziantep ve Kahramanmaraş'ta 2014 Temmuz ayında görülen durumların başka sınır kentlerinde ortaya çıkması olasılık çerçevesindedir. Yerel halkın ortaya koyduğu tepki tiplerinin en fazla tehlike bulunan neticesi ise Suriyeli sığınmacıların organize olarak kendilerinin adalet ve korunmalarını sağlama gereksinimini hissetmeleridir. Son zamanlarda Suriyeli

sığınmacılar aralarında kendilerinin güvenliklerinin sağlayarak korumaya almak için birlikte davranış gösterme ve organize olma hususunda konuşmaya geçmişlerdir. Bu durumda küçük adli olayların büyümesine sebebiyet vermektedir. Suriyeli sığınmacı kişilerin organize olmaları ise hoşgörülü insanların dahi tepki göstermelerine neden olmakta ve iki toplumun gittikçe kutuplaşma noktasına gelmelerine sebebiyet vermektedir (http://tesev.org.tr/wpcontent/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf,12.04.2017)

Söz konusu hal bütün duruma gelme yönünden güçlük çıkartmaktadır. Kentlerde hayatını devam ettiren sığınmacı kişiler varoşlarda birlikte hayatlarını devam ettirmektedirler. Bu hal öncelikle entegre olma aşamalarını güçleştirmektedir ve orta ve uzun sürede korunma problemlerinin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilecek bir taban meydana getirmektedir.

Bununla birlikte güç şartlarda hayatlarını devam ettirmeleri her çeşit suç ve şiddet şartlarının oluşması yönünden uygun şartlar ortaya koymaktadır. Eğitimsiz az gelirli, dışarıda kalmışlık duygusunda kimliksel bunalımı olan genç sığınmacıların ileride birden fazla suçun çıkışına neden olacakları ifade edilmektedir. Yerel vatandaşın anlatımıyla engel olunmazsa çok yakında mafya ve hırsızlık suçlarının ortaya çıkmasına neden olacak bir nesil meydana çıkacaktır. Bu durumda şu anda fark edilmese de çok kısa bir sürede yeni korunma tehlikelerinin ortaya çıkacağı manasını taşımaktadır (http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf,13.04.2017).

2.3.3.2. Ekonomik problemler

İktisadi problemlerin önünde kuşku duyulmayacak şekilde istihdam problemi yer almaktadır. Suriyeli sığınmacıları çalıştıkları yerlere uyum sağlamaları öncelikle lisan problemi nedeniyle çok zordur. Bu durumla beraber, bilhassa sınırda bulunan kentlerdeki boş işlerin tamamını dolduracak düzeyde bulunmayışının krizin üzerinde etkisi çoktur. Bunun yanında kanuni şekilde iş görme müsaadesi alma durumunda da belli başlı yasal güçlükler bulunmaktadır. AFAD tarafından gerçekleştirilen araştırmalar mülteci durumunda olan bireylerin genellikle çalışmak istediklerini fakat tümünün pozitif yanıt alamadıklarını ortaya koymaktadır (www.afad.gov.tr).

Bilhassa yaşı küçük gençler gündelik ya /ya da mevsimsel çalışmaktadırlar. Çalışmak için artan talep yüzünden gündelik ücretlerin miktarı azalmıştır. Suriyeli sığınmacılar çok düşük ücretlere Kilis, Urfa ve Hatay gibi şehirlerde yarı miktarına çalışmaktadırlar. Bu durum Uluslararası Af Örgütü'nün 2018 raporunda yer almaktadır (http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/hayatta-kalma-mucadelesi-turkiye'deki_suriye'den-gelen-multeciler720.pdf).

Kilis'te bulunan sığınmacı veya mülteciler genellikle yük taşıma, inşaat ameleliği gibi işleri gündelik 20-30 TL'ye yapmaktadırlar. Kilis'te yaşayan halk da bu durumdan faydalanmaktadırlar. Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğunu kırsal kesimde yaşayan ve gelir düzeyi düşük insanlar oluşturmaktadır. Bunun yanında Halep zenginlerinin de Türkiye'de yerleştikleri görülmüştür. Bu yönden Mersin önceliklidir. Bunun sebebi zengin Suriyelilerin ticaretlerini devam ettirebilmeleri imkânlarının deniz ve liman sayesinde sürdürmeleridir. Suriye sermayesinin artmasına nazaran yapılan yatırımlar

hususunda çok büyük imkânlar kaybedilmiştir. Gaziantep Sanayi Odası'nın açıklamasına göre Suriyelilerin Kıbrıs Rum Kesiminin bankalarının işlemleriyle Avrupa'ya aktarılmıştır. Halep tüccarları sayesinde Ortadoğu ülkeleri ile ticaretin artması sağlanmıştır

(http://tesev.org.tr/wpcontent/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf, 2017).

Suriyeli tüccarların gayretleri ve ellerinde bulundurdukları çalışma ilişkileri sayesinde Türk malları Ortadoğu ülkelerine ulaştırılmaktadır. Bununla birlikte Suriyeliler Türkiye sınırında bulunan kentlerin yatırımına fayda sağlamaktadır. Yatırım yapanların göz önüne aldıkları unsurların önünde işgücü mevcudu bulunmaktadır. Bu yönde Suriyeliler ile beraber işgücünde artış sınırdaki kentlerdeki yatırımlara ilave sağlamaktadır. Küçük miktarlar şeklinde bulunsada sığınmacı Suriyeliler Türkiye üretim gücüne katkı yapmaya başlamışlardır. Suriyeli sığınmacılar tarafından açılan fırınlar, ayakkabı imalathaneleri Türk iktisadi yapısına destek vermektedirler. Bu tip küçük işletmeler içinden genel olarak Suriyeli sığınmacılar ticaret gerçekleştirmektedir ki bu hal Suriyeli sığınmacıların kendilerinin alışkın oldukları tiplerde ürün satışı gerçekleştiren mağazaları seçmelerine dikkat edildiğinde algılanabilir bir ilerlemedir. Ancak bu firmalar ait bir başka bulgu kaçak olanlarının fazla bulunmasıdır. Bu hal yerel işletmelerin aralarında haksız pazar ortamı oluşması nedeniyle tepki oluşturmaktadır. Bu sebeple de sınırdaki kentlerde Suriyeli sığınmacı esnafla yerel esnafın tartışmaları görülmüştür (http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf, 2017).

Bölüm 3: Kocaeli İlinde Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Yaşadıkları Sosyo - Ekonomik Problemleri Önlemeye Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar

3.1. Genel Olarak Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar

3.1.1.Eğitim

2011 yılından bu yana Suriye’de devam eden iç savaş neticesinde Türkiye’ye 2019 yılı itibariyle yaklaşık çoğu Suriyeli olmak kaydıyla 4 milyonun üzerinde mülteci akın etmiştir. Gelen mültecilerin arasında 1.74 milyonu maalesef çocuktur. Türkiye ülkesine gelen çocuklardan 645 bin adetine eğitim olanağı sağlamakla beraber maalesef okul çağındaki 400 bin çocuk hala okul dışıdır (<https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>, 2019).

Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacı çocukların genellikle okul öncesi ve lise çağındakilerin okula gitme oranı diğer çocuklara oranla yüzde 25 daha azdır. Özellikle lise çağında ki bu azalışın nedeni çocuklarının aile bütçesine katkı sağlama amacıyla çalışmasıdır (<http://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-ab-ile-yeni-is-birligi/haber/17688/tr>, 2019).

Millî Eğitim Bakanlığı ile Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından hayata geçirilen "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi 2" (PCTES 2) kapsamında 400 milyon avroluk iş birliği protokolü imzalanmıştır. Bu projenin 300 milyon avrosu eğitim için harcanacakken 100 milyon avrosu ise doğrudan okulların alt yapısına harcanarak iyileştirmeler gerçekleştirilecektir (<http://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-ab-ile-yeni-is-birligi/haber/17688/tr>, 2019).

Ayrıca UNICEF MEB iş birliğinde öğretmenlerin tüm dezavantajlı gruplara yönelik kapsayıcı eğitim sunma konusunda beceri ve yetkinliklerini artıran eğitimler almasına destek veriyor. Suriyeli gönüllü öğretmenlere ödenek veriyor, okullar ve "Geçici Eğitim Merkezleri" kuruyor. Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım kuruluşunun (ECHO) finansal desteği ile okula devam eden çocuklara 'Suriyeli ve Diğer Mülteci Çocukların Eğitimi için Şartlı Eğitim Yardımı' (Ş.E.Y.) sunuyor. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türk Kızılayı iş birliğiyle, okul devamlılığını sağlayarak, okul terk oranlarını azaltarak ve okul kaydını teşvik ederek okullardaki mülteci çocuk sayısını artırmayı hedefliyor. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile birlikte çocuk koruma hizmetlerinin geliştirilmesi için çalışıyor. Savaşa maruz kalan çocuklara, kamplarda ve kamp dışında “Çocuk Dostu Alanlar” kurarak psiko-sosyal destek verilmesini sağlıyor. Ergenlere ve gençlere topluluklarında pozitif roller almaları için eğitimler veriyor, sosyal uyum hedefiyle akran ergen ve gençlerin bir araya geleceği aktiviteler gerçekleştiriyor. Ebeveynlere, çocuklarındaki sorunlarla baş edebilmeleri için destek veriyor. Aşılama, gıda, okul malzemesi ve kıyafet desteği gibi temel ihtiyaçları karşılıyor (<https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>, 2019).

3.1.2. Sağlık

Ülkemize gelen Suriyeli vatandaşlara Türkiye olarak açık kapı politikası yürütülmekte olup gelen kişilere ‘geçici koruma’ verilmektedir. Bu statü ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti bu kişilerin barınma, eğitim, güvenlik, sağlık ve beslenme hizmetlerini karşılıksız olarak sağlamaktadır. Bu hizmetlerin başında gelen sağlık ile ilgili yasalar çıkararak bunları belirli bir dayanağa oturtulmuştur (Gültaç ve Balçık, 2018: 194).

Bu yasal dayanaklar kronolojik sıralamaya göre şöyledir:

- AFAD Yönetmeliği (19.02.2011)
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (04.04.2013)
- Geçici Koruma Yönetmeliği (22.10.2014)
- Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar (25.03.2015)
- AFAD ve Sağlık Bakanlığı Protokolü 2015 (01.07.2015)
- AFAD Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge (12.10.2015)
- Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimlerine Dair Yönerge (03.09.2015)
- Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetine Dair Esaslarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Esaslar (04.11.2015)
- AFAD ve Sağlık Bakanlığı Protokolü 2016 (01.01.2016) (Gültaç ve Balçık, 2018: 195).

Geçici koruma kimlik kartı olan Suriyeliler doğrudan sağlık kuruluşlarına başvurabildikleri gibi aynı zamanda ev, iş, ankesör ve cep telefonlarından 182 numaralı Sağlık Bakanlığı MHRS Çağrı Merkezi’ni arayarak bakanlığa bağlı sağlık merkezlerinden randevu alabilmektedir. Geçici koruma kimlik kartı olmayan Suriyelilerde acil hal nedeniyle başvuru yaparlarsa acil kapsamından yararlanılarak hizmetlerden yararlanabilmektedirler (Gültaç ve Balçık, 2018: 196-197).

3.1.3. Evlilik

Türkiye’de Suriyeli bulunan sığınmacılar evlilik hususunda çeşitli sorunlarla karşı karşıya gelmektedirler. Çalışma grubu, devamlı bulunulan barınma merkezinde imam nikâhı ile gerçekleşen evlilik hallerinin çok fazla bulunduğunu ifade etmiştir. Bu evlilikler nedeniyle dünyaya gelen çocukların kayıtları resmi nikâh olmadığından yapılamamaktadır (Demirbaş ve Akyiğit, 2018: 130-132).

Bununla birlikte bu çocuklar miras, nafaka gibi haklardan devlet nikâhı yapılmadığından yararlanamamaktadırlar. Suriyeli sığınmacı durumunda olanlar açısından Türkiye içinde evlenme durumu gerçekleşirken kendilerinin konsoloslukları aracılığı ile ya da ülkeleri içindeki idari makamlardan sağlanan evlenme ehliyeti belgesine ihtiyaç olmadığı ifade edilmektedir. Kendisinde geçici koruma kimlik belgesi bulunan Suriyeli sığınmacılar Türkiye belediyeleri aracılığı ile evlenmektedirler. Evlendirme yönetmeliği içinde istenilen evlenme ehliyeti belgesinin yerine Suriyeli sığınmacı yönünden geçici koruma kimlik belgesi kullanılmaktadır. Fakat kimlik durumu belli bulunmayan Suriyeli

sığınmacılar açısından geçici koruma kimlik belgesinin bilgileri bireylerin beyanlarına göre tertip edilmektedir. Buna bağlı olarak evlilik yaşı geçici koruma kimlik belgesi içindeki doğum tarihi temel alınarak belirlenmektedir. Yaşı küçük kişilerin yaşlarının mahkeme kararıyla büyütülmesi evlilikler sırasında uygulanmaktadır. Bunun dışında beyan temelinde olan bu uygulama gerçekte Suriye içinde evliliği bulunmasına rağmen Türkiye içinde ikinci ve üçüncü evliliklerin gerçekleştirilmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu şekilde bir hal tespit edildiğinde ikinci evlilik iptal edilmektedir (Yıldırım vd.,2017:121-124).

3.1.4. Kadına yönelik şiddet

Suriyeli sığınmacı kadınların şiddet durumu ile karşılaşmaları halinde ne işlem gerçekleştireceklerini ve nereye başvuru yapacaklarının bilincinde değildirler. Fakat 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Türk vatandaşı olmayanlara da uygulandığından bu kanun çerçevesinde Suriyeli sığınmacı kadınların şikâyetleri de gerçekleşebilir, kadınların koruma mekanizma türlerinden yararlanabilirler.

3.1.5. Boşanma

Türkiye'nin çeşitli yerlerinde bulunan Suriyeli sığınmacıların medeni durumlarından boşanma durumunun nasıl bir hukuki süreç gerçekleşeceği konusunda bilgilerinin olmadığı görülmektedir. Benzer vatandaşlık hakkı bulunan bireylerin boşanmaları halinde durum kendilerinin hukuksal durumlarına bağlıdır fakat Suriyeli, sığınmacılar kalıcı olmayan korumada olmaları nedeniyle Türkiye içinde olmalarından 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 4. maddesi çerçevesinde Türk Medeni Hukuku'nun uygulanması ile boşanmaları gerçekleşmektedir. Suriyeli sığınmacılar boşanmak için Türk adalet sistemine başvuruda bulunabilirler (Dehmen, 2016: 171).

3.1.6. Çalışma hakları

Türkiye içinde iş görmeyi talep eden Suriyeli bireylerin çalışmaları için izin almaları gerekmektedir. Suriyeliler yönünden yerli çalışan koşulu istenmemektedir. Bunun dışında başka ülkelerden gelen sağlık çalışanlarının çalıştırılmalarına ilişkin yönetmelik içinde Suriye vatandaşı olan hekimlerin geçici barınma yerlerinde çalıştırılmalarına ait özel bir kanun bulunmaktadır. Suriyelilerin Türkiye içinde hangi işlerin yapımında bulunabilecekleri, çalıştırılacakları ilin ya da bölgenin neresi olacağı kararname ile kabul edilmiştir (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160115-23.pdf>, 2017).

3.2. Kocaeli İlinde Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Problemlerinin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Uygulamalar

Sanayi kenti olan Kocaeli, sanayi sektöründe GSYİH'nın yüzde 69,9'unun oluşturduğu bir yöredir ve ilde Sanayi Odasına ilişkili hemen hemen 300 sanayi kuruluşu bulunmaktadır. Bu sanayi kuruluşları genelde Gebze, İzmit ve Körfez illerinde toplanmıştır. Ülkemizdeki en büyük 100 sanayi kuruluşundan 18'i Kocaeli ilindedir. Bu kentte TÜPRAŞ, Hyundai

Assan, Ford Otosan, Honda, Anadolu Isuzu, Pirelli, Goodyear, Pakmaya, Aygaz, Milangaz, Petrol Ofisi, Kordsa, Çelikkord, Nuh Çimento, Marshall, Polisan, ÇBS ve Mannesman Boru şeklinde büyük fabrikalar bulunmaktadır. Kocaeli'nin imalat sanayi yönünden iç ve dış ticaret içinde payı %13'tür. Kocaeli'nde çalışan ana sektörlerin payı araştırıldığında, kimya sanayiinin %28 ile ilk sırada yer bulunmaktadır. Bunu sırasıyla metal eşya, otomotiv, makine ve taş ve toprak temelli endüstriler takip etmektedir. Ülkede tüketilen toplam elektriğin hemen hemen %10'u Kocaeli endüstrisi tarafından değerlendirilmektedir. Üretimde ileri teknoloji ile çalışan Kocaeli sanayisi, global seviyede pazarda yer alma olanağını çoğaltmıştır. Kocaeli yabancı sermayeli 100'den çok sanayi işletmesi mevcuttur. Almanya, bu sanayi işletmelerinin arasında birinci sıradadır. Kocaeli'nde çalışan 12 organize sanayi bölgesi vardır. Bölge içinde yoğun halde bulunan sanayi kuruluşları yanında AR-GE merkezleri Kocaeli iktisadi yaşamına destek vermektedir. Kocaeli Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Marmara Araştırma Merkezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, TÜBİTAK, TSE Merkezi Laboratuvarlar, TEKMER (Teknoloji Geliştirme Merkezi), TÜBİTAK Teknopark, GOSB Teknoparkı ve KOÜ Teknopark, Türkiye'nin teknolojik ilerlemesine hızılık veren kurum ve kuruluşlardır. Kocaeli, bireye yıllık milli gelir payı yönünden 2010 yılından beri ilk sıradadır. Bu değer Türkiye ortalamasının hemen hemen iki buçuk katı durumundadır. Genel bütçeye ve vergi gelirlerine destek yönünden Kocaeli Türkiye'de %17,41 ile ikincidir (<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/kocaelisharp8217nin-sosyo-ekonomik-yapisi/320/9813>, 2018).

3.2.1.1. Konum ve Nüfus

Kocaeli, Marmara Bölgesi Çatalca-Kocaeli bölümünde, kuzeydoğu uzunluğu 29° 22'-30° 21 've 40 D 31' - 41° 13 'arasındadır. Doğuda ve güneyde Sakarya, güneyde Bursa, batıda Yalova, İzmit Körfezi, Marmara Denizi ve İstanbul, kuzeyde Karadeniz. Sacramento şehir merkezinin doğusunda ve 30° doğu boylamından geçerek, Türkiye için zaman önemli kabul edilir. Kocaeli'nin yüzey alanı 3.505 km²'dir. Asya'ya ve Avrupa'ya katılan ehemmiyetli bir yol kavşağıdır. Tabi bir liman şeklinde bulunan İzmit Körfezi çok fazla çalışan bir denizyoludur. İlin kuzeybatısında İstanbul'un sınırı, Gebze ile İstanbul arasında bulunan Kemiklidere'nin doğusundan geçmektedir. Güneybatıda, İstanbul-Kocaeli arasında bulunan sınır, İzmit Körfezi'nin karşısında Yalova ile bitmektedir. Bursa sınırı, Samanlı Dağları'nın zirvesinden geçen hattı oluşturmaktadır. Güneyde bu sınır, Maşukiye'nin yan kısmında, Sapanca Gölü kıyılarında bulunan Sakarya iline dayanmaktadır. 2011 itibarıyla nüfus 1.601.720 idi. Yıllık nüfus artış oranı % 27'dir. 398 kişiye ulaştıktan sonra kilometrekareye düşen nüfus, İstanbul'dan sonra ülkenin en kalabalık ilidir. 7. Türkiye, alan açısından en küçük ildir (<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/kocaelisharp8217nin-sosyo-ekonomik-yapisi/320/9813>, 2018).

3.2.1.2. Ulaşım

Kocaeli sanayileşmesi içinde en fazla önemliliği bulunan faktör bütün erişim olanaklarını elinde bulundurmasıdır. Kara ve demiryollarının oluşturduğu ağlarla gerçekleştirilen nakliyecilik bilhassa Avrupa ve Ortadoğu'ya gerçekleştirmekte olup, limanların aracılığı ile gerçekleştirilen deniz nakliyeciliği de önem verilen bir ölçüğe erişmiştir. İstanbul ve Bursa şekilde ehemmiyetli ticari ve sanayi merkezler yakın olması, yatırım çeşitleri yönünden Kocaeli ilini tercih edilir hale getirmektedir. Kocaeli kent merkezi olan İzmit'in İstanbul'a mesafesi 85 km'dir. İstanbul'un batısında olan Atatürk Hava Limanı ve doğu tarafında çalışmakta olan Sabiha Gökçen Havalimanı ile dünya ticaretine dâhil olan Kocaeli, Ankara'ya TEM otoyolu ile bağlantılıdır. Uluslararası İstanbul Atatürk Havalimanı 90 km. uzaklıktadır. Bunun haricinde Uluslararası Sabiha Gökçen Havalimanı'na 50 km. uzaklıktadır. 5'i Kamu Limanı (Derince ve Yarımca) ve 35 özel iskele ile deniz erişimi olanakları yönünden bütün Anadolu'nun en iç odağındadır (<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/kocaelisharp8217nin-sosyo-ekonomik-yapisi/320/9813>, 2018).

3.2.1.3. Coğrafi özellikler

Kocaeli ilinin dağları; Sakarya nehri batı yönünden başlangıç göstererek Pamukova ve İzmit Gölü kuzey yönünde Bozburun tarafına devam eden Samanlı Dağları, İzmit, Adapazarı ve Sapancı çökmüş alanı üzerine egemen bir durumdadır. Samanlı Dağları zirvesi 1.601 metre yüksekliğinde olan Keltepe olarak eskiden bilinen Kartepe'dir. Kocaeli'nin diğer dağları 1387 metre olan Dikmen Dağı, 1.125 metre olan Naldöken Dağı, 917 metre olan Naz Dağı ve 646 metre olan Çene Dağı'dır (<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/kocaelisharp8217nin-sosyo-ekonomik-yapisi/320/9813>, 2018).

İlin ova ve platoları kapsamında birçok küçük dere vadisi bulunmaktadır. Ovaların oluşumu genel olarak birçok akarsuyun getirdikleri yığıntılar ile meydana gelmiş küçük alüvyal düzlük tipi özelliğindedir. Karadeniz'e akan akarsular tarafından meydana getirilen vadiler, yarımada şeklinde olan Kocaeli'nin farklı bir şekle dönüşmesine neden olan tektonik hareketlenmelerden önce meydana gelmiş, bu duruma nazaran Marmara Denizi'ne akan akarsuların oluşturdukları vadiler ise tektonik hareketlenmelerin sonrasındadır (<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/kocaelisharp8217nin-sosyo-ekonomik-yapisi/320/9813>, 2018).

Kocaeli'nin üzerinde kurulu bulunduğu yarımada'nın günümüzdeki hali, Sapanca Gölü ve İzmit Körfezi tektonik çöküntüleri, Karadeniz'in olduğu çanak ve denizin yüzeyinde meydana gelen farklılaşmalar ile gerçekleşmiş oluşumlar yarımada kıyılarında taraçaların meydana gelmesine neden olmuştur. Bu sırada akarsular sonucu gelen alüvyal ile genişleme gösteren alanlardaki oluşan dolgular tabaka şeklinde kıyılarda birikme alanları meydana getirmiştir. Yarımada'nın su kısmını karadan ayıran çizgi, İzmit Körfezi tarafına yakınlığı bulunan bir yerden geçiş yapmaktadır

(<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/kocaelisharp8217nin-sosyo-ekonomik-yapisi/320/9813>, 2018).

3.2.2. Kocaeli ilinde sığınmacılara yönelik verilen sosyal ve ekonomik destekler

Devamlı koruma kapsamında bulunmayan ve Türkiye içinde hayatlarına devam eden Suriyelilerden sığınmacı olanların sayısı 28.09.2017 tarihi itibarıyla 3.208.131 kişidir (<http://www.gam.gov.tr/tr/14.10.2017>). Nisan 2011-Ağustos 2017 döneminde yapılan yardımlar (USD) Bu kapsamda, sözkonusu dönem içinde, ülkemizde bulunan Suriyelilere 8 milyar (USD) yardım yapılmış olup, Türkiye'ye verilen uluslararası yardım miktarı 418 milyon(USD)'dır

(https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacılara_Yapılan_Yardımlar+7.pdf, 2018).

3.2.2.1. Kocaeli Valiliği

2016 yılı itibarıyla Kocaeli ili kapsamında bulunan 24.102 Suriyeli, vatandaşımız gibi kayıtlıdır. Suriyelilerden 13.333 kişi erkek, 10.777 kişi kadın olarak bulunmaktadır. İkametlerini sürdüren Suriyelilerin bütün bilgileri “Yabancı Tanıtım Belgesi” aracılığı ile elde edilmiş, ilin neresinde bulundukları kayıtlanmıştır. Suriyeli bireylerin iller arasında nakilleri yapılmaktadır. Bu işlem sırasında nakledilen ildeki kayıtlar tekrar güncellenmemekte, geldiği yerdeki kayıtlarından işlemleri devam ettirilmektedir.

Kocaeli’ de Suriyeli öğrenci sayısı 5.565 olarak tespit edilmiştir. Bu öğrenciler 2.707 kız, 2858 erkek olarak ayrılmaktadır. Çocuklardan 2.467’si çocuk eğitimi kapsamında eğitilmektedir. Bu çocukların ise 1.313 kız, 1.154 erkek olarak ayrıldıkları belirlenmiştir. Türk dili öğretimi kapsamında günümüze del 751 birey yaygın eğitim kursları aracılığı ile sürekli olarak devam ederek eğitim verilmelerine hak elde etmişlerdir (<http://www.kocaeli.gov.tr/> ,2018).

3.2.2.2. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, şehirde hayatlarını devam ettirmekte olan Suriyelilere farklı toplumsal, kültür ile ilgili ve aynı ve nakdi destek sağlamaktadır. Bu desteklerle bağlantılı bilgi türleri gösterilmiştir. KOSKEM'in Cebeci'deki Cankurtaran Merkezi'ne yerleştirilen 27 Suriyeli sığınmacının barınma ve beslenme ihtiyaçları Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılanmaktadır (<https://www.haber41.com.tr/kocaeli/kocaeli-buyuksehir-belediyesin-den-gocmenlere-yardim-eli-h6068.html>, 2019).

Tablo 8: 2018 Yılı İtibariyle Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Suriyeli Ailelere Yapılan Yardımlar

YARDIM TÜRÜ	AİLE SAYISI
GIDA TANIMLI NAKİT	6379
GIDA TANIMLI NAKİT-RAMAZAN AYI YARDIMI	5177
GIYİM TANIMLI NAKİT	5052
NAKDİ YARDIM	
**KIRTASIYE	2477
**MAMA (ÇOCUK)	10
**YAKACAK	3825
**AĞIR ENGELLİ	97
**SOSYAL YAŞAMI DESTEKLEME	1
SAĞLIK YARDIMI	
**ÇOCUK BEZİ	48
**ELEKTRİKLİ HASTA KARYOLASI	6
**İŞİTME CİHAZI	3
** MEDİKAL MALZEME	2
**PROTEZ	1
**TEDAVİ GİDERLERİ	1
EŞYA YARDIMI	462

Kaynak: <https://www.haber41.com.tr/kocaeli/kocaeli-buyuksehir-belediyesin-den-gocmenlere-yardim-eli-h6068.html>,14.01.2019

Tablo 8'e göre Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından 6379 aileye gıda tanımlı nakit, 5177 aileye gıda tanımlı nakit-Ramazan ayı yardımı, 5052 aileye giyim tanımlı nakit, 2477 aileye kırtasiye, 10 aileye mama (Çocuk), 3825 aileye yakacak, 97 aileye ağır engelli, 1 aileye sosyal yaşamı destekleme, 48 aileye çocuk bezi, 6 aileye elektrikli hasta karyolası, 3 aileye işitme cihazı, 2 aileye medikal malzeme, 1 aileye protez, 1 aileye tedavi giderleri, 462 aileye eşya yardımı yapılmıştır.

3.2.2.2.1. Sosyal hizmetler

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü tarafından Kocaeli’de ikamet eden yoksulluk ve yoksunluk içerisinde olan vatandaşlar için aynı ve nakdi yardımlar yapılmaktadır. Yardımlara başvuran vatandaşların kurumda çalışan uzman personel tarafından yapılan sosyal incelemeleri neticesinde ihtiyaç sahibi olup olmadığı, varsa ne tür ihtiyaçları olduğu ve giderilmesi için neler yapılabileceği Sosyal Yardımları Değerlendirme Kurulu ile yapılan görüşmeler sonucunda karara bağlanmaktadır. Yardımlardan faydalanan isteyen ailelerin başvurularını;

- 1 adet fakirlik belgesi (Muhtarlıktan alınacak),
- Aile bireylerinin nüfus cüzdan fotokopileri (Evde yaşayan tüm bireyler için),
- SGK hizmet dökümü ve provizyon sorgulaması (Evdeki 16 yaş ve üzeri tüm bireyler için e-devlet ya da SGK müdürlüklerinden kimlik ibrazı ile alınabilir),
- Emekli ise emekli maaş dökümü ve provizyon sorgulaması (e-devlet ya da SGK müdürlüklerinden kimlik ibrazı ile alınabilir),
- 1 adet başvuru dilekçesi

İle kendilerine en yakın Çözüm Masası merkezine yapmaları gerekmektedir (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/sosyal-hizmetler/250>, 2018).

3.2.2.2.2. Sosyal projeler

a) Sosyal Doku Projesi: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü sosyal yardım ve projeleri yürütürken çağın gereği teknolojik imkânlarını da sonuna kadar kullanmaktadır. Bu amaç için oluşturulan yazılım ve “Sosyal Doku” programı ile yardımların sistemli, düzenli ve etkin bir şekilde yürütülerek takibinin yapılması sağlanmıştır. Vatandaşlara yardımların ulaştırılmasında geçen tüm süreçler sistemden takip edilebilmekte ve aksaklıklar anında tespit edilebilmektedir. Program aracılığı ile vatandaşa yardımın ulaşma süreci kısalarırken, mükerrer yardımlar engellenmektedir. Program aracılığı ile Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü’nün yapmış olduğu tüm işlemler adım adım kayıt altına alınmakta, Kocaeli’nin sosyal haritası ortaya konulmakta ve ilde yapılacak olan tüm sosyal projeler için bir alt yapı ve veri tabanı oluşturulmaktadır (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/sosyalhizmetler/250>, 2018).

b) 41 Kart Projesi ve Gıda Tanımlı 41 Kart: Ekonomik durumları itibariyle sağlıklı beslenme noktasında sıkıntı yaşayan vatandaşlara gıda yardımı verilmektedir. Daha önceki yıllarda vatandaşların bu ihtiyaçları kurum tarafından verilen gıda kolileri ile giderilmiştir. Ancak vatandaşlara daha hızlı daha kaliteli hizmet verilmesi ve gıda yardımının daha kolay ulaştırılabilmesi amacıyla öncelikle “Sosyal Doku” programı daha sonra da eklenen yeni bir yazılım ile “41 Kart Projesi” oluşturulmuştur. 01.09.2011 tarihi itibariyle “Gıda Tanımlı 41 Kart” uygulaması hayata geçirilmiş ve vatandaşların anlaşmalı marketlerden gıda alışverişi yapabilmeleri, kurum tarafından da yardımların kolaylıkla takibi sağlanmıştır (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/sosyalhizmetler/250>, 2018).

- c) **Sevgi Mağazaları ve Giyim Tanımlı 41 Kart:** Gıda noktasında desteklenen ailelerin giyim ihtiyaçlarını da karşılayabilmeleri için İzmit ve Gebze’de olmak üzere 2 adet Sevgi Mağazası kurulmuştur. Giyim yardımından faydalanan aileler kendilerine en yakın Sevgi Mağazası şubelerinden randevu alarak yeni kıyafetler arasından istediklerini seçebilmekte ve giyim ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Aile tamamen ücretsiz alışveriş yapabilmekte ve uygun fiyatlar sayesinde belirtilen miktarla birden fazla kişinin giyim ihtiyacı karşılanabilmektedir. Sosyal yardımların sistematik hale gelmesini sağlamak adına gıda da kullanılan “41 Kart“ uygulamasına eklenen yeni bir yazılım ile giyim yardımları “Giyim Tanımlı Nakit 41 Kart” üzerinden yapılması planlanmıştır. 2016 Aralık ayı itibari ile giyim kartlar basılmaya başlanmıştır (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/sosyalhizmetler/250>, 2018).
- d) **Annelere Süt Desteği Projesi ve Süt Tanımlı 41 Kart:** Anne adaylarının hamilelik veya emzirme dönemlerinde yeterli beslenmelerine yönelik süt içme, alışkanlık ve imkân kazandırılması ile sağlık kontrollerinin düzenli yapılmasını sağlamak için yürütülen bu proje ile 2006 yılından bu yana doğumdan önce 3 ay doğumdan sonra 3 ay olmak üzere gebe ve emzikli kadınlara süt desteği sağlanmaktadır. Mevcut sistemde doğuma 3 ay kala anne adayı Aile Sağlığı Merkezine kontrol amacıyla gittiğinde kendisine Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından aylık olarak 12 litre kullanmak üzere süt fişi verilmiştir. Anne adayı ise ikamet ettiği yere en yakın anlaşmalı marketten kendisine verilen fişlerle süt almıştır. Doğumdan sonraki 3 ayda da sistem aynı şekilde çalışmıştır. Ancak bu projeyi daha işler bir hale getirmek ve hizmetin kolay ulaşılabilir olmasını sağlamak için daha önce aktif olarak kullanılan 41 kart projesine ek olarak, sadece gebelere verilmek üzere süt alışverişi yapabilecekleri “Süt Tanımlı 41 Kart” planlanmış ve 01.01.2012 tarihi itibari ile annelere süt desteği bu kart vasıtası ile yapılmaktadır (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/sosyalhizmetler/250>, 2018).
- e) **Barınma, Konaklama ve Sosyal Yardım Merkezi:** Kocaeli Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde, çeşitli nedenlerle yardıma muhtaç duruma düşmüş ve asgari seviyede hayatını sürdürmekten aciz durumdaki vatandaşların, acil vakalar karşısında kalıcı çözümler bulununcaya kadar yaşamlarını devam ettirmek, toplumdan soyutlanmadan yaşamalarına, yeme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını gidermelerine yardımcı olmak amacıyla hizmet vermektedir. Barınma evi hizmeti aciliyet ortadan kalkıncaya kadar en fazla 3 ay süreli olmak üzere geçici himaye sağlamaktadır. Ayrıca Kocaeli dışından veya uzak ilçelerden tedavi olmak amacıyla gelen, geçici süreli barınma ihtiyacı olan, kalacak yeri olmayan, ekonomik gücü yetersiz olup yoksulluk içinde bulunan kişilerin hiçbir ücret ödmeden kalacağı, barınma ihtiyaçlarını giderebileceği Barınma merkezine bağlı olarak Konaklama Merkezi de 2013 Eylül ayı itibari ile hizmete açılmıştır (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/sosyalhizmetler/250>, 2018).

f) **Hoş Geldin Bebek Projesi:** Hoş Geldin Bebek Projesi, Kocaeli’de dünyaya gelen 0-1 yaş arası bebeklerin zihinsel, fiziksel, duygusal gelişimlerine destek vermek ve bebek bakımı ile ilgili önemli bilgileri ailelere aktarmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla yeni doğan bebekler için özel paketler hazırlanmıştır. Hoş Geldin Bebek hediye paketi içerisinde; gelişim takvimi, bebeğim büyüyor kitapçığı, ateş ölçer, bebek çantası ve Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanının bebeğin ismine yazdığı mektup bulunmaktadır. Bebeğin ismine gönderilen paketler, aileler evde olmaması nedeni ile teslim edilemediğinde ikinci bir taşıma gerçekleştirilmekte ve aileye ulaştırılmaktadır. Ailenin ikinci defa da evde bulunamaması durumunda ise, paketler sisteme iade olarak girilip belediyeye teslim edilmektedir (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/sosyalhizmetler/250>, 2018).

g) **Beyaz Kalpler Eğitim ve Oryantasyon Merkezi:** Kocaeli’ de ikamet eden, 12 - 18 yaş aralığında, eğitimine ara vererek ya da eğitimini aksatarak sokakta çalışan, korunmaya muhtaç, risk grubunda bulunan çocukların tespit edilmesi, oryantasyonlarının sağlanması, durumlarına uygun sosyal hizmet çalışmalarının gerçekleştirilmesi aynı zamanda risk grubundaki çocukların ve ailelerinin, sağlık, eğitim, sosyo-ekonomik vb. ihtiyaçların karşılanmasına yönelik gerekli çalışmaların imkânlar dâhilinde yapılmasını hedefleyen bu proje çok yönlü bir çalışmayı içermektedir. Merkezin içerisinde var olan meslek edindirme kurslarına devam ederek mesleki yeterlilik kazanmaları ve yeteneğine uygun işlerde çalışmaları için kurum olarak gerekli imkânların sunulması hedeflenmektedir. Merkez içerisinde eğitim veren atölyeler arasında; Elektrik Eğitim Atölyesi, Sıhhi Tesisat Atölyesi, Cam Boncuk Atölyesi, Mutfak (Aşçılık, Garsonluk Eğitimi), Ritim Atölyesi, Spor Salonu, Model Uçak Yapım Atölyesi, Çizim Atölyesi, Bilgisayar Salonu bulunmaktadır (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/sosyalhizmetler/250>, 2018).

3.2.2.3. Sosyal Yardımlar

- a) **Nakdi Yardım:** Yangın, sel gibi afet durumlarından dolayı mağdur durumda olan, ev ve eşyaları zarar görmüş ailelere nakdi yardım yapılarak mağduriyetleri giderilmektedir. Bu yardımdan yararlanabilmek için ailelerin başvuru evraklarının arasında yangın ve sel durumunu kanıtlayan resmi bir raporun olması gerekmektedir.
- b) **Ev Eşyası Yardımı:** Ekonomik yetersizlik nedeni ile eşya ihtiyacını karşılayamayan aileler belediye tarafından desteklenmektedir. Kurum tarafından verilen ev eşyalarının arasında çekyat, soba, buzdolabı, çamaşır makinesi, set üstü ocak, halı ve elzem olan diğer ev eşyaları sayılabilir.
- c) **Mama ve Glütensiz Gıda Yardımı:** Doktor tarafından mama kullanması öngörülen, ikiz ya da üçüzleri olan ve bu ihtiyaçlarını karşılayamayan ailelere uzman doktorun raporu ile mama yardımı yapılmaktadır. Ayrıca normal gıda ile

beslenmesinde sıkıntı ile karşılaşan ve doktorun uygun bulduğu glütensiz gıda tüketmek zorunda kalanlar için glütensiz gıda yardımı yapılmaktadır.

- d) **Çocuk Bezi:** İkizleri, üçüzleri olan ya da engelli çocuğu olan ve bu ihtiyacını karşılamakta sıkıntı yaşayan ailelere çocuk bezi yardımı yapılmaktadır.
- e) **Ulaşım Yardımı:** Barınma Merkezi'nde kalan, şehirlerarası yolculuk yapması gereken, muhtaç kimselerin otobüs bileti karşılanarak, ulaşım yardımı yapılmaktadır.
- f) **Su Borcu:** Su faturalarını ödeyemeyen muhtaç ailelere, borçlarının ödenmesi ile ilgili olmak üzere, sadece 1 defa için yapılan yardımdır. Başvuru için teslim edilmesi gereken evraklar arasında; su aboneliğinin başvuran kişi üzerine olması, su faturası fotokopisi ya da su abone numarası ile sicil numarasını beyan eden belgelerin de verilmesi gerekmektedir.
- g) **Konteyner Ev:** Çeşitli nedenlerle evsiz kalan veya kalma riski taşıyan ailelerin barınma ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik olarak konteyner ev yardımı yapılmaktadır. Başvuruda bulunan kişilerin talep ettikleri konteyner ev yardımından faydalanabilmek için arsaya ait tapunun ya da tapu sahiplerinin onaylı izin belgesinin ibraz edilmesi gerekmektedir (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/sosyalhizmetler/250>, 2018).

3.2.2.4. Sağlık yardımı (tedavi – ilaç ve medikal masrafları)

Sosyal güvencesinin karşılamadığı giderlerini ödeyecek yeterlilikte olmayan vatandaşlara yönelik olarak, tedavi masrafları, ilaç ve medikal giderleri ile ilgili yardım yapılmaktadır. Bunun için ailenin sağlık raporu ve reçeteleri ile başvuruda bulunması gerekmektedir. Ayrıca sosyal güvencesi olmayan vatandaşlara hasta bezi ve doktorunun uygun bulması ve gerekli raporu vermesi durumunda hasta karyolası yardımı ile ihtiyacı olan aileler için akülü ve manuel tekerlekli sandalye yardımı yapılmaktadır. Bunun için hastanın durumunu gösterir sağlık raporunun ibraz edilmesi gerekmektedir (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/sosyalhizmetler/250>, 2018).

3.2.3. Sivil toplum kuruluşları

3.2.3.1. *Ayışığı Yetim Ve Öksüz Çocuklar Eğitim Ve Yardımlaşma Derneği*

06-02-2002 Tarihinde öncelikli yetim ve öksüz çocuklara ve mağdur ailelere yardım yapabilmek amacıyla ilimizde bulunan hayırsever iş adamlarının öncülüğünde kuruldu, kısa sürede ilimizde geniş kitlelere ulaşan Ay Işığı Derneği yardım ağını İzmit merkezden tüm Kocaeli'ye yayarak ihtiyaç sahibi aileler için adeta umut ışığı oldu, ihtiyaç sahibi ailelerin her türlü ihtiyacını karşılamayı kendine amaç edinen derneğimiz, hayırseverlerin desteğiyle ilimizde bulunan tüm ihtiyaç sahiplerine ulaşmak için gayretli ve disiplinli bir şekilde kuruluş amacına uygun olarak çalışmalarına devam etmektedir (<http://ayisigi.org/kurumsal/>, 2019).

3.2.3.2. *Dil ve Edebiyat Derneği Kocaeli Şubesi*

Önce kuruluş çalışmalarını yürütmek üzere 6 kişilik bir çalışma gurubu oluşturuldu. Bu doğrultuda tüzük hazırlandı ve 22 Mayıs 2008'de, 102 üyeli dernek kurulmuştur. Derneğimizin amacı, dil bilincinin toplumda yerleşmesi ve gelişmesini sağlayacak

faaliyetlerde bulunmak ve bu konuda çalışmalar yapan kişi ve kuruluşlara destek vermektir. Dil, her şeyden önce çeşitli ideolojilere kurban edilmiştir. Her ideolojinin dile bakışı farklı olduğu için millî birliğimizin en önemli unsuru olan dil, birleştirme değil ayrıştırma sebebi olmuştur. Geçmişten alınan derslerle bir takım ilkeler belirlenmiştir. Bir zamanlar, atasözlerimize ve deyimlerimize girmiş dilimizin ve kültürümüzün ayrılmaz parçası olmuş kelimeler, yabancı kökenli diye dilimizden atılmış ve yeri de doldurulamamıştır. Dünyanın en büyük dillerinden birisi olan Türkçe, arılaştırma adına fakirleştirilmiştir. Son yıllarda ise, Türkçe ve Türkçeleşmiş kelimeler yerine, yabancı kelimeler orijinaline uygun olarak yazılıp okunmaya başlanmıştır. Dernek, Türkçe karşılığı olan hiçbir kelimenin yerine yabancı kelimenin kullanılmasından yana değildir. Eğer başka bir dilden kelime almak mecburiyetinde kalınırsa, o kelime Türkçeleştirilerek, hemen her vatandaşımızın kolayca telaffuz edebileceği şekle ve sese sokularak kullanılmalıdır (<http://kocaeli.tded.org.tr/>, 2019).

3.2.3.3. Kocaeli Eğitim ve Gençlik Vakfı

Kocaeli Eğitim Vakfı (KEV), 07 Nisan 1989 tarihinde Kocaeli Eğitim ve Gençlik Vakfı adı altında kurulmuş olup 18.06.1999 tarihinde yapılan Genel Kurul'da Kocaeli Eğitim Vakfı adını almış ve T.C. Kocaeli 1. Asliye Hukuk Mahkemesi' nin 20.10.1999 tarih ve E.459-K.471 sayısı ile de bu isim adı altında tescil edilmiştir (<http://www.kocaeliegitimvakfi.org/>, 2019).

3.2.3.4. Kocaeli TÜMSİAD - Tüm Sanayici ve İş Adamları Derneği

TÜMSİAD Kocaeli Şube 2010 yılında açılmıştır. Derneğin amacı; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türk medeni kanunu, dernekler kanunu, yönetmelik, genelge ve tebliğler doğrultusunda, Türk halkının demokratik düzen içerisinde sanayici, işadamı, üniversiteler, eğitim kurumları, mesleki kuruluşlarla, tüccar, sanatkâr, bilim ve teknoloji uzmanlarının birlikteliklerini ticari, sınai, sosyal ve manevi güç birliği çerçevesinde, teknoloji, sermaye, iletişim, fikir alış veriş koordinasyonunu sağlayarak; zamanın hızlı değişim ve gelişmelerini yakından takip edip, Türk ekonomisini güçlendirmek amacıyla, hızlı kalkınma projeleriyle daima üst seviyelere yükseltmek, Küçük ve orta ölçekli işletmelerin iş ve işleyiş sistemlerinin geliştirilmesini, toplam kalite yönetimi standartlarına uygun çalışmalarını ve bunun neticesinde büyük işletme yapısını kazanmalarını destekleyerek ülke sanayisinin ekonomik büyüklük yapısına katkıda bulunmaktadır (<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/kocaeli-tumsiad--tum-sanayici-ve-is-adamlari-dernegi/321/20715>, 2019).

3.2.3.5. Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği

Kocaeli il sınırları içinde çalışan ya da ikamet eden, ayrıca ülke içi ya da dışı başka kentlerde yaşamlarını sürdüren Kocaelili yüksek öğrenimlileri çatısı altında toplayarak, karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı birlik ve dayanışmayı gerçekleştirerek çağdaş, demokrat ve laik bir çizgide toplum içinde aydın olmanın sorumluluğunu en iyi şekilde yerine getirmek, Ülkemizin gereksinim duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi için, lise ve dengi okulları bitirmiş gençlerimizi yükseköğrenime özendirerek yükseköğrenimin yaygınlaşmasına katkıda bulunmak, topluma faydalı olarak yetişebilmelerine olanak

sağlamak, onlara ilkelerimiz doğrultusunda örnek olmaktır (<http://www.kyod.org.tr/>, 2019).

SONUÇ

Göç, sebepleri ve gelişmesi bölgelere göre değişiklik göstermekte olup, insanlık tarihi süresince devamlı izlenen bir olgudur. Besin kaynak çeşitlerinin bitmesi ve daha verim getirici bölgeler bulma arayışı göç durumuna sebep olabildiği gibi, savaşlar nedeniyle kaçış göstererek daha huzur dolu bölgelere yerleşim göstermekte topluluklar ve kitleleri coğrafi hareket göstermeye zorlamıştır. Bütün bu gerekli sebepler haricinde, tamamıyla macera amacıyla veya yeni olanaklar arkasında giderek karşılık beklemeden yeni yerlere giden kişiler de göç olayının konusu olmuştur.

Suriyeli sığınmacılar yönünden incelediğinde, bütün bu sebeplerin ötesinde, göç etmeye sebep olan çok değişik bir etkenle karşı karşıya kalınmaktadır. O da, insanlığın en acı ve dramatik gerçekleri arasında bulunan iç savaş nedeniyle göç eden milyonlarca Suriyelidir. Suriye'den günümüzde ülke dışına gerçekleşen göçlerin en esas sebeplerinden bir tanesi, ülkede yaşanan savaş ile siyasi ve askeri tutarsızlıklardan canını kurtarma uğraşıdır. Hem iç savaşın, hem de siyasi ve askeri tutarsızlıkların tarihi yönden temeline inildiğinde ise, sömürgeci ülkelerin Suriye üzerindeki sömürgecilik uygulamaları ile karşılaşmaktadır. Arap Baharı sürecinin en fazla etkilediği ülke olan Suriye 26 Ocak 2011 tarihinden itibaren başlayan halk isyanları ve protestolar ile gerçekleştirilen eylemler sonrasında iç ve dış unsurların etkisinin bulunduğu bir iç savaşa dönüşmüştür. Türkiye'nin komşusu durumunda bulunan Suriye içinde sürmekte olan iç savaşın yakın gelecek içinde de sona ermesi mümkün gözükmemektedir. İç savaş sebebiyle güç duruma düşen Suriye halkının çoğunluğu ülkelerini terk etmişlerdir. Türkiye içinde bulunan Suriyeli sığınmacıların sayısı 3 milyona yaklaşmıştır. Gerçekleşen bu çalışma sonucunda elde edilen verilere göre aşağıdaki öneriler ortaya konulmuştur.

İç savaş nedeniyle Suriye'den kaçarak Türkiye'ye gelen sığınmacıların konaklama yerleri ile dengeli ve sağlıklı gıda almaları ile ve maddi problemleri ile bağlantılı sorunlar yalnızca Kocaeli ilinin toplum kuruluşları ve yerli halkı değil Türkiye toplumunun ve uluslararası kuruluşların da bu problemlerle yakından ilgilenip daha hassas olmaları ile çözülebilir.

Suriye'de devam eden iç savaş boyunca Kocaeli ilinde sığınmacı olarak kalacakları düşünüldüğü takdirde Suriyelilerin ve Kocaeli halkının entegre bir şekilde hayatlarını devam ettirebilmeleri açısından Kocaeli ili yöneticileri tarafından bazı çalışmalar yapılmalıdır.

Kocaeli ilinde yaşamlarını sürdüren Suriyeli sığınmacılar çevreye ve normal yaşama olumsuz şekilde etki yapmaktadırlar. Bu problemin ortadan kaldırılması açısından Suriyeli sığınmacıların daha sıkı bir biçimde kontrol edilmeleri ve gerekli yaptırımların uygulanması zorunludur.

Suriyeliler Kocaeli ilinde düşük ücretle çalıştırılırken yerel vatandaşın istihdam imkânları azalma göstermektedir. Bu dengeyi gerçekleştirmek açısından Suriyeli sığınmacıların istihdamlarının kayıt altına alınarak çalışma şartlarına ait düzenleme türlerinin gerçekleştirilmesi bazı problemlerin çözümlenmesine ilave yapacaktır.

Sosyal güvenlik sistemine tabi bulunmayan Suriyeli sığınmacıların istihdamlarında kanuni güvenceleri yoktur. Suriyeli sığınmacılar istihdamlarında kanuni güvenceleri açısından “İş Yasası” çıkarılmalıdır.

Suriyeli sığınmacılar sayesinde yabancı sermayenin Kocaeli iline girişini gerçekleştirmek açısından bazı kanuni düzenleme çeşitleri yapılmalıdır.

Suriyelilerin üretici ve yatırımcı şekilde Kocaeli iline gelir kaynağı olmaları açısından kanuni düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.

Suriyeli sığınmacıları gayri resmi yöntemlerle Kocaeli iline getirdikleri bazı araç ve gereçleri kanuni düzenlemelerle denetim altına alınıp gerek Kocaeli ilinin ticaret sektörünü geliştirerek gerekse de bu araç ve gereçlerin getirilerinin resmi hale gelerek Türkiye ticaretine dönüşüm göstermesi gerçekleştirilebilir.

Suriyeli sığınmacıları altın, döviz alım satımı yapması ve bankacılık hizmeti satın almaları teşvik edilerek Kocaeli ili ekonomisine sıcak para akışını çoğaltmak açısından bazı düzenlemeler yapılmalıdır.

Kocaeli ilinin çeşitli ilçelerinde yerleşik Suriyeli sığınmacılar bulunmasına rağmen yerleşik olmayan birden fazla Suriyeli bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacıların bulunduğu Kocaeli ilinde belediye hizmetinin yeterli olması, sosyal yaşamda ve aile yaşamında olumsuzlukların çok az yaşanması, kira bedellerinin artışının normal olması, çalışma olanaklarının çoğalması gibi olumlu olayları göstermektedir. Bu olumlu gelişmelerin çoğalması için bazı politikalar geliştirilip uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abdurrahman, Y.; (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 9(2), ss.1687-1688.
- Academic Link, Yurtdışı Eğitim & Avustralya Göçmenlik [http:// academiclink. com. au](http://academiclink.com.au). Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Acar, B. H., Acar, H.; (2002). Sistem Kuramı-Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13(1), ss. 29-35.
- Acar, H., Duyan Çamur, G.; (2003). Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), ss.1-14.
- AFAD (2013) *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/60-2013123015491-syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30.12.2013_tr.pdf Erişim tarihi: 03.05.2019.
- AFAD (2014) Syrian Refugees in Turkey, www.afad.gov.tr Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Akalın, G.; (1994) Türkiye'de Mahalli İdareler Hizmetleri ve Finansmanı Reformu, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 3(2), ss. 9-24.
- Akbıyık, N.; (2011). Malatya'da Çalışan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal ve Ekonomik Sorunlarının İncelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(10), ss. 132-154.
- Akgül, A., Kaptı, A., Demir, O. Ö.; (2015). Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz, *The Global A Journal of Policy and Strategy*, 1(2): ss.1-22.
- Akgün, B.; (2002), The Turkish Diaspora in The United States and Its Role in Promoting Turkish-American Relations, *The Turkish Yearbook of International Relations*, No:XXXI, 2002/2, Ankara University, *Faculty of Political Science* , ss. 99-117.
- Akın, H. M.; (2011), *Toplumlaşma Sözlüğü*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Akıncı, B., Nergiz, A., Gedik, E.; (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), ss.58-83.
- Akıntürk, E.; (2007). Birleşmiş Milletlerin Göçmen İşçilere İlişkin Sözleşmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,9(2), ss.5-8.
- Aksoy, Z.; (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), ss.302.
- Akşit, B.; (1997), *İç Göçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay.
- Aktaş, M. T.; (2015). Ücret Odaklı Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri. *Tesam Akademi Dergisi*, 2 (2), ss.197-219.
- Alper, Y.; (1999) Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar (SSK, BAĞ-KUR), (Ders Notları), Bursa.
- Ateş, H., Es, M.; (2004). Kent Yönetimi, Kentleşme Ve Göç: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, İÜİF Yayını,48, ss.205-248.
- Ay, Y.; (2013). İç göçlerin emniyet ve asayişe etkisi. *Güvenlik bilimleri dergisi*. 2(1): ss.35-36.
- Ayhan, V.; (2009) Türkiye-Suriye İlişkilerinde Yeni Bir Dönem: Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi, *Ortadoğu Analiz*, 1 (11): ss.26-34.
- Bakırtaş, İ., Tekinşen, A.; (2004). Dünya Savaşları ve Büyük Buhran arasındaki etkileşimin ekonomi politiği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, ss.83-100.
- Balcı, Ş. G.; (2004). Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler Ekseninde Kamu Yönetimi Reformu. *Hukuk ve Adalet. Eleştirel Hukuk Dergisi*, 1(2), ss.115-126.
- Bayraktar, R.; (2013). Zorunlu Göçten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (24), ss. 109-125.

- Bayhan, V.; (1997). *Türkiye’de İçgöçler ve Anemik Kentleşme*. 2. Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç, No: 2046. 178-194. Ankara: DİE Yayını
- BBC, www.bbc.com/ Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Beki, A. (2015). *Sosyal hizmete giriş*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Biber, A.; (2006), *Sivil Toplum Örgütlerinde Halkla İlişkiler*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bilgiç, V.; (2005) *Türkiye’de Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme*, (Ed. Hüseyin Özgür, Muhammet Kösecik), Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar – I (Reform), ss. 201-212, Ankara: Nobel Yayınları.
- Bingöl, O.; (2013) Arap Baharı ve Ortadoğu: Çok Eksenli Güç Mücadelesinde Denge Arayışları, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, İzmir, ss.25-49.
- Bolaz, V., Williams, A., Koller, D.; (2004). Temporary versus Permanent Youth Brain Drain: Economic Implications, *International Migration*, 42(4), ss. 3-31.
- Buğra, A.; (2015) *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Bulut, I., (2005). *Sosyal Hizmette Genelci Yaklaşım*, Sosyal Hizmet Sempozyumu' 2002 Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar. Ankara: Hacettepe Üniversitesi S.H.Y.O, 2005, ss.73-81.
- Canyaş, A. B.; (2015). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Geri Gönderme Yasağının Uygulanma Koşullarının AİHM Kararları Çerçevesinde İrdelenmesi. *Hacettepe HFD*, 5(1), ss.73-90.
- Cervantes, M., Guellec, D.; (2002). The brain drain: old myths, new realities. *OECD Observer*, no.230, January.
- Cılga, İ.; (2004). *Bilim ve Meslek Olarak Türkiye’de Sosyal Hizmet*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını.
- Cılızoğlu, Y. G., Karagöz, Ö. E.; (2007), *Sivil Toplum Örgütlerinin Kamuoyu Oluşturma Süreci: Petrol-İş Sendikası Kampanya Analizi*, Kocaeli: Numune Matbaacılık.
- Ciğerdelen, T.; (2016) *STK, Özel Sektör, Halkla İlişkiler ve Sosyal Sorumluluk*, http://siviltoplumakademisi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=410:stk-ozel-sektor&catid=54:sivil-toplum-bilinci&Itemid=132 Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Çağlar, A.; (2011) *Türkiye’de Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler ve Sosyal Uyum*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Çağlayan, S.; (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (1), s.1-25.
- Çelik, F.; (2006). İç Göçlerin İtici Ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 27, ss. 149-170.
- Çelik, F.; (2007). Türkiye’de İçgöçler: 1980-2000. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1): ss. 87-109.
- Çetin, A.; (2012). *Arap Baharı ve Türkiye*, Çankırı: Kırkambar Yayınları.
- Çiçek, E.; (2012). *Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Politikaları: Batı Akdeniz Örneği*, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Demir, O. Ö., Erdal, H.; (2012). Yasa Dışı Göç İle İlgili Kavramların Doğru Anlaşılması Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme, *Polis Bilimleri Dergisi*, 12(1), ss. 29–54.
- Doğan, İ.; (2002), *Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Docquier, F., Rapoport, H.; (2006). *The Brain Drain*. . L. Blume and S. Durlauf (Ed), *New Palgrave Dictionary of Economics* (2nd edition). London: Palgrave and MacMillan
- Duyan, V.; (2003). Sosyal Hizmetin İşlev ve Roller, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 2, ss.23-32.
- Dünya Bülteni, <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=242397>. Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Ekici, S., Tuncel, G.; (2015) Göç ve İnsan, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), ss.9-22.

- Elmas, F. Y.; (2015) *AB Göç-Dış Politika İlişkisinde Pradigma Değişimi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Engiz, S.; (2013), *Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Faaliyet Alanı Olarak Sosyal Medya*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erol, M., Ersever, O. G.;(2014). Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*. 24(1): ss.47-62
- Eryılmaz, B.; (2002). *Kamu Yönetimi*, İstanbul: Erkam Matbaası.
- Gerger, H.; (2012) *ABD, Ortadoğu, Türkiye*, İstanbul: Yordam Kitap.
- Gezgin, M. F.; (1991) İşgücü Göç Teorileri, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, İstanbul, (23); ss. 31-50.
- Güzel, A., Okur, A. R.; (2002). *Sosyal Güvenlik Hukuku*, İstanbul: Beta Basım.
- Hürriyet Gazetesi, www.hurriyet.com.tr Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Işık, G.; (2002). Sivil Toplum Örgütlerinde İletişim ve Halkla İlişkilerin Rolü, *Selçuk İletişim Dergisi*, 2(2), ss. 73-92.
- Johnson, H.; (1965). The Economics of the brain drain: The Canadian case. *Minerva*, 3(3), ss.299–311.
- Karataş, K.; (2003). Yoksullukla Mücadele: Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Yardımlar, Ankara: İnsan Hakları Derneği ve İnsan Hakları Vakfı Ortak Yayını.
- Karataş, K., Erkan, G.; (2005). *Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitiminin Tarihçesi*, Sosyal Hizmet Sempozyumu’2002. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, ss.112-133.
- Kartal Bilhan, B. E.; (2014). Türkiye’ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri. *CDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), ss.275-299.
- Keleş, R.; (2006). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, (Beşinci Basım), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kılıç, R., Çetinkaya, Ş.; (2012). Türkiye’de Yoksullukla Mücadele de Sosyal Yardım Stratejileri ve Bir Model Önerisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, ss.93-114.
- Kirişçi, K.; (2014) Misafirlüğün Ötesine Geçerken: Türkiye’nin ‘Suriyeli Mülteciler’, Brookings: Sınav.
- Kocaoğlu, M.; (1997). *Sosyal Politika*, Ankara: Nadir Kitap.
- Koray, M.; (2012). *Sosyal Politika*. (4. Baskı). Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Kut, S.; (1987). Sosyal hizmet eğitiminin teorik temeli. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Okulu Dergisi*, 5(1): ss.17-24.
- Mercan, M. H.; (2012). *Suriye: Regim ve Dış Politika*, İstanbul: Açılım Kitap.
- Milliyet Gazetesi, <http://www.milliyet.com.tr/korkutan-goc-arastirmasi-diyarbakir-yerelhaber-1108226/> Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Milliyet Gazetesi, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Toprak%20Kaymasi/> Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Orhan, O.; (2011) Suriye’de Demokrasi Mi İç Savaş Mı?: Toplumsal-Siyasal Yapı, Değişim Senaryoları ve Sürecin Türkiye’ye Etkisi, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 29(1), ss. 8-26.
- ORSAM (2012). *Küresel göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye’nin göç politikalarının gelişimi*. <http://madde14.org/images/3/3a/Orsamkureselgoc2012.pdf> Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Ören, K.; (2013). *Sosyal Politika*. (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 1, ss.27-32.
- Özaydın, M. M.; (2008). Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1, ss.73-91.
- Özdemir, D.; (2006) Sosyal Hizmet ve Sosyal Devlet. *Sosyal Politikalar Dergisi*, 1, 91.
- Özdemir, P., Yamanoğlu, A. M.; (2010), Türkiye’deki Sivil Toplum Kuruluşları Web Sitelerinin Diyalojik İletişim Kapasiteleri Üzerine Bir İnceleme, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), ss. 3-36.
- Özyakışır, D.; (2013) *Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*, İstanbul: Nobel Yayınları.

- Parasuraman, A.; (2010). Service Productivity, Quality and İnnovation Implications for Service-Design Practice and Research, *International Journal of Quality and Service Sciences*, 2(3), ss.277-286.
- Resmi Gazete, 1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 27.05.1983 tarih ve 18059 sayı.
- Resmi Gazete, 18.06.1992 tarih ve 3816 Sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun, 03.07.1992 tarih ve 21273 sayı.
- Resmi Gazete, 31.05.2006 tarih ve 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 16.06.2006 tarih ve 26200 sayı.
- Resmi Gazete, 01.02.2007 tarih ve 5579 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 10.02.2007 tarih ve 26430 sayı.
- Sağır, A.; (2012) *Zorunlu Göçler, Sürgünler ve Yol Hikayeleri Ulu Pamir Kırgızları Örneği*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Sağlam, S.; (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (5), ss. 34.
- Saracel, N.; (1997) *Sosyal Yardım ve Hizmet Kuruluşlarının Sosyal Politikası ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği Uygulaması*. Afyon.
- Seyyar, A.; (2002) *Sosyal Siyaset Terimleri (Ansiklopedik Sözlük)*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Seyyar, A.; (2003). *Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele*. Yoksulluk Sempozyumu, (38–69). İstanbul: Deniz Feneri Derneği Yayınları.
- Seyyar, A.; (2008) Sosyal Siyaset Ekseninde Yerel Özürlüler Politikası, *Yerel Siyaset Dergisi*, ss. 27,
- Seyyar, A.; (2009) Küresel Krizin Etkileri Karşısında Aktif Sosyal Politikaların Önemi, *Kamuda Sosyal Politika*, 8, ss.38-44.
- Seyyar, A.; (2014) Maneviyat Büyüklerinin Sosyal Hizmet Açısından Alkolizmle Mücadelesi, *Yeni Ümit Dergisi*.
- Seyidoğlu, H.; (2002) *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, 3.Baskı, İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Soytürk, M.; (2012) *Türkiye'den Avusturya'ya İşgücü Göçü*, e-Turkish Studies, http://www.turkishstudies.net/Makaleler/901358301_128Soytürk%20Mehmet_S-2313_2328.pdf. Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Sözer, A. N.:(1994) *Türkiye 'de Sosyal Hukuk*, Kamu İşletmeleri İşverenleri Sigortası. Ankara.
- Şeker, A.:(2012). *Sosyal hizmete Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları,
- Şener, Ü.:(2010) *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları*, TEPAV Politika Notu.
- Talas, M.:(2011), Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi, *TÜBAR*, 19(2), ss.387-401.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, http://fyal.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/26/14/971622/dosyalar/2014_10/14015324_sydv.pdf Erişim tarihi: 03.05.2019.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,, Türkiye'de Sosyal Hizmet ve Yardımların Yeniden Organizasyonu http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293_ea2369dc32358ee2b25/T%C3%9CRK%C4%B0YE'DE%20SOSYAL%20H%C4%B0ZMET%20VE%20YARDIMLARIN%20YEN%C4%B0DEN%20ORGAN%C4%B0ZASYONU.pdf. Erişim tarihi: 03.05.2019.
- TDK. (2006). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5757dd8107d449.47766117 Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Tekeli, İ.; (2009). *Akılcı Planlamadan, Bir Demokrasi Projesi Olarak Planlamaya*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tuncay, A. C.; (2002). *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Tunç İ.:(2013) *Uluslararası Göç ve Göçmenlerin Sosyo Kültürel Uyum Sorunları*, Aralık.

- Tüm Memur-Sen Konfederasyonu Birlik Eğitim -Sen <http://www.birlikegitimsen.org.tr/?p=3231>. Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr> Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Türkoğlu, İ.; (2013) Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 3, ss. 275-305.
- Uluslararası Af Örgütü, *Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye’deki Suriye’den Gelen Mülteciler, Raporları*, <http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/hayatta-kalma-mucadelesi-turkiye'deki-suriye'den-gelen-multeciler720.pdf> Erişim tarihi: 03.05.2019.
- UN (2014) *Syria Regional Response Plan -Turkey*
- UNICEF (2016) *Türkiye’deki Suriyeli Çocuklar*, http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Subat%202016.pdf Erişim tarihi: 03.05.2019.
- UNHCR, *Çocuk Mültecilere İlişkin Türkiye’deki Yasal Çerçeve*, <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=16> Erişim tarihi: 03.05.2019.
- UNHCR, Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler: Sık Sorulan Sorular, http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf Erişim tarihi: 03.05.2019.
- UNHCR, *BM Mülteciler Yüksek Komiserliği*, <http://www.unhcr.org/turkey/home.php> Erişim tarihi: 03.05.2019.
- UNHCR, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php> Erişim tarihi: 03.05.2019.
- UNHCR, www.unhcr.org.tr Erişim tarihi: 03.05.2019.
- USAK, www.usak.org.tr, Erişim tarihi: 03.05.2019.
- Vurmay, H. M. (2013) Bir İhtimal Daha Var (mı?): “Arap Baharı” Gergefinde Suriye’ye Dair Bir Sistem , *Analizi, Mülkiye Dergisi*, Sayı: 272, ss. 137-146.21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, www.21yyte.org Erişim tarihi: 04.05.2019.
- Yüceşahin, M. M., Özgür, E. M.; (2006) Türkiye’nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4/2, Ankara, ss. 15-35.

ÖZGEÇMİŞ

1987 Adana/Seyhan ‘da doğdu,

İlköğretimini Ankara Malazgirt ilkokulunda,

Orta öğretimini Ankara 29 Ekim İlköğretim okulunda,

Lise öğretimini Ankara Başkent Lisesinde tamamladı.

2006 yılında Kocaeli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünü kazandı.

1 sene hazırlık olmak üzere toplam 5 sene süren üniversite hayatını 2011 yılında tamamlayarak mezun oldu.

Aynı zamanda AÖF Halkla İlişkiler Bölümünü bitirdi.

Üniversite yıllarında kurmuş olduğu eğitim danışmanlık şirketinde genel koordinatör olarak çalışmaktadır.

Çeşitli STK’larda görevler almış ve AB Projelerinde Türkiye’yi temsil etmiştir.

Evli ve 1 çocuk babasıdır.